

**T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI**

COĞRAFİ (MENŞE) İŞARETLİ İSPİR KURU FASULYESİNİN ÜRETİM, PAZARLAMA İMKÂNLARININ TESPİTİ VE ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISININ ARTIRILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

HÜSAMETTİN KURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR

2023

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**COĞRAFİ (MENŞE) İŞARETLİ İSPİR KURU
FASULYESİNİN ÜRETİM, PAZARLAMA
İMKÂNLARININ TESPİTİ VE ÜLKE
EKONOMİSİNE KATKISININ
ARTIRILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER**

HÜSAMETTİN KURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ BAŞAR ALTUNTAŞ**

**KIRŞEHİR
2023**

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim./...../20....

Öğrenci
Hüsamettin KURT

TEŞEKKÜR.....	VI
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
TABLolar DİZİNİ.....	IX
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	X

1. GİRİŞ	1
1.1. Coğrafi İşaret Sistemi	2
1.1.1. Coğrafi işaret tarihçesi	3
1.1.2. Avrupa Birliği'nde (AB) coğrafi işaret sistemi	4
0.0.3. Türkiye'de coğrafi işaret sistemi	6
0.1. Yöresel Ürün Kavramı	9
0.1.3. Yöresel ürünlerin özellikleri	10
1.3. Kırsal Kalkınma Kavramı ve Coğrafi İşaretler ilişkisi	10
1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi	11
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	15
3. MATERYAL METOT	25
2.1. Materyal - Metot	25
2.2. Örneklem	25
2.3. Araştırma Bölgesine İlişkin Bilgiler	27
2.3.1. İlçenin tarihçesi, iklimi, ekonomisi ve sosyokültürel yapısı	27
2.3.2. Tarihi	27
2.3.3. İklim, toprak yapısı	28
2.3.4. Kültürel ve sosyal yapı	29
2.3.5. Ekonomik yapı	30
2.3.6. Eğitim - sağlık	32
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	35
3.1. Fasulye Yetiştiricilerinin Demografik Özellikleri	35
3.1.1. Cinsiyete göre dağılımı	35
3.1.2. Yaş dağılımı	35
3.1.3. Eğitim düzeyi	36
3.1.4. Gelir kaynakları ve meslek durumları	36
3.1.5. Gelir düzeyi	37
3.1.6. Aileyi oluşturan birey sayısı	38
3.1.7. Medeni durum	38
3.1.8. Üretim yapılan alan büyüklüğü	39
3.2. Üreticilerin İşle İlgili Alanlarda İnternette Yararlanma Durumları	39
3.2.1. İnternet kullanımı	39
3.2.2. İnterneti kullanım amaçları	39
3.2.3. Yetiştiricilikte internetten yararlanma durumu	40

3.2.4. İnternette edindikleri bilgilerin kaynakları	40
3.2.5. Üretici platformlarına üyelik durumu	41
3.2.6. Sorun çözmek için başvurulmuş sosyal medya platformları	41
3.3. Maliyet Hesabı Yapma Durumları	42
3.3.1. Fasulye yetiştirirken maliyet hesabı yapma durumu	42
3.3.2. Yıllık gelir – gider hesabı yapma durumu	42
3.4. Üreticilerin Örgütlülük Durumları	43
3.4.1. Herhangi bir tarımsal kuruluşa üye olma durumu	43
3.4.2. Üye olunan kuruluş	43
3.4.3. Kooperatifçilik hakkındaki görüşleri	43
3.4.4. Kooperatif kurulması halinde destek olma durumu	44
3.5. Yetiştiricilikle İlgili Teknik Eğitim Ve Destek Alma Durumu	44
3.5.1. Yetiştiricilikle ilgili eğitim görme durumu	44
3.5.2. Eğitimden memnuniyet durumu	44
3.5.3. Üretimi geliştirmek için izlenilen yola ilişkin durum	45
3.5.4. Teşvik/hibe destek alma durumu	45
3.5.5. Alınan desteğin yeterlilik durumu	46
3.6. Üretimde Mülkiyet Ve Teknoloji Kullanımına İlişkin Veriler	46
3.6.1. Mülkiyet durumu	46
3.6.2. Üretim aşamasında makine kullanımı durumu	46
3.6.3. Hasat aşamasında tarım makinesi kullanım durumu	47
3.6.4. Tarım makinelerine sahiplik durumu	47
3.6.5. Üretimde teknoloji kullanımı durumu	48
3.7. Üretim Aşamasında Karşılaşılan Diğer Sorunlar	48
3.7.1. Tarım işçisi çalıştırma durumu	48
3.7.2. İşçi bulma imkânı ile ilgili durum	48
3.7.3. Üretim aşamasında yaşadıkları sorunlar	49
3.7.4. Kullanılan sulama yöntemi	50
3.7.5. Gübre kullanımı durumu	50
3.7.6. Zirai mücadele yöntemi	50
3.8. Tarım Sigortaları (TARSİM) İle İlgili Düşünceleri	51
3.8.1. Tarım sigortalarından haberdar olma durumu	51
3.8.2. Tarım sigortası yaptırma durumu	51
3.8.3. Hasar ödemelerinden yararlanma durumu	52
3.9. Katılımcıların Diğer Konulara İlişkin Düşünceleri	53
3.9.1. Üretimi artırmak için yapılabilecekler	53
3.9.2. Yetiştirilen ürünün satış dönemi	54
3.9.3. Üreticinin pazara ilişkin bilgi kaynakları	54
3.9.4. Dijital Tarım Pazarı'na (DİTAP) üyelik durumu	55
3.9.5. Tahsilat zamanına ilişkin durum	55
3.9.6. Üreticilerin zorluk çektiği aşamaya ilişkin durum	55

3.9.7. Fasulye fiyatının oluşum süreci	56
3.9.8. Ürün fiyatının üretici nezdinde değeri	56
3.9.9. Bağlı olunan aracı, komisyoncu durumu	56
3.9.10. Satışta diğer üreticilerle ortak karar alma durumu	57
3.9.11. Finansman temini	57
3.9.12. Tanıtım faaliyetleri	57
3.10. Hipotez Testleri	58
3.10.1. Yaş ile İnternet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi	58
3.10.2. Yaş ile Yetiştiricilikte internetten yararlanma ilişkisinin incelenmesi	59
3.10.3. Eğitim düzeyi ile fasulye yetiştiriciliğinde maliyet hesabı yapma davranışı ilişkisi	60
3.10.4. Yaş seviyesinin Tarım sigortalarını (TARSİM) bilme oranlarıyla olan ilişkisinin incelenmesi	61
3.11. Ölçek İfadelerinin Analizi	62
3.11.1. Tanıtıma ilişkin konulardaki görüşleri	62
3.11.2. Örgütlü olma, birlikte hareket etme ile ilgili görüşleri	63
3.11.3. Yeterlilik ve teknik eğitim ile ilgili düşünceleri	63
3.11.4. Fiyat oluşumu ile ilgili görüşleri	64
5. SONUÇ	65
4.1. Ankete Katılan Üreticilere İlişkin Verilerin Özeti	66
4.2. Sorunlar ve Çözüm Önerileri	68
6. KAYNAKLAR	75
EKLER	83
ÖZGEÇMİŞ	90

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisansa başlamamda ve yüksek lisans ders sürecinde kendisini tanıdığım günden bu yana gösterdiği sabır ve sabırlı hali ile her zaman bana örnek olmasının yanı sıra bir bilim insanının nasıl çalışması gerektiğini kendisinden öğrendiğim değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Başar ALTUNTAŞ'a büyük bir içtenlikle teşekkür ederim. Tezimin her aşamasında gerek sorularıyla gerekse altı ayda bir yapılan tez izleme komitesi sunumlarında tezin şekillenmesinde ve nihai hale gelmesinde katkıları olan değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Mustafa Halid KARAARSLAN, Doç. Dr. Halil Özcan ÖZDEMİR, Doç. Dr. Mustafa KAN ve Dr. Öğr. Üyesi Bekir AYYILDIZ'a teşekkürlerimi içtenlikle sunarım.

Zamanımın büyük bir bölümünü tez çalışmama ayırdığım dönemlerde anlayışla karşılamalarından dolayı eşime ve çocuklarıma ithaf ederim.

Temmuz, 2023

Hüsamettin KURT

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

COĞRAFİ (MENŞE) İŞARETLİ İSPİR KURU FASULYESİNİN ÜRETİM, PAZARLAMA İMKÂNLARININ TESPİTİ VE ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISININ ARTIRILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

Hüsamettin KURT

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi. Başar ALTUNTAŞ

Yıl: 2023 Sayfa: 90

Jüri:

Dr. Öğr. Üyesi. Başar ALTUNTAŞ

Prof. Dr. Mustafa Halid KARAARSLAN

Doç. Dr. Halil Özcan ÖZDEMİR

Türkiye’de nüfusun çok büyük bölümünün (%93) kent merkezlerinde yaşıyor olması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal nüfusun çok düşük olması kır - kent arası sosyal gelişmişlik seviyesini de olumsuz etkilemektedir.

Erzurum ili İspir İlçesi, ekonomik değeri oldukça yüksek, coğrafi işaretli ürüne sahip bir ilçe olmasına rağmen nüfus yoğunluğu en az olan ilçeler arasında yer alması araştırma konusu olarak seçilmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu çalışmayla İspir kuru fasulyesi üretiminde yaşanan sorunlar tespit edilerek çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve ilçe ekonomisinin canlandırılarak tekrar tersine göçün cazip hale getirilmesi amacıyla önerilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Tez konusu işlenirken önemine ve birbiri ile olan bağlantısına istinaden kırsal kalkınma, yerel/yöresel ürünler ve coğrafi işaret kavramları üzerine odaklanılmaktadır. Ülkenin ekonomik refah seviyesinin artmasının temelinde kırsal kalkınmanın önemli rolü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yerel ürünler daha fazla ön plana çıkmakta, bu ürünlerde kaliteyi, katma değeri ve marka değerini artırıcı unsur olarak da coğrafi işaret tescilinin yapılması gelmektedir.

Bu amaç ve hedef doğrultusunda yürütülen bu tez çalışmasında ilçede Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı 568 çiftçiden yapılan örnekleme hesabıyla 83 kişi ile yüz yüze anket yöntemiyle veri toplanılmıştır.

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde üretici ortalama yaşının yüksek olduğu, teknolojik imkânların kullanılmadığı, verim ortalamasının düşük olduğu tespit edilmiştir. Yaklaşık 21 milyon TL üretim değeri olan ürünün 400 milyon TL’ye çıkma imkânının olduğu görülmüştür. Yetiştiricilerin üretim, pazarlama ve satış süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar; teknoloji kullanımları; örgütlü yapı içerisinde bulunmaları; eğitim faaliyetlerine katılma ve yararlanma düzeyleri hakkında tespitlerde bulunulmuştur. Elde edilen sonuçlar ile kapsamlı tavsiyeler sonuç bölümünde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İspir Kuru Fasulyesi, üretici sorunları, yerel ürün, coğrafi işaret

ABSTRACT

MSc THESIS

IDENTIFICATION OF PRODUCTION AND MARKETING OPPORTUNITIES FOR GEOGRAPHICALLY INDICATED İSPIR DRY BEAN AND PROPOSALS TO ENHANCE CONTRIBUTION TO THE NATIONAL ECONOMY

Hüsamettin KURT

**KIRSEHİR AHİ EVRAN UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS**

Supervisor:

Dr. Lect. Başar ALTUNTAŞ

Year: 2023, Pages: 90

Juries:

Dr. Lect. Başar ALTUNTAŞ

Prof. Dr. Mustafa Halid KARAARSLAN

Assoc. Prof. Dr. Halil Özcan ÖZDEMİR

Despite the fact that a significant portion of the population (93%) resides in urban centers poses a significant challenge. The low rural population adversely affects the socio-economic development level between rural and urban areas.

The district of İspir in Erzurum province owns a product with high economic value and a geographical indication, but is one of the least populated districts. This feature of district has been a significant factor for being a subject of research. This study aims to identify the problems in İspir Dry Bean production, develop solutions, revitalize the district's economy, and make reverse migration appealing once again.

During the study, three main concepts are focused upon due to their importance and interconnectedness: rural development, local products, and geographical indications. Considering the crucial role of rural development in increasing the country's economic prosperity, local products gain more prominence, and obtaining geographical indication registration serves as an enhancing factor for quality, added value, and brand value of these products.

To achieve the purpose and objectives, this thesis collected data through face-to-face interviews with 83 individuals selected through sampling from 568 farmers registered in the Farmer Registration System in the district.

Evaluation of the gathered data revealed that the average age of producers is relatively high, technological opportunities are underutilized, and the average yield is lower. An approximate production value of 21 million TL of the product has the potential to reach 400 million TL. Struggles faced by growers in the production, marketing, and sales processes, their technology usage, inclusion to organizational structures, participation in and making use of training activities were identified. Obtained results and comprehensive recommendations are presented in the conclusion section..

Keywords: İspir Dry Bean, producer issues, local product, geographical indication

Tablo 3.1. İlçede Yetiştiriciliği Yapılan Bitkisel Ve Hayvansal Üretim	19
Tablo 3.2. 2020 yılında çiftçilere verilen sertifikalı eğitim programları	19
Tablo 4.1. Çiftçilerin cinsiyete göre dağılımı	21
Tablo 4.2. Katılımcıların yaş dağılımı	21
Tablo 4.3. Katılımcıların eğitim düzeyi	21
Tablo 4.4. Katılımcıların gelir kaynakları ve meslek durumları	22
Tablo 4.5. Katılımcıların gelir düzeyi	22
Tablo 4.6. Aileyi oluşturan birey sayısı	23
Tablo 4.7. Medeni durum	23
Tablo 4.8. Üretim yapılan alan büyüklüğü	23
Tablo 4.9. İnternet kullanım durumu	24
Tablo 4.10. İnternet kullanan katılımcıların interneti öncelikli kullanım amacı	24
Tablo 4.11. Yetiştiricilikte internetten yararlanma durumu	25
Tablo 4.12. Yetiştiricilikte İnternette yararlanılan katılımcıların bilgi kaynakları	25
Tablo 4.13. Üretici platformlarına üyelik durumu	25
Tablo 4.14. Yetiştiricilikte internetten yararlanan katılımcıların sorunlarını çözmede kullandıkları sosyal medya mecraları	26
Tablo 4.15. Maliyet hesabı yapma durumu	26
Tablo 4.16. Düzenli olarak yıllık gelir- gider hesabı yapma durumu	26
Tablo 4.17. Tarımsal kuruluşa üye olma durumu	27
Tablo 4.18. Üye olunan kuruluş	27
Tablo 4.19. Kurulacak kooperatife destek verme (üye olma) durumu	27
Tablo 4.20. Teknik eğitim görme durumu	28
Tablo 4.21. Eğitimin yararlılık durumu	28
Tablo 4.22. Fasulye üretimini geliştirmek için izlenen yol	28
Tablo 4.23. Son beş yılda alınan teşvik/hibe desteği durumu	29
Tablo 4.24. Son beş yılda alınan teşvik/hibe desteğin yeterlilik durumu	29
Tablo 4.25. Üretim yapılan alanların mülkiyet durumu	30
Tablo 4.26. Üretim aşamasında tarım makinesi kullanımı durumu	30
Tablo 4.27. Hasat aşamasında tarım makinesi kullanımı durumu	30
Tablo 4.28. Tarım makinelerine sahiplik durumu	31
Tablo 4.29. Üretimde teknoloji kullanım durumu	31
Tablo 4.30. Tarım işçisi çalıştırma durumu	31
Tablo 4.31. Tarım işçisi bulma imkânı ile ilgili durum	32
Tablo 4.32. Üreticilerin üretim aşamasında yaşadıkları sorunlar	32
Tablo 4.33. Kullanılan sulama yöntemi	33
Tablo 4.34. Gübre kullanımı durumu	33
Tablo 4.35. Zirai mücadele yöntemi	33
Tablo 4.36. Tarım sigortalarından haberdar olma durumu	34
Tablo 4.37. Tarım sigortası yaptırma durumu	34
Tablo 4.38. Hasar ödemelerinden yararlanma durumu	34
Tablo 4.39. Zararın tazmininin yeterli görülme durumu	35
Tablo 4.40. Tarım sigortasının gerekliliğine ilişkin algı durumu	35
Tablo 4.41. Üretimi artırmak için yapılabilecekler	35
Tablo 4.42. Yetiştirilen ürünün satış dönemi	36
Tablo 4.43. Pazara ilişkin bilgi kaynakları	36
Tablo 4.44. DİTAP'a üyelik durumu	37

Tablo 4.45. Tahsilat zamanına ilişkin durum	37
Tablo 4.46. Üreticinin hangi aşamada zorluk çektiğine ilişkin durum	37
Tablo 4.47. Fasulye fiyatının oluşum durumu	38
Tablo 4.48. 56	
Tablo 4.49. Aracı / komisyoncu ile çalışma durumu	38
Tablo 4.50. Satışta diğer üreticilerle ortak karar alma durumu	38
Tablo 4.51. Finansman kaynakları	39
Tablo 4.52. Tanıtım faaliyetleri	39
Tablo 4.53. Yaş ile internet kullanımı durumu	40
Tablo 4.54. Yaş ile yetiştiricilikte internetten yararlanma durumu	40
Tablo 4.55. Yaş ile yetiştiricilikte internetten yararlanma durumuna ilişkin “ki-kare” tablosu	41
Tablo 4.56. Eğitim düzeyinin maliyet analizi yapma davranışı etkisine ilişkin ki-kare tablosu	41
Tablo 4.57. Yaş ile TARSİM’i bilme ilişkisine dair ki-kare tablosu	42
Tablo 4.58. Ürün tanıtımına ilişkin görüşler	42
Tablo 4.59. Örgütlü olma, birlikte hareket etme ile ilgili görüşleri	43
Tablo 4.60. Yeterlilik ve teknik eğitime gösterilen ilgiye ilişkin görüşler	44
Tablo 4.61. Fiyat oluşumu ile ilgili görüşleri	44

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

N	:	Popülasyon Boyutu
e	:	Hata Payı (Ondalık biçimde yüzde)
P	:	Nüfus Oranı
Z	:	Z Değeri (Güvenirlilik)
N	:	Örneklem Büyüklüğü

Kısaltmalar	Açıklama
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemine
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
Cİ	: Coğrafi işaret
AB	: Avrupa Birliği
EC	: Avrupa Birliği Komisyonu
PDO	: Menşe Adı
Ar-Ge	: Araştırma ve geliştirme
TPE	: Türk Patent Enstitüsü

1. GİRİŞ

Günümüz ekonomilerinde özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gündeminde birkaç konu önemini korumaktadır. Bunların başında kırsal kalkınma ve refah seviyesi, toprağa ve tarıma dayalı üretimin organizasyon yapısı bir diğer ifade ile üreticilerin örgütlülük seviyeleri, ürün markalaştırma çabaları ve yerel ürünlerin ticari olarak korunması konuları gelmektedir. Türkiye için de geçerliliğini sürdüren bu sorunların çözümü için tarım politikaları uygulamaları ve sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri her geçen gün artarak devam etmektedir. Diğer taraftan akademik çalışmalar gerçekleştirilerek sorunlar bilimsel temelde ele alınmaktadır.

Türkiye kırsaldaki yerleşim oranı, kırsalda yaşayan nüfusun yoğunluğu, tarımsal üretimde yaratmış olduğu istihdam, ürün çeşitliliği ve birçok ürün üretiminde üst sıralarda yer alıyor olması gibi nedenlerden dolayı tarımsal faaliyetleri ile küresel ekonomiler içerisinde önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir. Ülkede 20. yüzyılın ikinci yarısında özellikle 1950'li yıllarda makineleşme, üreticinin desteklenmesi, ulaşım altyapısının iyileştirilmesi, iklim şartlarının olumlu gitmesiyle birlikte tarımsal üretim miktarının artmasına paralel olarak hem tarımsal faaliyetler gelişmiş ve çeşitlenmiş hem de üretici geliri artmıştır. Ancak ilerleyen yıllarda aynı istikrar devam etmemiş, tarımsal üretim olumsuz etkilenmiştir (Yurtoğlu 2014). 1960 yılında %68.1 olan kırsal nüfus oranı 2020 yılına gelindiğinde %7'ye düşmüştür (TÜİK, 2021). Yaşanan bu sosyolojik değişim ve dalgalanma kent merkezlerinde başta altyapı yetersizliği olmak üzere, barınma sorununa, gelir dağılımında bozulmaya, çarpık kentleşmeye ve haliyle gecekondulaşmaya, yaşam koşullarının daha da zorlaşmasına, sosyal uyumsuzluk gibi birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin, Avrupa Birliği (AB) uyum sürecinde uygulamaya konulan bir takım yasalar ve politikalar teknolojiye dayalı sektörlerin gelişmesini, sanayileşme ivmesinin ve istihdamın bu alanlarda artmasını sağlamıştır. Tarımsal üretime yönelik politikalar sonucunda tarımsal üretim cazibesini kısmen yitirmiş ve gelir seviyesinde tarım kesiminin aleyhine farkın açılmasına neden olmuştur. Tarım sektörünün nüfus, istihdam ve katma değer içerisindeki payı her geçen yıl azalmış olmasına karşın tarımın önemi hiçbir dönem azalmamıştır. Her ne kadar kırsalda yaşayan nüfus tarımsal faaliyetlerle ilgilenmeye devam ediyor olsa da kamu hizmetlerinden yararlanma kent merkezlerine oranla çok daha az olmaktadır. Bu nedenle kırsalda yaşayan nüfusun refah seviyesinin artırılması nüfusun o bölge içerisinde tutulması açısından son derece önemlidir. Özellikle az gelişmiş illerde kırsal kalkınma konusu daha da ön planda düşünülmesi gereken ve

kritik öneme sahip bir konudur. Kırsalın kalkınmasının birçok yönden avantajı bulunmaktadır. Beşeri sermayenin birikmesi ve güçlenmesi için uygun koşullar oluşturulabilecektir ve yeni yatırımların gelmesi bölgenin gelişmesine katkı sunacaktır. Böylelikle kırsal bölgelerde yaşayan insanların ‘yaşanabilir’ bir gelir elde etmeleri sağlanacağından bu bölgelerde yaşayan nüfusun hem refahı artacak hem de diğer bölgelere göç etmelerinin önüne geçilebilecektir.

Kırsal kalkınma konusu ele alındığında birbirini bütünleyen unsurlardan olan yerel/yöresel ürün ve coğrafi işaret sistemlerinin bu kapsamda ele alınması gerekmektedir. Ülkenin ekonomik refah seviyesinin artmasının temelinde kırsal kalkınmanın önemli rolü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yerel ürünler daha fazla ön plana çıkmakta, bu ürünlerde kaliteyi, katma değeri ve marka değerini artırıcı unsur olarak da coğrafi işaret tescilinin yapılması gelmektedir.

1.1. Coğrafi İşaret Sistemi

Coğrafi işaret sistemine dair farklı kaynaklarda çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Tanımlamalar incelendiğinde ortak olan unsurların bir hayli fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle yapılan tanımlamalarda kapsamı geniş olan ve coğrafi işaret sistemini özetleyen tanımlamaya yer verilmiştir. Buna göre; coğrafi işaret, bir ürünün coğrafi olarak kökenini gösteren ya da üretiminde kullanılmakta olan herhangi bir öge, madde, motif, malzeme veya usul sebebiyle bir alana, yöreye veya ülkeye atıfta bulunarak o ürüne karşı istek ve güven duyulmasını sağlayan coğrafi bir ad veya işarettir (Suluk & Orhan, 2005). Bu tanımlamada dikkat çeken ve önemli olan nokta söz konusu ürünün namını, şanını ve kalite özelliklerini söz konusu bölgeden almış olmasıdır.

Herhangi bir ürünün tüketiciler tarafından talebinin artması, piyasada popüler hale gelmesi ve üreticisi açısından kazanç sağlayıcı konuma erişmesi halinde piyasada o ürünü taklit edebilen ve bu üründen faydalanmaya çalışan ürünler hızla ortaya çıkmaktadır. Aynı ya da benzer özelliklerde olmamasına rağmen, yöresel ürünü çağrıştırabilecek, onun ticari ismine benzer bir ad kullanılarak aynı özelliklere sahip olmayan üründen piyasa içerisinde haksız kazanç elde etmeye çalışan birçok satıcı ortaya çıkabilmektedir. Bu gibi olumsuz durumlar yöresel ürünlerin uluslararası boyutlarda taklit edilmeleri şeklinde de görülebilmektedir. Söz gelimi Hindistan bölgesinde yetiştirilen ve kendine has kokusu ve lezzeti bulunan *Basmati* pirinç çeşidi Amerika Teksas’ta *Texmati* adı altında, Kalifornia eyaletinde ise *Calmati* markası ile satıldığı bilinmektedir (Addor ve Grazioli, 2002). Hatta yapılan bir araştırmada oldukça ilginç bir sonuç tespit etmiştir. Araştırma Hindistan’ın

bir diğ er ünlü  ayı olan ‘‘Darjeeling’’ ile ilgilidir. İstatistikler  ayın tüm dünya genelinde 40 bin tondan fazla satıldığını göstermektedir. Halbuki gerçekte bu ürünün Hindistan’daki üretim miktarı yalnızca 10 bin ton civarındadır (Agarwal ve Barone, 2005). Türkiye’de üretilmekte olan yöresel ürünler açısından da benzer durumlar söz konusu olabilmektedir. Yöresel  r n yönünden son derece zengin bir ülke olan Türkiye’de tüketiciler bu tür ürünlere karşı olan ilgisi yer yer yanıltıcı bir biçimde kullanılabilmektedir.  lke genelinde  ne sahip olan yöresel ürünlerden söz gelimi Taşköprü sarımsağı, Kars ka arı, İspir kuru fasulyesi vb.  r nler farklı coğrafi bölgelerde aynı isimle satışa sunulmakta ve tüketiciler yanıltılabilmektedir.

Küresel çapta yaşanılan haksız rekabet koşulları ve haksız kazanç elde ediliyor olması haliyle yöresel ürünler için bir takım tedbirlerin alınmasını, bu ürünlerin korumaya alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Yöresel  r nleri koruma altına alabilmek için ‘‘coğrafi işaret’’ kavramı geliştirilmiş ve kullanılmaya ba lanmı tır. Dünya Ticaret  rg t ’ne (WTO, 2014) göre coğrafi işaret, fıkri mülkiyet hakkı kapsamında yer almaktadır. Coğrafi işaret (Cİ) konusu, ürünlerin bu şekilde i aretlenmesine yönelik girişimlerin büyük bir kısmı geli mi  birçok ülkede kamu eliyle ve Sivil Toplum Kurumlarının (STK) yoğ n çabalarıyla yürütülmektedir. Avrupa Birliğı  ye ülkelerinde ise, ürünün ticaretini yapanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Birlik  lkelerinde kamu otoritelerinin görevi sistemin sağlıklı biçimde i leyebilmesine yönelik destek olmaları ve düzenleme yapmalarına yöneliktir (Reviron vd. 2009). Coğrafi işaret tescilinde yöresel üretim ve perakende zincirinde yer almayan aktörler de bulunmaktadır. Bu aktörlerin görevi girişimci gruplar içerisinde yer alan üyelerin faaliyetlerini koordine ve kontrol etmektir (Demir, 2010).

1.1.1. Coğrafi işaret tarihçesi

Dünyanın herhangi bir yerin ya da bölgenin doğa şartları (iklimi, toprağı, florası, faunası) o bölgeyle ilgili beşeri sermayeyi ve ekonomik yapıyı etkilemektedir. İnsan ile doğanın birbiri arasındaki ilişkiyi sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde inceleyen coğrafya bilimi, ticaretten sanayiye kadar birçok alanda nedenselliğı araştırmaktadır. Coğrafya ilminin çalışmaları neticesinde elde edilen sonuçlar sayesinde dünyanın birçok bölgesinde o bölgelerin özelliklerine uygun kaliteli ürünlerin ortaya çıkarılması mümkün hale gelmiştir. Bu  r nlerin korunması, tüketicilerin bu ürünleri güven içerisinde tercih edilmesini sağlayabilmek için coğrafi işaret sistemi oluşturulmuştur.

Coğrafi işaret kavramının ticaret hayatına girmesi son yüzyıl içerisinde olmuştur. Halbuki medeniyetler tarihine bakıldığında ürün korumalarının olduğu görülmektedir. Söz gelimi Mısır'da piramitlerin inşasında kullanılan taşların kökenini belirtmek için, Eski Yunanlılarda

PDO (Menşe Adı)

PGI (Mahreç İşareti)

Thasos Adası şarapları, Parmigiano Reggiano (Parmesan Peyniri), Fransızların 11. yüzyıldan bu yana Rokfor peynirini korumaları, coğrafi işaret uygulamalarının geçmişte de olduğunu gösteren kanıtlardır (Tekelioğlu, 2010). Türkiye için oldukça yeni bir kavram olan coğrafi işaretin uluslararası ilk kullanımının 1883 yılında akdedilen Paris Sözleşmesi'nde yer verildiği görülmektedir (Deris, 2019). Ardından Avrupa Ekonomik Topluluğu ve sonrasında Avrupa Birliği uygulamalarında coğrafi işaret kavramına rastlanılmaktadır (Pektaş, Kahraman ve Alkan, 2018:67). AB uyum süreciyle birlikte Türkiye'nin gündemine giren coğrafi işaret sisteminin oluşturulması 1995 yılında başlatılmış ve tescil için Türk Patent Enstitüsü'ne yetki verilmiştir. Çeşitli kriterlere göre tescil işlemlerini yapan TPE, bu sayede haksız rekabetin önüne geçmeyi, ürünlerde yüksek kalite standartlarını belirlemeyi, tarımsal üretimdeki ürün desenini artırmayı ve tüketicileri doğru biçimde bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'ye özgü kültürel ürünlerin olması nedeniyle AB'ye kıyasla farklılığın olduğu coğrafi işaret sistemi henüz istenilen ve ekonomik katkıyı zirveye taşıyacak düzeye ulaşmamış görülmektedir. Konuyla ilgili yerel yönetimlerin, kamu otoritelerinin ve sivil toplum örgütlerinin çalışmaları devam etmektedir.

1.1.2. Avrupa Birliği'inde (AB) coğrafi işaret sistemi

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde coğrafi işaret etkin ve yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu uygulama sayesinde ürünler farklılaştırılabilen ve gerek satışında gerekse de tanıtımında oldukça başarılı bir strateji izlenebilmektedir. AB ülkelerinde yöresel ürünlerin başarılı olmasında, piyasada talep ediliyor olmasında bilinçli tüketici kitlesinin olmasının da etkisi muhtemeldir. Bu durum coğrafi işaret sisteminin gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamaktadır.

AB'de sistemin başarılı yürütülmesi için sistematik ve disiplinli bir çalışma yürütülmektedir. Coğrafi işaretlerden etkili bir şekilde yararlanılabilmesi için tüketicilerin coğrafi işaretleri ayırt etmesini sağlayacak bir logo geliştirilmiştir. Tüm AB

lkelerinde coğrafi işaretin ne demek olduğunu tüketicilere anlatacak geniş kapsamlı bir kampanya hazırlanmıştır. Böylelikle ortak logo uygulaması ve tanıtım kampanyası coğrafi işaret sisteminin yayılmasına büyük katkıda bulunmuştur. Günümüzde AB tüketicilerinin büyük bir kısmı yöresel ürünleri satın alırken üzerindeki logoya bakarak karar vermektedirler (DAP, 2016). Avrupa Birliği’nde yalnızca tarım ve gıda ürünlerine coğrafi işaret verilmektedir. Bunun dışında halı ya da kilim gibi doğal taşlar ve el sanatları ürünleri coğrafi işaret korumasından yararlanamamaktadır.

Coğrafi işaretler, Avrupa Birliği’nde PDO (Protected Designation of Origin) ve PGI (Protected Geographical Indication) kısaltmalarıyla kullanılmaktadır. PDO, koruma altına alınmış orijin işareti anlamına gelmektedir. PDO, Türk Patent Enstitüsü (TPE) tarafından kullanılan “Menşe Adı” tanımlamasının karşılığı olarak değerlendirilebilir. PGI ise koruma altına alınmış coğrafi işaret anlamına gelmektedir. PGI kategorisinde değerlendirilen ürünlere verilen Cİ tanımlaması ise “Mahreç İşareti”dir.

2021 yılı sonu itibariyle AB’de 325 adet başvuru aşamasında, 3.491 adet coğrafi işaret tescili almış ürün bulunmaktadır. Coğrafi işaret tescili almış ürünlerin 1.860 tanesi menşe adı (PDO), 1.373 tanesi ise mahreç işareti (PGI)’dir. Avrupa Birliği lkelerinde koruma altında olan coğrafi işaretili ürünlerin ticaret hacmi 75 trilyon Euroyu aşmıştır (Avrupa Komisyonu, 2021).

Coğrafi işaretlerin %90’ının 30 OECD ülkesinde, ki bu ülkelerde sanayi oldukęa yüksek düzeyde gelişmiştir, tescil edildiği, geriye kalan kısmının ise 160 farklı ülke arasında dağıldığı görülmektedir (Giovannucci, 2009). Gelişmiş lkeler pazarlamada yöresel ürünlerden oldukęa fazla faydalanmaktadır ve ürün farklılaştırması yolu ile daha yüksek gelir elde edilebilmektedir.

AB’de coğrafi işaretler kırsal kalkınma politikalarının bir parçası olarak görülmektedir. Kırsal alanda katma değer ve istihdam alanları yaratılmaktadır. Yapılan alışmalar coğrafi işarete sahip olan ürünlerin coğrafi işareti olmayan ürünlere kıyasla 2,2 kat daha yüksek bir fiyatla satıldığını ortaya koymuştur (Chever ve ark. 2012).

AB’de coğrafi işaretili ürün kavramı oldukęa gelişmiştir. Cİ’li ürünlerden en fazla gelir sağlayan lke Fransa’dır. Fransa, 1905 yılında Cİ rn tanımlamasını ve yasal koruma düzenlemesini ilk yapan ülkedir. İtalya 1954 yılında çıkardığı kanun ile peynir için menşe adını koruma altına almıştır. İspanya da bu alanda önemli ülkeler arasında yer almaktadır. AB’de Cİ rnler arasında en çok bilinenler Fransa’nın Roquefort ve gravyer peyniri, İtalya’nın Napoliten pizzası ve parmesan peyniri, Portekiz’in melder aares balı gelmektedir.

Örgütlü yapılanma halinde yerel ve coğrafi işaretli ürünlerin üretiminde, kalitesinde, pazarlama süreçlerinde ve teknoloji kullanımında daha fazla başarı kazanılacağı muhakkaktır. Söz gelimi Fransa’da Rokfor peyniri bu başarıyı elde etmiş ürünlerden biridir. Bu yapının kurulması 1922 yılında oluşturulan *Bölgesel Koyun Yetiştiricileri Federasyonu* ile başlamıştır. 1930 yılında ise “Roquefort Genel Konfederasyonu” olarak şekillenmiştir. Roquefort Genel Konfederasyonu, koyun sütü üreticileriyle peynir üreticilerinin eşit temsil edildiği bir birliktir. Roquefort peyniri, 1996 yılında Menşe Adı (PDO) olarak AB’de tescil edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2021). 2005 yılında ulusal anlamda, Roquefort peyniri süt üretim faaliyetleri için yasal düzenleme yapılmıştır. Roquefort peyniri coğrafi işaret ve ‘Kırmızı Koyun Etiket’i altında satılacak olan peynirler için koyunların yetiştirilmesinden, peynirin satışa sunulmasına kadar tüm aşamalar için belirlenen kalite kriterleri Roquefort Genel Konfederasyonu tarafından yürütülmektedir (Barham ve Sylvander, 2011). Kararların oybirliği ile alındığı konfederasyonda çiftlik hayvanları yetiştiriciliği birimi, kalite birimi ve pazarlama birimi bulunmaktadır. Peynir üretiminin ekonomik değeri Aveyron bölgesinin ekonomisinin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (Quetier ve ark. 2005).

0.0.3. Türkiye’de coğrafi işaret sistemi

Türk Patent Enstitüsü coğrafi işaret kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: tüketiciler için ürünün kaynağını, karakteristik özelliklerini ve ürünün söz konusu karakteristik özellikleri ile coğrafi alan arasındaki bağlantıyı gösteren ve garanti eden kalite işaretidir (ATO 2021). Coğrafi işaretler, belirlenmiş bir toprak parçasında mevcut olan bir bölge veya alandan kaynaklanan ürünleri ve kaliteyi göstermekle birlikte belirli bir bölgenin veya alanın ticari çıkarlarını da temsil etmektedir (Bulut, 2013). Türkiye gerek doğası ve iklimi gerekse de kültürel zenginliğiyle coğrafi işaretli mal ve hizmet üretimi konusunda yüksek potansiyele sahip bir ülkedir.

Türkiye coğrafyasının farklı kültürlerle, toplumlara, medeniyetlere ev sahipliği yapması, üç farklı fitocoğrafik bölgede yer alması gibi önemli etkenler yerel özellikli ürünler yelpazesini genişletmiştir ve oldukça zengin çeşitliliğe sahiptir. Türkiye’de yaklaşık 2.500 adet coğrafi işaret tescili alabilecek ürün potansiyeli olmasına rağmen bu alanda tescil alan ürün sayısı henüz beklenen seviyelere ulaşamamıştır. Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla 1.104 adet coğrafi işaret tescili almış, 738 adet coğrafi işaret başvuru aşamasında bulunan ürün bulunmaktadır (Türkpatent, 2021). Coğrafi işaret tescili almış ürünlerin %80,9’u gıda ve tarım ürünlerinden oluşmaktadır. Türkiye’nin Avrupa

Birliği'nden tescil almış 7 ürünü bulunmaktadır. Bunlar; Antep baklavası / Gaziantep baklavası, Aydın kestanesi, Aydın inciri, Malatya kayısı, Milas zeytinyağı, Taşköprü sarımsağı ve Bayramıç beyazı (Türkpatent, 2021).

Ülkemizde, tescil edilmiş coğrafi işaretlerin özel bir yasa ile korunması 1995 yılında başlamıştır. O yıllardan günümüze kadar mevzuat¹ genişletilmiş ve coğrafi işaret ile tescil işlemlerinin kapsamı ortaya konulmuştur.

Türkiye'de doğal ürünlerden tarım ürünlerine, madenlerden, sanayi ürünlerine ve el sanatlarına kadar birçok ürün coğrafi işaretlerin kapsamına girebilmektedir (Tuncay, 2009). Ancak bir ürünün coğrafi işaretili olarak tescili alabilmesi için aşağıda yer alan birtakım özellikleri taşıması gerekmektedir. Hatipoğlu (2011) ürünün özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır:

- Coğrafi işaret alabilecek somut bir ürün olmalıdır. Tarım, maden, el sanatları, vb. alanlardaki *hizmetlere* coğrafi işaret verilmemektedir.
- Coğrafi işarete konu olacak ürünün benzeri ürünlerden ayıran, ona farklılık katan tadı, kokusu, dokuma şekli, üretim yöntemi gibi özelliklerinin olması gerekmektedir.
- Coğrafi işaret alınmak istenen ürünün benzerlerinden farklı olan özellikleri bilimsel olarak kanıtlanabilir olmalıdır.
- Bu ürünlerin coğrafi sınırları belli olmalıdır.

Kimi ürünler coğrafi işareti, üretilmiş oldukları bölgeden, yöreden kaynaklı farklılıklardan alabileceği gibi, o ürünün yapış ustalığından da alabilir. Ne var ki bazı ürünlerin mevcut üretilmiş olduğu coğrafyanın dışında üretiminin gerçekleşmesi durumunda ürün o fark yaratan özelliklerini kaybedebilir ya da belli başlı koşulların sağlanması halinde ürün özelliklerini kaybetmeyebilir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde yöresel ürünler için *menşe adı* ve *mahreç işareti* olmak üzere iki farklı coğrafi işaret tanımlaması yapılmıştır. Buna göre;

Menşe Adı: Sınırları belirli olan bölgelerde, o bölgenin (iklimi, faunası, florası gibi) doğa koşullarından ya da o yöre insanı tarafından gerçekleştirilen bir takım işlemler neticesinde ortaya çıkan ve o yöre ile özdeşlemiş ürünlerin üretimiyle ilgili bütün süreçlerin ve

¹ i.27.6.1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 555 Sayılı Coğrafi Işaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,
ii.4128 Sayılı Kanun, 22.12.2016 Tarih ve 29944 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu,
iii.24.04.2017 Tarih ve 30047 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik,
iv.29.12.2017 Tarih ve 30285 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan Coğrafi Işaret ve Geleneksel Ürün Adı Amblem Yönetmeliği.

işlemlerin o sınırları belirlenmiş bölge içerisinde gerçekleştirilmiş olması halinde ürünün “menşe adı”dır. Bu menşe adı alan ürünlerin ait oldukları coğrafi bölgenin dışında üretilmesine izin verilmez (Türkpatent, 2022) Örneğin; Aydın kestanesi, Milas zeytinyağı, Taşköprü sarımsağı, Eskişehir lüle taşı, Ayder balı gibi.

Mahreç İşareti: Türk Patent (2022) tarafından Mahreç İşareti’nin ne olduğuna ilişkin tanımlama yapılmıştır. Belirgin bir özelliği ve belirli bir bölge ile özdeşleşmiş bir ürünün, üretim, işleme gibi iş süreçlerinden en az birinin o coğrafi bölge içerisinde yapılması halinde o ürünün başka bölgelerde üretilmesine müsaade eden bir coğrafi işaretlemedir. Bu ürünler, kalitesiyle ya da ait olduğu bölgenin hammaddesinin kullanımı ya da beşeri unsurlarına ilişkin bir takım özellikler taşırlar. Mahreç işaretli ürünlerde, ait oldukları coğrafi bölgedeki üretim yöntemlerinin ve ürünün kalitesinin aynı olması şarttır. Söz gelimi Oltu cağ kebabı, Antep baklavası, Adana kebabı vb. mahreç işaretli ürünler arasında yer almaktadır.

Yöresel ürünlere coğrafi işaret alınmasının üreticiler ve tüketiciler açısından pek çok yararı bulunmaktadır. Coğrafi işaretin tüketiciler açısından en önemli faydası, tüketicilerin yanıltılmasının önlenmesidir. Tüketici özellikle yöresel bir ürün almak istiyorsa coğrafi işaretler sayesinde almış olduğu ürünün gerçek bölgesinden geldiğinden emin olabilecektir (DAP, 2016)

Tüketicilerin yerel ürün olarak düşündükleri ve daha fazla bedellerle almayı kabul ettikleri ürünleri gerçekte o yöreye ait olup olmadıklarını belirleyecek bir sistem olmadığında bazı satıcılar bu durumu suiistimal edebilmekte farklı ürünleri satabilmektedirler. Taklit ürünlerin pazara sunulan yöresel ürünlerin yerini alması halinde beklentisini karşılayamayan tüketicinin o ürüne olan talebi azalacaktır. Tüketicilerin aldatılmasının zararı yöresel ürün üreticilerine de yansımaktadır. Daralan talep ve farksızlaşan ürün algısı yöresel ürünün üretimini olumsuz etkileyecek ve zamanla yok olmasına neden olabilecektir.

Diğer ürünlerin yarattığı haksız rekabet yöresel ürünlerin piyasasını ciddi anlamda bozmaktadır. Coğrafi işaret korumasının amaç ve faydalarından biri de, coğrafi işarete konu olan ürün adlarının yanıltıcı bir şekilde kullanımının engellenmesi ve dolayısıyla tüketicinin korunmasına yardımcı olmaktır (DAP, 2016).

Coğrafi işaretle korunan bir yöresel ürün her şeyden önce kendisini *tescilli adın haksız kullanımına* karşı korumuş olacaktır. Bu durum, yöresel ürünün ününden kaynaklanan katma değerin doğrudan üretildiği alana yani gerçek üreticilerine ulaşmasını sağlayacaktır.

Yöresel ürün üreticilerinin iyi bir şekilde organize olması ve ürünlerini özellikle coğrafi işaret koruması altında pazarlaması halinde, isimlerinin haksız kullanımı engellenebilecek ve söz konusu üründen elde edilecek gelir de yöre üreticilerine ait olacaktır. Bu durum yöresel ürüne ve coğrafi işarete sahip olan il, ilçe ya da köylerin kalkınmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

0.1. Yöresel Ürün Kavramı

Belli bir bölgeyi ya da yöreyi gösteren, o yörenin adı ile anılan, çeşitli özellikleri ile tüketicilerin nezdinde benzer diğer ürünlerden daha üstün ve daha farklı özelliklere sahip olan ürünler *yöresel ürünler* olarak adlandırılmaktadır (Malatya kayısı, Gemlik zeytini, Anzer balı vb.) (DAP, 2016).

Günümüzde yöresel ürünlere ait net bir tanımlama ve herhangi bir standart bulunmamaktadır (Tomescu, 2015). Yöresel ürünler kendine özgü özelliklerini ilgili coğrafyanın ekolojik özelliklerinden alabildikleri gibi uzun yıllar üretim tecrübesiyle elde edilen ustalıklardan da alabilmektedir. Bu bakımdan üretildiği yörenin ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Her yörede birkaç ürün yöresel ürün olarak adlandırılabilirdiği gibi o yöreyle özdeşleşen ve ülke genelinde bilinirliği olan ürünler de olabilmektedir. Özellikle daha küçük yerleşim yerlerinde kırsal bölgelerde bulunan bu tarz ürünler yörenin ekonomisinde daha fazla anlam ifade edebilmektedir.

Üretilen ürünü benzerlerinden farklılaştırma yoluyla yüksek katma değer elde etme yöntemi günümüzde kırsal kalkınmanın temel stratejisinden birisi olmuştur. Belli bir bölgenin adı ile ünlenmiş yöresel ürünlerin coğrafi adları ile pazarlanması oldukça yaygın hale gelmiştir. Ürün farklılaştırma stratejisi olarak adlandırılan bu yöntem özellikle Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde uzun yıllardır kullanılmaktadır.

Birçok ülkede yöresel ürünlere ilgi gösteren bireylerin profilleri benzerlik göstermektedir. Yüksek sosyoekonomik statüde olan, büyük kentlerde yaşayan, orta yaş ve üzeri, doğal ve sağlıklı ürünler tüketme duyarlılığında olan bireyler yöresel ürünleri tüketmede daha isteklidirler.

Yöresel ürünler üzerine yapılan çalışmalar, tüketicilerin bu ürünlere daha fazla para ödemeye hazır olduklarını ortaya koymuştur. İtalya'nın "Tuscano" zeytinyağları

coğrafi işaret aldıktan sonra %20 daha fazla fiyata satılmaya başlamıştır (Anonim g). AB’de 1999 yılında yapılan bir tüketici anketinin sonuçlarına göre tüketicilerin %40’ı coğrafi işarete sahip ürünlere %10 daha fazla ödemeye hazır olduklarını belirtmişlerdir (Anonim h).

Dünyanın farklı kıtalarında yer alan 28 ülkede yapılan araştırma neticesinde bilhassa az gelişmiş ülkelerde gençlerin kültürel birikimlerinin daha düşük olduğu görülmekle birlikte uluslararası markaya sahip ürünleri yöresel ürünlere tercih ettikleri saptanmıştır. Aynı çalışmada yöresel ürünleri tercih etme davranışları ile tüketici yaşı arasında doğrudan bir ilişki olduğu, tüketici yaşı arttıkça tüketicilerin kültürel ve nostaljik duyguları gelişmekte ve yöresel ürünlere daha çok alaka göstermektedirler (DAP, 2016; Steenkamp ve De Jong, 2010).

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi yöresel ürünlere gösterilen ilgi ile orantılı olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde küresel markalara ve yeni dünya kültürlerine olan merak fast food tarzı tüketimi cazip kılarken gelişmiş ülkeler doyum noktasına ulaşmışlığın verdiği tatmin düzeyiyle kendi kültürlerine ve gelenekselliğe dönme eğilimi göstermektedirler (DAP 2016).

0.1.3. Yöresel ürünlerin özellikleri

Yöresel ürünlerin taşınması gerektiği bir takım özelliklerinin olduğu belirten araştırmacılar Gönenç (2006) ve Tregear (2001) bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Yöresel ürünler özelliklerini ancak ve ancak belli doğal koşullar altında kazanabilmektedirler.
2. Yöreye özdeşleşmiş, tat, koku, renk, aroma gibi özellikler itibariyle benzerlerinden farklılaşmış ve daha fazla tercih edilen ürünlerdir.
3. Genel itibariyle az miktarda üretilen ve daha az teknolojik girdinin olduğu, düşük üretim miktarına sahip ürünlerdir.
4. Endüstriyel üretilen ürünler gibi her yerde bol bulunmazlar.
5. Geleneksel yöntemlerle üretilirler.
6. Katma değeri yüksektir. Bu nedenle benzerlerinden daha yüksek fiyata satılırlar.

1.3. Kırsal Kalkınma Kavramı ve Coğrafi İşaretler ilişkisi

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmış olan kırsal kalkınma strateji belgesinde (2006), “Kırsal kalkınma; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak

kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacına yönelik, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir” (DPT, 2006) şeklinde tanımlanmaktadır.

Kırsal kalkınmada yörenin sahip olduğu potansiyelin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı önemlidir. Bu çerçevede bir yörenin coğrafi koşullarının sunduğu olanaklara bağlı olarak üretimi yapılan ve o yöreyle özdeşleşen ürünlerin kırsal kalkınmada etkin bir şekilde kullanılması, sahip olunan potansiyelin değerlendirilmesinde büyük rol oynar. Özellikle gelişmiş ülkelerde kırsal kalkınma yerel şartlara göre gerçekleştirilir ve standart yaklaşımlar yerine alanın özelliğini dikkate alan stratejiler geliştirilir (Başbüyük, 2004).

Yerel ürünler arasında bulunan coğrafi işaretlerin de kırsal kalkınmada etkin bir rol oynadığı bilinmektedir (OECD, 2000). Özellikle son 10 yılda kırsal kalkınmada coğrafi işaretler önemli bir araç hâline gelmiştir. Çünkü coğrafi işaretler bir taraftan doğal çevrenin bilinçli kullanımı, geleneksel ve kültürel unsurları, değerleri harekete geçirirken, diğer taraftan kırsal kalkınmanın bir tamamlayıcı unsuru olarak ticari ve ekonomik kazanımları hem artırmakta hem de ürünlerin özgün yapısını korumaktadır (ATO 2021).

Coğrafi işaretler çerçevesinde ürün korumalarının, ekonomik kontrolün yerleştirilmesine, sosyoekonomik kalkınmanın geliştirilmesine ve yüksek ekonomik getirinin teşvikine yardımcı olabileceği ifade edilmektedir (Rangnekar, 2004).

1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Gelişmişlik bakımından dezavantajlı olan kırsal bölgelerin kalkınmasını temin edecek planların yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Her bölgenin sınırları ve iklim koşulları içerisinde ticari değeri olan ve ekonomisine yön veren kendine özgü ürünleri bulunmaktadır. Türkiye’de 2022 yılı için 840 coğrafi işaret başvurusu yapılmış ve 317’si tescil edilmiş ürün bulunmaktadır. Karaman Dilve peyniri, Rize Ayder Balı, Koyulhisar Domatesi, Bursa Siyah İnciri coğrafi işaretli ürünler arasında yer almaktadır (Türkpatent, 2021). Bu ürünler doğal koşullar içerisinde olabileceği gibi yapım ustalıklarıyla da ortaya çıkabilmektedir. Bölgenin ekonomisine yön verebilecek potansiyele sahip bu ürünlerin katma değerli hale getirilmesi ve üreticilere fayda sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi

gerek bölgesel kalkınma gerekse de ülke ekonomisinin gelişmesi açısından önemli bir husustur.

Araştırma bölgesi olan Erzurum İspir ilçesi gelişmişlik seviyesi bakımından ülke genelinde son sıralarda yer almaktadır. Bölgenin ekonomik, sosyal refah seviyesinin artmasında başat rol oynayacak önemli bir tarımsal ürün bulunmasına rağmen üretim yapılabilir alanların etkin kullanılmaması ya da çok az bir kısmında üretim yapılıyor olması nedeniyle yöre ekonomisine arzu edilen düzeyde katkı sağlayamamaktadır. 2008 yılında coğrafi işaret alan İspir kuru fasulyesi, ülke genelinde yetiştirilen konvansiyonel fasulye çeşitleri ile perakende fiyat açısından kıyaslandığında İspir kuru fasulyesinin daha yüksek fiyatlar ile alıcı bulabildiği görülmektedir. Üretici açısından fiyat avantajı olmasına rağmen üretim miktarı toplam üretim yapılabilir alanın yaklaşık %6.5'i kadarı ile sınırlıdır. Bölgede önemli bir potansiyele sahip yerel ürünün yetiştirilebileceği yeterli üretim alanı olmasına rağmen üretim alanlarının boş kaldığı, genç nüfusun kent merkezlerine göç ettiği, yörede kalan nüfusun ise orta yaş üstü olduğu ve bölge ekonomisine katkı sağlayabilecek düzeyde yeterli üretim yapamadığı gözlemlenmektedir. Coğrafi işaret tescilli ve marka değeri yüksek bir ürün olan İspir kuru fasulyesinin, bölge ekonomisinin kalkınmasına ve beşeri sermayesinin geliştirilmesine olumlu yönde ve kayda değer bir katkısının olmadığı görülmektedir. Haliyle bu durumun irdelenmesi, sorunların tespit edilmesi, üreticilerin beklentilerinin ve ürün yetiştirme için ihtiyaçların neler olduğunun belirlenmesi araştırmaya değer bir konu olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla yürütülen bu tez çalışması ile bölge ekonomisine önemli katkılar sağlayabilecek, bu yönde yüksek bir potansiyele sahip olan İspir kuru fasulyesi ürününün üretimine ve pazarlamasına ilişkin sorunları tespit edilerek, bu sorunların çözümü için stratejiler geliştirmek ve politika önerileri sunmak amaçlanmaktadır.

Yöresel ürün olan İspir kuru fasulyesinin üretim ve pazarlama imkânlarının değerlendirildiği bu tez çalışmasında birbiri ile ilintili olan yöresel ürün, kırsal kalkınma ve coğrafi işaret konuları ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

1.5. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma Erzurum ili İspir ilçesi coğrafi sınırları içerisinde üretimi yapılan İspir kuru fasulyesinin üretim ve pazarlama ile ilgili mevcut durumunun ortaya konulması, bu ürünün yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması ve üreticilerin karşılaştıkları sorunların

özümü için önerilerin geliştirilmesi amacıyla ilçenin idari sınırlarında üretim yapan çiftçileri kapsamaktadır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Alan yazını taramasında tez çalışmasının konusunu oluşturan İspir kuru fasulyesi ile ilgili çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Konunun daha anlaşılabilir hale gelmesi için coğrafi işaretli (Cİ) ürünler ile hukuksal kavramlara ilişkin detaylı anlatımların yapıldığı çalışmalara da yer verilerek, kapsam genişletilmiştir. Özellikle coğrafi işaretli ürünlerin her geçen gün artması ve üreticiyi koruması yeni Cİ ürünlerin insan hayatına girmesine neden olmuştur. Yaşanılan bu gelişme sosyoekonomik yaşama ve kırsal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda coğrafi işaretli ürün korumasının hukuksal boyutunun, Türkiye’de ve dünyadaki uygulamalarının, küresel çapta bilinen örnek ürünlerin hangi sistemler kurularak geliştirildiğinin bilinmesi önem arz etmektedir. Ayrıca Türkiye’de Coğrafi işaretli diğer tarımsal ürünlerin üretim, örgütlenme, pazarlama, geliştirme gibi alanlarda yapılan çalışmalara da yer verilmiştir. Çalışmalar ayrıntılı incelendiğinde coğrafi işaret sistemi, bu sistem kapsamında tarımsal ürün geliştirme, koruma, pazarlama stratejileri geliştirme ve organizasyon oluşturma konularında yürütüldüğü görülmüştür. Şahin (2019), Nizam (2009), Demirer (2010), Şentürk (2011), Bulut (2013), Çakaloğlu (2015), Oğuz (2016) bu çalışmalardan bazılarıdır. Tez kapsamında Giovannucci ve diğ. (2009), Rangnekar (2004), Reviron ve diğ. (2009), Tomescu (2015) tarafından yapılan uluslararası yayınlardan da yararlanılmıştır. Özellikle başarılı organizasyon örnekleri, coğrafi işaretli ürünler sisteminin hukuksal koruma kapsamında değerlendirilmesi, yöresel ürünler gibi konuların değerlendirildiği akademik çalışmalar ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bu çalışmaların kullandıkları metodolojiye ve bulgularına odaklanılarak araştırma konusu olan İspir şartları özelinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Konuya ilişkin alan yazını tarandığında İspir kuru fasulyesi ile ilgili Efeoğlu (2015) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmaya rastlanılmaktadır. Çalışmasında İspir kuru fasulyesinin üretim ve piyasaya arz sürecinde karşılaşılan sorunları belirlemek ve bu yönde çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yürütmüştür. Efeoğlu (2015) tarafından yapılan ve İspir kuru fasulyesi üretim, pazarlama sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin ilk olma özelliğini taşıyan çalışmada, İspir ilçesinde üreticileri temsil ettiği düşünülen 8 farklı köyde üreticilerle anket yapılarak verilere ulaşılmıştır. Çalışmada, üretim sürecine dair tespit edilen problemlerden bazılarının tarım ilacıyla gübre tedariği temin etmede yaşanan sorunlar, sulama maliyetleri ile işçilik maliyetlerinin olduğu tespitine yer verilirken; pazarlama aşamasındaki sorunlar arasında ise örgütlü yapının olmaması

nedeniyle bireysel satış yönteminin yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Efeoğlu çalışmasında, üreticilerin demografik, ekonomik ve altyapı yetersizlikleri gibi nedenlerle birlik oluşturmamaları sonucunda piyasaya arz süreçlerinde fazlasıyla geleneksel yöntemlere bağlı kaldığını, modern tekniklerden uzak olduğu sonucuna varmıştır.

İspir kuru fasulyesinin kimyasal analizleri, ıslah ve yeni hatlar geliştirilmesine yönelik Yılmaz (2007), Bıyıklı (2015), Özkan (2018) ve Aydoğan (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar da bulunmaktadır.

Coğrafi işaretler ile ilgili mevcut durumun ortaya konulması ve sorunların tespit edilmesi açısından Şahin (2019) tarafından yapılan araştırma önem arz etmektedir. ‘Türkiye’nin Coğrafi İşaretleri ve Bunların Türkiye Ekonomisinde Etkin Kullanımları’ başlıklı çalışmada, coğrafi işaret uygulamasıyla ilgili yaşanan sorunlardan ve tescilli ürün yetersizliğinden yola çıkarak dünyadaki ve ülkemizdeki mevcut ve olması gereken durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma 65 ilde yürütülmüştür. Bu kapsamında sahada 848 katılımcıyla yüz yüze anket çalışması yapılmış ve 1 000’den fazla ürün ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışma Türkiye’de coğrafi işaret uygulamasının mevcut durumunu ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bu konuya ilişkin ihtiyaçların neler olduğu, ne tür politikaların belirlenmesinin gerekli olduğu ortaya konulmuştur.

Ele alınan ürünler arasında coğrafi işaretli İspir kuru fasulyesi de incelenmiş; tarımsal özelliklerine, yıllar itibariyle mukayeseli üretim miktarlarına ve yaşanan sorunlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Tespit ettiği sorunlar; tanınırlığıyla orantılı olarak popüleritesinin artması sonucu başka bölgelerde yetiştirilen fasulyenin İspir kuru fasulyesi olarak pazarlandığı, emek yoğun bir zirai faaliyet oluşu, makineli tarımın hem bitkinin özelliğinden hem de arazi şartlarından ötürü mümkün olmayışı, gençler için hatta zaman zaman yerli üreticiler için caydırıcı olması, yöredeki genç nüfusun azlığı, faaliyete yeni iş gücünün kazandırılmaması olarak sıralanmıştır.

Gündoğdu (2006) tez çalışmasında coğrafi işaret kavramını hukuksal boyutuyla ele almıştır. ‘Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı ve Korunması’ başlıklı çalışmada öncelikli olarak coğrafi işaret kavramını ayrıntılı olarak ele almış, ardından marka, patent gibi benzer kavramlarla ilişkisine değinilmiştir. Yine çalışmada coğrafi işaretlerin tescil edilmesi, kullanılması ve denetim süreci incelenmiştir. Coğrafi işaretlenmiş ürünlerin hukuken korunmasına ilişkin ise tez çalışmasının son bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Gündoğdu’nun (2006) çalışmasından elde edilen önemli sonuç ise ülkemizde 1995 yılında coğrafi işarete ilişkin mevzuatın yürürlüğe girmesine

rağmen 11 yıl gibi uzun bir süre boyunca tüm ülke genelinde ancak 80 adet ürünün tescillendiği, konunun öneminin yeterli düzeyde taraflarca anlaşılamadığı görülmüştür.

Nizam (2009) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde coğrafi işaretlerin yerel özelliklerden türeyen katma değerinin daha büyük bir oranına sahip olabilmek için yerel aktörlere önemli bir mücadele sahnesi sunduğuna değinerek, küresel meta zinciri analizini ‘Ege pamuğu’ özelinde yapmıştır. Çalışmada, coğrafi işaret konusu özellikle üretim maliyeti ile ürün fiyatı arasında yaşanan sorunların çözümüne ilişkin üreticilere stratejik avantaj sunabilecek bir araç olarak nasıl kullanılabileceği ve geliştirilebileceği ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Coğrafi işaret konusunda 2010 yılında doktora tezi hazırlayan Demirer, Türkiye ile Fransa üzerine bir inceleme yapmıştır. ‘Yöresel Ürün ve Coğrafi İşaretler; Fransa ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme’ başlıklı tezinde coğrafi işaret kavramının ekonomik analizin nasıl konusu haline dönüştüğü hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Ardından coğrafi işaret sisteminin ve yöresel ürünler piyasasının hukuksal düzenleme boyutu irdelenmiştir. Son olarak ise Fransızların Rokfor peyniri ile Türkiye’nin Ezine peynirine ilişkin coğrafi işaret sisteminin uygulama biçimleri değerlendirilmiştir.

Şentürk (2011) tarafından hazırlanan ‘Coğrafi İşaretlerin Ekonomik Etkileri: Mikro ve Makro Açısından Bir Değerlendirme’ adlı çalışmada, etkin bir coğrafi işaret korumasının temel makro ve mikro politikaların yanında destekleyici bir politika olarak uygulanabileceğine yer vermiştir. Kente göçün engellenmesinde, daimi gelirin temin edilmesinde ve istihdamın artırılmasında, ürünün kalitesinin artırılmasında coğrafi işaretlerin destekleyici bir politika aracı olarak kullanılabileceği kanısına varmıştır. Şentürk çalışmada, coğrafi işaretlerin sadece yurt içi pazarlara değil ihracatla yurtdışı pazarlara açılmanın önemine de vurgu yapmıştır.

Bulut (2013) tarafından hazırlanan ‘Coğrafi İşaretler ve Kırsal Kalkınma: Ezine Peyniri Örneği’ adlı yüksek lisans tez çalışmada, SWOT analizi yöntemiyle, Ezine Peyniri üretiminin gerçekleştirildiği kırsal alana yönelik mevcut durum analizi yapılmıştır. Çalışmada, Ezine peyniri üretim alanının güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditler belirlenerek, kırsal kalkınmada, “Ezine Peyniri Coğrafi İşareti’nin” daha etkin kullanımının sağlanmasına yönelik öneriler sıralanmıştır.

Erol (2014) tarafından hazırlanan ‘Türkiye’de Coğrafi İşaretleme Sisteminin Mevcut Yapısı’ adlı çalışmada AB sürecinde geleneksel gıdaların korunması amacına yönelik coğrafi işaret sisteminin Türkiye’deki kavramsal çerçevesi, coğrafi işaret sisteminin işleyişi ve coğrafi işarete konu olan coğrafi ürünlerin durumu incelenmiştir.

Atay (2013) tarafından hazırlanan ‘Geographic Indicators In The World And In Turkey And The Case Of Adapazarı Islama Köfte’ çalışmasında Coğrafi İşaretlemeler (CI) çerçevesinde coğrafi işaretli ürünlerin kaydedilmesi, kullanılması ve incelenmesi, kaydedilme şartları ve aşamaları, çeşitli ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve ticari markalama, vb. yoluyla korunmaları ile ilgili konuları incelemiştir.

Çakaloğlu (2015) tarafından hazırlanan ‘Marka Ürünler, Coğrafi İşaret ve tüketici Algısı’ adlı çalışmasında tüketicilerin coğrafi işaretli ürünler olan Finike portakalı ile tavşan yüreği zeytini’ne yönelik algıları ölçülmüş. Tüketiciler nezdinde bir marka değerine sahip olup olmadığı, coğrafi işaret tescilinin tüketiciler için bir değer ifade edip etmediği, örneklem büyüklüğü 400 olan, anket çalışması ile tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda Finike portakalı’nın marka değeri taşıdığına ve bunun yanı sıra coğrafi işaret tescili almasının önemine inananların çoğunun o ürün için ekstra fiyat ödeme olasılığının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmanın hazırlandığı dönemde coğrafi işaret tescil başvurusu yapılmış olan *tavşan yüreği zeytini* için tüketiciler, markalaşma yolunda destek verilen bu zeytini çok tanımadıklarından dolayı *Finike portakalı*’na göre daha az ekstra fiyat ödeme tercihini benimsedikleri sonucuna varılmıştır.

Şentürk (2011) tarafından hazırlanan ‘Coğrafi İşaretlerin Ekonomik Etkileri: Mikro ve Makro Açıdan Bir Değerlendirme’ adlı çalışmasında coğrafi işaret sisteminin hukuksal çerçevesi ve ekonomiye katkıları incelenmiştir. Coğrafi işaretlerin ekonomiye katkısı mikro açıdan; tanınırlık, pazarlama, ürün farklılaştırması yoluyla, makroekonomik açıdan ise; büyüme, kalkınma, dış ticaret ve istihdam başlıklarında incelenmiştir.

Yürekli (2015) tarafından hazırlanan ‘Coğrafi İşaretlerin Tescili Ve Uygulama Sürecindeki Sonuçların Analizi’ adlı çalışmasında, Türk Patent Enstitüsü tarafından tescile konu olan coğrafi işaretlerden, gıda kapsamında değerlendirilen ürünlerin tescil belgelerinin incelenerek, tescil sürecinde yaşanan sorunlar belirlenmiş, çözüme yönelik öneriler sunulmaya çalışılmıştır. 123 ürünün incelendiği çalışma sonucunda coğrafi işaret kavramının yeterli düzeyde bilinmediği, coğrafi işaret tesciline önem verilmediği, tescile konu olan ürünlerin özensizce tescillendiği ve tescil belgelerinde belirli bir standardın olmadığı tespit edilmiştir.

Oğuz (2016) tarafından hazırlanan ‘Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde Coğrafi İşaretlerin Kullanımı: Siirt İli Örneği’ adlı çalışmasında veri kaynağını 2015 yılı Nisan ve Mayıs aylarında Siirt’i ziyaret eden yerli ve yabancı 380 turist ile yapılan anketler oluşturmuştur. Çalışmada, turistlerin Siirt’teki coğrafi işaretli

ürünlere ilişkin görüşleri ile bu ürünlerin turizm ürünü olarak kullanımının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde katılımcıların %81.9'unun coğrafi işaretin kişiye ve bölgeye katkısının olacağını düşündükleri, eğitim durumu ve Siirt'e geliş sebebi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Güreşçi (2007) tarafından hazırlanan 'Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği' adlı çalışmada birincil veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde göçü tetikleyen sebepler arasında; hanelerin köy dışında okuyan çocuğunun olması, hane reislerinin sosyal güvenceye sahip olmaması, göç eden akraba sayısı ve hanede birisinin gurbete çıkması gibi faktörler olduğu tespit edilmiştir. Göçü engelleyen faktörler ise; sahip olunan çayır arazisi miktarı, başkasına ait arazi kullanımı, işletmelerde besicilik yapılması ve büyükbaş hayvan sayısı olarak belirlenmiştir. Çalışmada göçün tarıma etkileri ise; hayvan sayısının azalması, hayvan başına düşen çayır ve mera arazisi miktarının artması, tahıl üretiminin tamamen bitme noktasına gelmesi, yonca ve korunga gibi yem bitkileri ekim alanlarının azalması şeklinde olmuştur.

Yazar (2011) tarafından hazırlanan 'İspir Kasabasının Kalkınmasını Güçleştiren Coğrafi Faktörler' adlı çalışmada, İspir ilçesinin geri kalmışlık nedenlerinin coğrafi esaslara bağlı kalınarak analizi yapılmış, ayrıca kasabanın kalkınmasına yönelik bazı çözüm önerileri sıralanmıştır.

Başaran (2016) tarafından hazırlanan 'Kırsal Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Etkisi: Gaziantep Ve Siirt İlleri Örneği' adlı çalışmada, coğrafi işaret bilinci ile birlikte etiketlerde coğrafi işaret kullanma isteği ve bilincin artacağı ve coğrafi işaretin üreticiler arasında birlik oluşumunu sağlayacağı saptanmıştır. Coğrafi işaretli bir ürünün bölgedeki yerel ekonomiye beklenenden daha fazla katkı sağlayacağı sonucuna varılırken coğrafi işaret maliyeti, üreticilerin bir kısmı tarafından maddi külfet olarak görülmekte ve sıcak bakılmamaktadır. Ayrıca, reklam ve tanıtım yetersizliği, denetimde yaşanan sıkıntılar, kurumlar arası iletişim zayıflığı coğrafi işaretli ürünlerin gerçek değerini kazanamamasında karşılaşılan olumsuzluklar arasında sıralanmıştır.

Özcan (2016) tarafından hazırlanan 'Coğrafi İşaret Kavramı Ve Devrek Bastonu Örneği' adlı çalışmada, coğrafi işaret tesciline sahip ahşaptan imal edilmiş tek tescilli ürün olan Devrek bastonu üretiminde coğrafi işaretin etkisi incelenmiştir. Baston üretimi yapan işletmelerin coğrafi işaret ile ilgili düşünceleri, işletmelere etkileri, karşılaşılan sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Arıkan, M (2017) tarafından hazırlanan ‘Türkiye’de Coğrafi İşaretli Ürünlerin Kırsal Alana Olan Etkilerinin Üretici Açısından Belirlenmesi: Finike Portakalı Örneği’ adlı çalışmada, coğrafi işaret almış ürün olan Finike portakalının bölgeye, kırsal alana olan ekonomik ve sosyal etkileri üretici açısından belirlenmeye çalışılmıştır. Üreticilerin %54,7’sine göre Finike portakalı coğrafi işaret aldıktan sonra pazar payında, üreticilerin %61,3’üne göre de coğrafi işaret aldıktan sonra fiyatında bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir.

Yalçın (2019) tarafından hazırlanan ‘Coğrafi İşaretlerin Şehir Markalaşmasına Etkileri: Sakarya İli Örneği’ adlı çalışmada, şehirler için oldukça önemli olan coğrafi işaretlerin şehir markalaşmasına etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Coğrafi işaretlerin şehir markalaşmasına olumlu yönden etkilerinin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Küçükyılmaz (2019) tarafından hazırlanan ‘Tüketicilerin Coğrafi İşaretli Ürün Farkındalığı ve Algısının Analizi’ adlı çalışmada, tüketicilerin coğrafi işaretli ürün algısı ve farkındalığı ile coğrafi işaretli ürün satın alma davranışı arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Avrupa Birliği coğrafi işaret tescili alan Antep Baklavası baz alınarak Gaziantep’te yapılan araştırma sonuçlarına göre tüketicilerin, coğrafi işaretli ürün algısı ve farkındalığının coğrafi işaretli ürün satın alma davranışını olumlu olarak etkilediği sonucuna varılmıştır.

Topbaş (2019) tarafından hazırlanan ‘Yerel Ve Kırsal Kalkınmada Coğrafi İşaret: Zile Pekmezi Araştırması’ adlı çalışmada Tokat’ta üzüm üreticilerinin ve tüketicilerin coğrafi işarete yönelik bilinç düzeyleri ile tutum ve tercihlerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçları arasında; Coğrafi işaret tescilinin sanayici ve üretici açısından birçok olumlu gelişmeyi beraberinde getirdiği, coğrafi işaret sanayicinin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlığını ve pazar payını artırdığı ve üreticinin gelirini artırdığı, tüketici tarafından ise, genellikle, coğrafi işaret tescili ile ürünlerin geleneksel özelliklerinin garanti altına alındığı görüşünde oldukları yer almıştır.

Sancak (2019) tarafından hazırlanan ‘Ankara İli Çankaya İlçesinde Coğrafi İşaretli Ürünlerde Tüketici Algısı (Beypazarı Kuruşu, Çubuk Turşusu, Kalecik Karası Üzümleri Örneği)’ adlı çalışmada tüketicilerin tarım ve gıda ürünlerine karşı tutum ve davranışları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada bilgisi olduğunu belirten tüketicilerin yarısından fazlasının coğrafi işaretli ürün kavramını duydukları ancak araştırma bölgesine ait coğrafi işaretli ürünleri bilmedikleri belirlenmiştir.

Gökovalı (2007) tarafından hazırlanan “Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği” başlıklı makalede, coğrafi işaretler ve ekonomik etkileri Türkiye

ölçeğinde incelenerek coğrafi işaretlerin korunması, tarihsel gelişimi ve ekonomik etkileri araştırılmıştır. Söz konusu çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'nin de coğrafi işaret korumasından, dolayısıyla da ekonomik kazançlardan yeterince faydalanamadığı tespit edilmiştir. Cİ korumasının sağlayabileceği ekonomik kazançların elde edilebilmesi için gerekli kurumsal altyapının tesis edilmesi gerektiği böylece kırsal alanlara gelir ve istihdam sağlayan, ihracat gelirlerini arttıran bir politika aracı olarak kullanılabileceği belirtilmiştir.

Kan vd. (2010) tarafından hazırlanan “Coğrafi İşaret Olarak Karaman Divle Tulum Peyniri” adlı çalışmada, Karaman Divle tulum peyniri'nin arz zinciri ve bu zincirde yer alan önemli aktörlerin rolleri incelenmiştir. Söz konusu çalışmada Divle tulum peyniri'nin bölge için önemi, yörenin ekonomik kalkınmasına olası katkıları ortaya konulmuştur.

Kan (2011), tarafından hazırlanan “Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması” adlı çalışmada, coğrafi işaretli Akşehir kirazının yerel düzeyde ekonomik kalkınma aracı olarak kullanılma olanağı incelenmiş ve Akşehir kirazının ekonomik kalkınmaya etkisi ve nasıl bir örgütlenme modelinin kurulması gerektiği araştırılmıştır. Çalışmada coğrafi işaretin etkin kullanımını engelleyen faktörler arasında şu maddeler sıralanmıştır: İsim konusunda yaşanan sorunlar, bilgi eksikliği, kurumlar arası iletişimsizlik ve firmaların coğrafi işareti kullanmak istememeleri.

Tuncay (2009), tarafından hazırlanan “Coğrafi İşaretlerin Korunması” adlı yüksek lisans tezinde, coğrafi işaret konusu ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, koruma ile ilgili olarak coğrafi işaretlerin aleyhine işlenen suçlar, tecavüz halleri ve hukuk davalarına değinilmiş ve son bölümünde de coğrafi işaretlerin hükümsüzlüğü özetle anlatılmıştır.

İspir kuru fasulyesinin ıslahına, genetik çeşitliliğinin belirlenmesine, yetiştirilmesine ve olumsuz etkiye bulunabilecek unsurlar ile mücadele etme, fasulye hatlarında verimliliğin ve kalitenin arttırılmasına yönelik yürütülen çalışmalar da söz konusudur. Bunlardan bazıları;

Yılmaz (2007) tarafından hazırlanan ‘İspir Şeker Fasulyesinden Elde Edilen Polifenol Oksidaz Enziminin Bazı Biyokimyasal Özelliklerinin İncelenmesi’ adlı çalışmada, polifenol oksidaz (PPO) enzimi amonyum sülfat çöktürmesi ile izole edilerek bazı biyokimyasal özellikleri incelenmiştir. Bitkilerde olgunlaşma ve ardından gelen bozulma aşamalarının göstergesi olan renk değişimleri ve koyulaşmalar enzimler katalizörlüğünde kimyasal reaksiyonlarla oluşur. Enzimatik kararmanın sebebi olan

oksijen, substrat² ve enzim faktörlerinden birini durdurarak kararmanın önünü geçilebileceği bilinmektedir. Çalışmada İspir şeker fasulyesinden PPO kısmi olarak saflaştırıldığı ve L-50, sabitlerinden en etkili inhibitörün *glutasyon* olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bıyıklı (2015) tarafından hazırlanan ‘İspir Kuru Fasulye Popülasyonunun Karakterizasyonu ve Seleksiyon Yoluyla Islahı’ adlı çalışmayla, İspir şeker fasulyesinden a) tek bitki seleksiyonu yöntemiyle saf hatların elde edilmesi ve tanımlamalarının yapılması, b) elde edilen saf hatlar arasından, ileriki çalışmalarda tescil ettirilmek üzere, seleksiyon ıslahı yöntemiyle üstün özellikli olanların belirlenmesi amaçlanmıştır. 42 adet kalitatif ve kantitatif özellik bakımından analize tabi tutulan hatların çeşit geliştirme ve ıslah çalışmalarında kullanılabilecek kadar zengin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan (2018) tarafından hazırlanan ‘İspir Fasulyesi Genotiplerinde SSR Moleküler Belirteçler İle Genetik Çeşitliliğin Belirlenmesi’ adlı çalışmada, Kuzeydoğu Anadolu bölgesine ait gen kaynaklarından, 40 yerel çeşit ile 5 ticari çeşit, toplam 45 kuru fasulye genotipinin genetik çeşitliliğin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda toplanan genotipler ve ticari çeşitler arasında varyasyonların mevcut olduğu, ıslah programlarında kullanılabilecekleri sonucuna varılmıştır.

Aydoğan (2017) tarafından hazırlanan ‘İleri İspir Kuru Fasulye (*Phaseolus vulgaris* L.) Hatlarında Verim ve Kalite Çalışmaları’ adlı çalışmada, İspir fasulye popülasyonundan elde edilen 40 İspir fasulye hattı ön verim denemelerine alındıktan sonra 15’i ümit var bulunarak verim denemesine alınmıştır. Bunlardan 4 tanesi belirlenen kriterler bakımından uygun olduğu tespitiyle bölge verim denemelerine aktarılmasına karar verilmiştir.

Alan yazınında yöresel ve coğrafi işaretli olan İspir kuru fasulyesinin üretimine ve pazarlamasına ilişkin Efeoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmanın dışında güncel herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Son yıllarda yaşanan teknolojik ve sosyolojik değişimlerin bu ürünün yetiştirilmesine ne şekilde yansıdığı önemsenmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir. Çünkü kırsaldan kent merkezlerine yaşanan göç, bölgenin kalkınmasının arzu edilen düzeyde olmaması ve bölge halkının ekonomisine coğrafi işaretli olmasına rağmen önemli bir katkısının olmaması gelecek açısından kaygı vericidir. Bu nedenle yürütülen çalışma gerek güncel bilgi sunuyor olması, gerekse konunun kapsamını hukuki çerçevede incelemesi, yörede yaşayan halka maddi katkısının

² Bir molekülün reaksiyona girmiş halidir.

artırılmasına yönelik çözüm önerileri sunuyor olması açısından özgün bir nitelik taşımaktadır.

3. MATERYAL METOT

2.1. Materyal - Metot

Erzurum ili İspir İlçesi 2022 yılında yapılan Türkiye geneli ilçelerin sosyoekonomik gelişmişlik araştırmasına göre 973 ilçe içerisinde 539. sırada yer almıştır. İlçe gelişmişlik sıralamasında -0.381 skor ile ülke genelinde 4. kategoridedir (SEGE, 2022:99). İlçede bölge ekonomisine önemli katkılar verebilecek coğrafi işaretli ürün olmasına rağmen bu ürünün potansiyeli ortaya çıkarılamamaktadır. Ayrıca kırsal alanların en büyük sorunlarından olan kent merkezlerine göç verme ve kırsal nüfusun hızla yaşlanarak azalması gibi konular bu ilçede de geçerliliğini sürdürmektedir. İlçeye bağlı bazı köylerde/mahallelerde kış aylarında hiç kimsenin yaşamadığı, yöre halkıyla yapılan görüşmeler esnasında tespit edilmiştir.

Bu çalışma büyük potansiyeli olan İspir kuru fasulyesinin üretim ve pazarlama imkânlarının artırılmasına katkı sağlaması, diğer bölgelere örnek teşkil etmesi, kırsal kalkınmaya yönelik akademik çalışmalara zemin hazırlaması amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Erzurum ili İspir ilçesi sınırları içerisinde yapılmıştır. Yüksek rakımlı mahallelerde sulama suyunun dağlardan geliyor olması, düşük rakımlı mahallelerde suyun kanallarla dolaşarak gelmesi, kullanılan hayvan gübresi içeriği, gece gündüz sıcaklık farkları, bakı, vb. nedenlerle İspir kuru fasulyesi kimyasal ve duyuşal niteliklerinde farklılıklar oluşmaktadır. İlçe sınırları içerisinde rakım, sulama suyu kaynağı, sulama suyu hat uzunlukları, yetiştirilen alan büyüklükleri, tohum desteği alan-almayan üreticiler gibi kriterler dikkate alınarak dengeli bir şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır.

2.2. Örneklem

Çalışmanın ana kütlesini ilçe sınırları içerisinde İspir kuru fasulyesi üretimi yapan çiftçiler oluşturmaktadır.

İlçe genelinde 99 köy bulunmaktadır ve bu köylerde ÇKS'ye göre 568 çiftçi kuru fasulye üretimi gerçekleştirmektedir. İspir ilçesine bağlı fasulye üretiminin yoğun olduğu bu köylerden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen örnek hacmiyle araştırma yürütülmüştür.

Basit tesadüfi örneklem yöntemi, iyi bir örneklem çerçevesi mevcut olduğu zaman ve evren, coğrafi olarak belli bir bölgede yoğunlaştığı zaman kullanışlıdır (Bryman, 2007). Örnek hacmi belirlenmesinde bilinen bir popülasyon içerisinde çekilecek olan örneğin

kaç kişiden oluşması gerektiğine dair Nishat (2021) tarafından kullanılan aşağıdaki formülünden faydalanılmıştır;

$$\text{Örnek Hacmi} = \frac{\frac{Z^2 \times P \times (1-p)}{e^2}}{1 + \frac{Z^2 \times P \times (1-p)}{e^2 \times N}}$$

Evren (N): 568 , Güvenirlilik (z değeri): 1.96, Hata payı (e): 0.10, P: nüfus oranı: 0.5

Buna göre yapılan hesaplamada N= 568

$$n = [1.96^2 * 0.5 * (1 - 0.5) / 0.1^2] / [1 + (1.96^2 * 0.5 * (1 - 0.5) / (0.1)^2 * 568]$$

$$n = 96.04 / 1.1691 = 82.15$$

n ~ 83 (örneklem büyüklüğü olarak alınmıştır)

Ana kütleyi oluşturan 568 çiftçiden, 83'ü örneğe alınmıştır. Veri toplama aracı hazırlanmadan önce ilçede bulunan ilgili kamu kurumu, STK, belediye, meslek odaları, kooperatif ve birliklerle derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu teknik daha önceden belirlenmiş sorulara doğrudan bağlı kalmadan, bir nevi sohbet havasında sürdürülen ve daha çok keşfetmeye yönelik bir mülakat tekniği olarak görülmektedir (Balcı, 2004). Bu görüşmelerin amacı bölgedeki mevcut durum tespit etmeye çalışmak ve ankette yer alacak ifadelerin ve soruların oluşturulması açısından fikir elde etmektir.

Üreticilere yönelik hazırlanan anket formu literatür taramalarında benzer çalışmalarda yapılan anketler temel alınarak oluşturulmuş ve mevcut çalışmaya uyarlanmıştır. Özellikle daha önce bu konuda yapılmış tek çalışma olan Efeoğlu (2015)'den ayrıca Karatekin T. ve Doğançukuru F. (2019)'dan esinlenilerek hazırlanan soruların yanında bir kısmı da araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bölgenin üretici profili, üretim imkânları, demografik özellikler dikkate alınarak anket formu şekillendirilmiştir.

Anket formunda üreticilerin demografik özellikleri, internet kullanım imkânlarını belirlemeye yönelik ifadelerin yanı sıra tarımsal konular (üretim ve pazarlama aşamaları) ile 1-Kesinlikle katılmıyorum ve 5-Kesinlikle katılıyorum aralığında 5'li likert tipi ölçek ifadeleri yer almaktadır. Anketin giriş bölümünde katılımcıları bilgilendirici metin yer almaktadır. Burada anketin hangi amaçla kullanılacağına ilişkin taahhüt metni ve bilimsel araştırmalarda uygulanacak etik kurallar yer almaktadır. Anket formunda toplam 71 soru bulunmaktadır. Anket formunun çalışmada kullanılmış hali tezin ekler bölümünde verilmiştir. (bkz. Ek-1)

Saha çalışması 22 Ağustos – 07 Eylül tarihleri arasında köyler dolaşarak yüz yüze görüşme şeklinde araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Üreticilere yönelik anket soruları Minitab programına aktararak frekans dağılımları ve tanımlayıcı istatistiklere bakılmış, sonuçlar çizelgeler halinde yorumlanmıştır. Veri analizinde parametrik olmayan ki-kare testi uygulanarak hipotezlerin (bağımsız değişkenler arası ilişkilerin) geçerliliği sorgulanmıştır.

2.3. Araştırma Bölgesine İlişkin Bilgiler

İspir ilçesinin tarihi, iklimi, sosyokültürel yapısı, ekonomik yapısı, sağlık ve eğitim durumu hakkında bir takım bilgilerin bilinmesi, şehrin gelişme potansiyelinin ortaya konulması açısından önem arz etmektedir.

2.3.1. İlçenin tarihçesi, iklimi, ekonomisi ve sosyokültürel yapısı

Erzurum iline bağlı bir ilçe olan İspir, Doğu Anadolu'yu Doğu Karadeniz'e bağlayan yol güzergâhında bulunmaktadır (Çakır 2009). Doğusunda Tortum ve Yusufeli ilçeleri, batısında Pazaryolu, kuzeyinde Rize ilinin Çamlıhemşin ve İkizdere ilçeleri ile Güneyinde Bayburt ili yer almaktadır. Erzurum il merkezine 143 km uzaklıkta yer alan ilçenin yüzölçümü 2.244 kilometrekaredir. 2020 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 14.775 kişinin yaşadığı ilçenin nüfusu bir önceki yıla göre %1.23 azaldığı görülmüştür. Türkiye genelinin ortalama nüfus yoğunluğu kilometrekareye 109 kişi iken ilçenin nüfus yoğunluğu 15 kişidir ve yoğunluğu en az olan bölgelerdendir (TÜİK, 2021). İlçe sınırları içerisinde verimli araziler, yaylalar bulunmakta ve Çoruh nehri de yine ilçe sınırları içerisinde doğmaktadır

2.3.2. Tarihi

İspir ve çevresi, 1048 yılındaki Pasinler Savaşı'ndan sonra Türkler tarafından ele geçirilmiş, Bizans ve Selçuklu İmparatorlukları arasında sürekli el değiştirmekle birlikte, Selçuklu hükümdarı Alparslan döneminde Bizanslılara karşı kazanılan Malazgirt zaferinden sonra Türk yurdu olmuştur (Kırzioğlu, 1976). Çaldıran Savaşı sonrasında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. 1535 yılında Erzurum Beylerbeyliğine bağlı bir sancak haline getirilmiştir ve bu özelliğini uzun yıllar sürdürmüştür (Çakır, 2009). 1916–1918 yılları arasında Rus egemenliğinde kaldıktan sonra 25 Şubat 1918'de Kazım Karabekir komutasındaki 1. Kafkas Kolordusuna bağlı birliklerce geri alınmıştır. Yerleşim yeri olarak İspir; Herodotos tarafından "Saspeir", Ksenophon'da "Hesperit", Bizanslı Fastus

tarafından ise "Sber/Sper" diye adlandırılmıştır. Şehrin adının, Çoruh nehri kıyısına yerleşmiş bir Saka toplumunun adından geldiği de ileri sürülmektedir (Anonim a).

2.3.3. İklim, toprak yapısı

İspir ve çevresi, Doğu Anadolu'yu Doğu Karadeniz kıyılarına ve Kafkaslara bağlayan, tarihin çeşitli dönemlerinde askeri ve ticari amaç ile kullanılan doğal ve tarihi yollar üzerindedir. Özellikle Serçeme Boğazı-İspir güzergâhında bulunan çok sayıdaki kale ve garnizon, buranın eskiden beri kullanılan bir anayol olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra İspir, tarım ve hayvancılığa elverişli olmasından dolayı çevresinden göç almıştır (Ünsal 2000).

İspir ilçesi Kuzey Doğu Anadolu ile Doğu Karadeniz bölgesinin kesiştiği bölgede yer almaktadır. İlçenin kuzey ve güneyinin yüksek dağlarla çevrili olması ilçede Kuzey Doğu Anadolu, Karadeniz, İç Anadolu ve Akdeniz iklim tiplerinin birlikte görülmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla karasal iklim ve deniz iklimi arası bir geçiş yeri olup, ağırlıklı olarak karasal iklim özellikleri görülmektedir. İspir'de, Erzurum'un diğer ilçelerine kıyasla kış ayları daha ılıman geçmektedir. Ancak, ilçede gerek gece ile gündüz, gerekse yaz ile kış arasındaki sıcaklık farkları yüksektir. Çoruh nehri, İspir ilçesi sınırları içinden vadi ve havza oluşturarak geçmekte ve bu durum iklim özelliklerinin daha da farklılık göstermesine neden olmaktadır. Örneğin, Çoruh vadisinden Yusufeli ilçesine doğru mikroklima iklim özellikleri ortaya çıkmakta ve buna bağlı olarak bitki çeşitliliğinde artış ve farklılaşma göze çarpmaktadır. Özellikle pirinç, çeltik ve nar gibi sıcak iklim şartlarında yetişebilen bitkilerin buralarda yetiştirilebiliyor olması bu geçiş ikliminin özelliğinin en büyük göstergesidir. Yine son yıllarda Çoruh nehri üzerine yapılmakta olan bir dizi hidroelektrik santralleri ve barajlar nedeniyle vadinin ekosistemi ve ilçenin iklim özelliklerinin değişeceği, daha ılıman karaktere sahip olacağı, tahmin edilmektedir (Aydoğan 2017- Anonim a).

Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün İspir ilçesinde bulunan gözlem istasyonundan alınan 32 yıllık (1989–2020) verilere göre ilçenin yıllık ortalama sıcaklığı 10,6 °C'dir. Günlük en düşük sıcaklıkların aylık ortalaması Ocak ayında -6.8 °C olarak gerçekleşirken aylık en düşük sıcaklık 14/01/2008 tarihinde -24.3 °C olarak kaydedilmiştir. Aylık en yüksek sıcaklık ise 30/07/2000 tarihinde +42 °C olarak kaydedilmiştir. Günlük en düşük sıcaklıkların yıllık ortalaması 4.8 °C, günlük en yüksek sıcaklıkların yıllık ortalaması ise 17.4 °C olarak hesaplanmıştır. En yüksek sıcaklığın 30 °C ve üzerinde olduğu gün sayısı ortalaması (Mayıs – Ekim ayları arasında) 62.53 gün olarak belirlenmiştir. Günlük

ortalama sıcaklığın 10 °C ve üzerinde olduğu gün sayısı ortalaması 195.57 gündür. Aylık en düşük nem oranları %12.5 – 14.2 olarak Haziran, Temmuz, ağustos, Eylül ayları arasında gerçekleşirken ortalama nispi nem % 58.8 olarak hesaplanmıştır. Aylık açık (bulutsuz) günler sayısı ortalaması Mayıs ve Ekim ayları arasında 9.8 – 18.5 arasında değişmektedir. (Mayıs: 9.8, Haziran: 14, Temmuz: 15.4, Ağustos: 18.5, Eylül: 18.2 gün). Yıllık toplam yağış miktarı (mm=kg/m²) 482.6 (Mayıs: 59.8, Haziran: 41.9, Temmuz: 29.7, Ağustos: 14.7, Eylül: 24.1, Ekim: 51.3) mm'dir. En fazla yağış ilkbahar aylarında düşmektedir. Ortalama rüzgâr hızı: 2.0 m/sn (Mayıs: 2.0, Haziran: 2.2, Temmuz: 2.8, Ağustos: 2.7, Eylül: 1.9, Ekim: 1.5). Minimum hava basıncı (hPa) 856.9, maksimum Hava Basıncı (hPa) 895.6, ortalama hava basıncı ise (hPa) 877.8'dir (MGM, 2021).

İspir'in toprak yapısı ise zonal topraklar grubu içerisinde yer alan kahverengi topraklar geniş bir alanı kaplamaktadır. Bozkır örtüsü altında oluşmuş, derin olmayan toprak türüdür. Bu topraklarda yıkanma zayıftır ve çoğunlukla tahıl tarımı yapılmasına uygundur. Bitki besin elementleri, vitaminleri ve mineralleri açısından fakir olan kahverengi topraklarda uygun sulama metoduyla ve toprağın ihtiyaç duyduğu gübre çeşidi takviyesiyle verimli tarımsal üretim yapılabilir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2004:140).

Yukarıda bahsedilmekte olan bu iklim ve toprak özellikleri İspir Kuru Fasulyesinin kendine has yapısının oluşmasında önemli bir etkidir. Kuru fasulye gelişme döneminde ihtiyaç duyduğu sıcaklık değerleri İspir'de yakalanabilmektedir. Kuru fasulye 30 derecenin üzerinde sıcaklığı istemeyen bir bitki olması, çiçeklenme döneminde %50 üzerinde nem istemesi verim açısından önemlidir. İspir ilçesi yıllık ortalama 482 mm yağış almaktadır. Genelde kuru fasulye tarımında yağışın 500 mm'den fazla olması istenir. Bu durumda sulama yapmaya gerek duyulmaz. Daha az miktarda yağış alması halinde sulama desteği verilmesi gerekir. İspir ilçesi özellikle bahar yağmurlarını fazlasıyla alıyor olması fasulyenin gelişmesine ve büyümesine büyük fayda sağlamakta ve ihtiyaç duyulan suyu karşılamaktadır.

İspir kuru fasulyesi tarımına ilişkin detaylı bilgi Coğrafi İşaret Tescil Belgesi'nde (EK 2: İspir Kuru Fasulyesi Tescil Belgesi, sayfa:89) yer almaktadır.

2.3.4. Kültürel ve sosyal yapı

Çoruh havzasında Doğu Karadeniz kültürüyle yoğun etkileşim içinde zenginleşen ve özellikle halk oyunları, atma türküler ve folklor bakımından Doğu Anadolu ve Karadeniz sentezli bir içerik görülen İspir'de mutfaktan müziğe kadar zengin bir kültürel

birikim söz konusudur (Anonim e). İlçenin kuzey kesiminde ağırlıklı olarak Karadeniz kültürü, güney kesiminde ise Erzurum ve doğu kültürü hâkimdir (Anonim b).

İspir ve çevresi, zengin tarihiyle çok sayıda kültür varlığını da bünyesinde barındırmaktadır. İspir, Semerhek, Karahan, Fısırik, Sanduk, Mohurgot (Karakale) kaleleri, harabeler, mağaralar, kiliseler, şapeller, hanlar, mescitler, medreseler, türbeler, köprüler, çeşmeler, mezar taşları, kitabeler, konaklarla tarihi ve mimari yapılar çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmıştır.

2.3.5. Ekonomik yapı

İlçe ekonomisinde turizm ve madencilik önemli gelir kaynağını oluştururken aslında ekonomik temelini bitkisel ve hayvansal üretim oluşturmaktadır. Tarım alanlarının %80'lik bölümünde tahıl ve hububat, %2'lik bölümünde sebze, %2'lik bölümünde meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçe, meyve ve sebze üretimi bakımından zengindir. Dut ve dut mamulleri (pestil, dut kurusu, dut pekmezi, köme, ceviz, vb.) gelir kaynakları arasında önemli bir yer tutar. Coğrafi işaretli ürün olan İspir kuru fasulyesi en yaygın olan tarımsal üründür (anonim a). Coğrafi yapısından kaynaklı olarak tarıma elverişli alanların dar ve parçalı olması tarımsal üretimi olumsuz etkilemektedir ve ekonomik olarak gelişemeyen yöre halkının göç vermesine etkisi olmaktadır. Hayvancılıkta süt üretiminin artması süt ürünleri üretimini de arttırmış bölgeye özgü olan *küflü* ve *civil* peynir üretiminin yapılmasıyla bu ürünlerde çiftçi açısından gelir getirici ürünler arasında yer almaya başlamıştır. Mikroklima özelliği, orman alanlarının, su kaynaklarının ve bitki çeşitliliğinin fazla olmasına bağlı olarak arıcılık faaliyeti ve elde edilen arıcılık ürünleri son yıllarda yaygınlaşmaya başlamış ve bölge ekonomisindeki önemini artırmıştır. Karadeniz bölgesinden gelen gezgin arıcılar yazlık üretimlerini İspir ilçesinde yapmaktadırlar. Doğu Karadeniz ile ticari ilişkiler son yıllarda daha da gelişmiştir. İlçede üretilen bitkisel (dut, pekmez, köme, pestil, vs) ve hayvansal (bal, küflü peynir, civil peynir, tereyağı, vs) ürünler yöre dışına satılmakta ve özellikle Karadeniz bölgesinde yaşayan müşteriler tarafından yoğun rağbet görmektedir. Karadeniz'i Doğu Anadolu'ya bağlayan yola yapılan Ovit Tüneli ile ulaşımın kolaylaşması bölgeyle olan ticaret hacminin artmasında önemli bir faktör olmuştur. İlçede ticarete konu olan önde gelen üç ana ürün ise fasulye, dut ve cevizdir.

İspir İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2021) verilerine göre İlçede son yıllarda verilen tarımsal kredi/ desteklerle büyükbaş hayvan sayısında artış yaşanmış, küçükbaş hayvan sayısı iki katına çıkmıştır. Daha çok besi sığırcılığı, düşük oranda ise süt sığırcılığı

yapılmaktadır. Küçükbaş hayvanda ise keçi sayısı koyuna göre daha fazladır. Hayvan varlığına ilişkin sayısal veriler Tablo 4.1.'de ayrıntılı olarak verilmiştir. Büyükbaş hayvan varlığı incelendiğinde ırkların %8'i yerli ırk olup geri kalan %92'lik kısmı ise kültür melezidir.

2020/2021 üretim döneminde 23.08.2021 tarihi itibarıyla çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı 568 üretici bulunuyor (2012 yılında 681 çiftçi bulunuyordu). İlçede ÇKS'ye kayıtlı 34 kadın, 534 erkek çiftçi bulunmaktadır. Çiftçi sayısının yaklaşık %6'sı kadın çiftçiden oluşmaktadır (İspir İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından belirli periyotlarla ilçelerin sosyoekonomik gelişmişlik seviyelerini (SEGE) inceleyen raporlar hazırlanmaktadır. İlçelerin sosyal ve ekonomik gelişmişlik seviyelerini tespit etmede 56 farklı verinin (demografik yapı, eğitim, istihdam, sağlık, finans, rekabetçilik, yaşam kalitesi gibi) kullanıldığı raporda ilçelerdeki ilköğretim ve üzeri kadın mezun nüfus oranı, ilçenin ticari satış değeri, kartlı ödeme tutarı, elektronik satış terminali (POS) sayısı ve gayrimenkul birim satış fiyatı gibi farklı veriler yer almıştır. İlçe, gelişmişlik endeksine göre Türkiye'de 973 ilçe içerisinde 539. sırada bulunmaktadır. Erzurum'un ilçeleri arasında 20 ilçe içerisinde 4. sırada (-0.381 skor) yer almaktadır (SEGE, 2022:78).

Tablo 3.1. İlçede Yetiştiriciliği Yapılan Bitkisel Ve Hayvansal Üretim

Ürün	Ekilen alan (Da)	Hayvan varlığı	Adet
Fasulye	3 850	Büyükbaş	24 150
Yonca	16 758.93	Küçükbaş	12 200
Korunga	9 274.77	Kovan sayısı	12 000
Yulaf	1 501.89		
Tritikale	198.76		
Ceviz	868.79		
Elma	214.28		
Dut	123.61		
Toplam ekilen alan	32 791.03		

Kaynak: İspir İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021

İspir ilçesinde tarımsal üretimi geliştirmek ve büyütmek amacıyla destekler, teşvikler ve hibeler sağlanmaktadır. Bunun için Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı çiftçilere, çeşitli kriterlere ve şartlara bağlı olarak geniş yelpazede destekler sağlanmaktadır. Yem bitkisi, sertifikalı tohum, organik tarım, farklı ürün grupları için tohum destekleri verilebilmektedir.

İlçede bulunan Tarım ve Orman Müdürlüğü üreticilere hem destek olmak hem de bölgede verimliliği arttırabilmek için yoğun çaba sarf etmektedir. Görevli personel yöre çiftçisinin mesleki becerilerini geliştirmek amacıyla farklı zamanlarda eğitim programları düzenlemekte ve çiftçiye güncel bilgi ile eğitmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 4.2.'de ilçe müdürlüğü tarafından 2020 yılı içerisinde verilmiş olan bir dizi eğitimler ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.2. 2020 yılında çiftçilere verilen sertifikalı eğitim programları

Eğitim Adı (2020)	Katılımcı Sayısı (kişi)
Basınçlı sulama sistemleri	25
Süt hijyeni	32
Sürü yönetimi elemanı	10
Fasulye yetiştiriciliği	3
Arı yetiştiriciliği	7
Ceviz yetiştiriciliği	5
Kiraz yetiştiriciliği	7
Zirai mücadele	8
Arıcılıkta zirai mücadele	8
Tritikale, macar fığı yetiştiriciliği	16
Yem bitkileri yetiştiriciliği	8
Küresel ısınma iklim değişikliği	6
Fidan dikim, bakımı	7
Meyve bahçelerinde kış bakımı	8
Budama eğitimi	-
Toplam	150

Kaynak: İspir İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021

2.3.6. Eğitim - sağlık

İlçe genelinde eğitim kurumlarının varlığı yeterli sayıdadır. Toplamda 2.200'ün üzerinde öğrenci eğitim ve öğretim görmektedir. Özellikle eğitim öğretimin başladığı kış aylarında mahallelerde nüfusun az olması nedeniyle öğrenciler taşınmalı eğitim kapsamında ilçe merkezinde eğitim görmektedirler. Bu nedenle ilçe merkezinde toplam 780 öğrenci kapasiteli öğrenci yurdu ve pansiyonu bulunmaktadır. Öğretmenlere yönelik ise 20 yatak kapasiteli Öğretmenevi bulunmaktadır (anonim a).

İlçede Atatürk Üniversitesi'ne bağlı Meslek Yüksekokulu Finans, Bankacılık bölümünden Yönetim Organizasyona, Gıda İşleme'den Elektrik ve Enerji Bölümüne

kadar 15 farklı meslek alanında eğitim öğretim faaliyetleri devam etmektedir (Anonim a). İlçenin genel itibariyle okur-yazar oranı %81 civarındadır (KUDAKA, 2014). İlçede sağlık hizmetleri konusunda 50 yataklı devlet hastanesinin yanı sıra toplum ve aile sağlığı merkezleri ile sağlık hizmetleri sunulmaktadır.

İlçenin yukarıda belirtilen özellikleri çerçevesinde değerlendirildiğinde gelişip, büyümesi açısından önemli potansiyeli söz konusudur. Meslek yüksekokul bünyesinde tarımsal üretim ile ilgili bölümün bulunması güncel bilgi ve yöntemlerin bölgeye getirilmesi açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Ancak uygulanan politikalar, yörenin beşeri sermaye yönünden gelişmemesi, dışarıya göç vermesi, üretilen ürünlere marka değeri katılamaması, üreticilerin ekonomisinin gelişmemesi gibi nedenler kalkınmanın önünde engeller oluşturabilmektedir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Fasulye Yetiştiricilerinin Demografik Özellikleri

3.1.1. Cinsiyete göre dağılımı

Ankete katılan üreticilerin cinsiyet değişkenine göre dağılımları aşağıda yer alan Tablo 5.1.'de verilmiştir. Tabloya göre, 83 katılımcının 79'u erkek 4'ü kadındır. Yörede işletme yapısının aile işletmeleri şeklinde olması ve resmi kurumlarla ilişkilerde erkeklerin ön planda olması nedeniyle kadın çiftçi sayısı oldukça düşük kalmıştır.

İlçede ÇKS'ye kayıtlı 568 çiftçinin 534 tanesi erkek, 34 tanesi kadın üreticiden oluşmaktadır. Toplam çiftçi sayısı içerisindeki kadın çiftçi oranı (%6) ile ankete katılan kadın çiftçi oranı (%5) birbirine oldukça yakındır. Ankete katılan erkek çiftçi sayısı 79, kadın çiftçi sayısı ise 4'tür. Üretim aşamasında fiziki güce dayalı safhalarda (sulama, yabancı ot ayıklama, gübre verme gibi) erkek iş gücü ön planda olurken hasat / harman aşamasında kuru fasulyelerin kabuklarından ayrılması aşamasında kadın iş gücü ön planda olmaktadır.

Tablo 4.1. Çiftçilerin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	79	95.18
Kadın	4	4.82
Toplam	83	100

3.1.2. Yaş dağılımı

Fasulye yetiştiriciliği yapan katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı tablo 5.2.'de gösterilmiştir. Buna göre üretim yapan çiftçilerden en büyük orana sahip grup, üretim yapan çiftçilerin % 62.45'lik kısmını oluşturan 51 ve üzeri yaşa sahip bireylerdir. Üretim yapanlar arasında en az paya sahip yaş grubu ise toplam üreticilerin % 14.45'lik kısmını oluşturan 26-35 yaş arasında bulunan gruptur. Yörede köyden şehre göçün yoğun olması nedeniyle üretimde genç nüfusun oranı çok düşüktür. Öyle ki 25 yaş altı grupta yer alıp üretim faaliyetinde bulunan tek bir üretici dahi bulunmamaktadır. Üreticilerin çok büyük bir kısmını -üçte ikisini- 51 ve üzeri yaş grubunda bulunan, çoğu emekli olan ve yaz aylarında köyünde kış aylarında ise şehirde geçirenler oluşturmaktadır.

Tablo 4.2. Katılımcıların yaş dağılımı

Yaş aralığı	Frekans	Yüzde
26 – 35 yaş	12	14.45
36 – 50 yaş	19	22.90
51 ve üzeri	52	62.65
Toplam	83	100

3.1.3. Eğitim düzeyi

Ankete katılanların eğitim düzeyine göre üreticiler içerisindeki oranları tablo 5.3.'te gösterilmiştir. Üretim yapanlar arasında en büyük paya sahip olan grup % 74.70'lik oranla ilköğretim mezunlarıdır. Yukarıda yaş grubuna göre yapılan değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere, üretim daha çok 51 ve üzeri yaş grubunda bulunanlar tarafından yapılmaktadır. Bu yaş grubu da daha çok iş için çocuk yaşta şehre göç etmiş, yeterli eğitimi alamamış ve emekli olduktan sonra yaz aylarını köyünde geçiren insanlardan oluşmaktadır. Üreticiler içerisinde % 7.20'lik oranla yer alan üniversite mezunları ise kamuya atama bekleyen ancak henüz atanamamış kişilerden oluşmaktadır. Üniversite mezunu olan üreticilerin üretimde bilimsel yöntemleri kullanmaya daha açık oldukları, üretimi yeni tekniklerle yaptıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.3. Katılımcıların eğitim düzeyi

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Okuryazar değil	2	1
İlköğretim	62	74.70
Lise mezunu	15	18.10
Üniversite	6	7.20
Toplam	83	100

3.1.4. Gelir kaynakları ve meslek durumları

Üretime katılanların, başka bir gelir kaynaklarının olup olmadığı tablo 5.4.'te gösterilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere üretim faaliyetinde bulunanlardan %63'ünün başka bir gelir kaynağı mevcuttur. Başka geliri olmayan üreticilerin oranı ise %37'dir. Başka bir geliri olanlar içinde de en büyük paya % 67.30'luk oranla emekliler sahiptir. Bu da göstermektedir ki -eğitim düzeyine ve yaş gruplarına göre üreticilerin gruplandırılması bölümlerinde de değiştiğimiz gibi- üreticilerin çoğu çalışmak üzere şehre göçen ve emekli olduktan sonra yaz aylarını köyünde geçirenlerden oluşmaktadır. Bu tabloya göre fasulye üretimi yapan her üç üreticiden ikisinin bunu ek iş olarak yaptığı söylenebilir.

Fasulye üretimi haricinde geliri olmayan üreticiler sebze, meyve üretimi ve genelde hayvancılık da yapmaktadır. Bölgede yaşayan insanların bitkisel, hayvansal üretim yapabilecekleri alanlar olmasına rağmen ticari gelirlerinin olmaması üretim yapmadıkları sonucuna götürmemeli. Herkes az da olsa üretim yapıyor ancak bu üretim ticarete konu olmuyor. Ürettikleri ürünler kendi ihtiyaçları ile şehirlerde yaşayan yakınlarının (çocukları, torunları, kardeşleri) ihtiyaçlarını karşılıyor. Üretim sezonunda hazırlanan ürünler sonbaharda kamyonlarla veya kargoyla şehirlerde yaşayan akrabalara gönderilmektedir.

Tablo 4.4. Katılımcıların gelir kaynakları ve meslek durumları

	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Başka geliri olan	52	62.65	Memur	4	7.70
			Esnaf	4	7.70
Başka geliri olmayan	31	37.35	İşçi	9	17.30
			Diğer (emekli, muhtar)	35	67.30
Toplam	83	100	Toplam	52	100

3.1.5. Gelir düzeyi

Ankete katılanların gelir düzeylerine göre gruplandırılması sonucu oluşan durum tablo 5.5.'te gösterilmiştir. Üreticilerin yarısından fazlası asgari ücret ve altında bir gelir düzeyine sahiptir. Bunun nedeni üreticilerden büyük bir kısmının işçi emeklisi olmasıdır. Beş bin lira üzeri geliri olan üretici oranı sadece % 19 civarındadır. Bu da yaklaşık olarak, üreticiler içerisindeki memur ve esnaf oranı toplamına (% 15.40) denk gelmektedir. Demek oluyor ki fasulye üretimi dışında farklı herhangi bir geliri olmayan % 37.35'lik üretici grubunun ancak % 5'lik kısmı beş bin lira ve üzeri gelir elde ediyor. Geçimini sadece fasulye üretimi ile sağlayan ve toplam üreticilerin üçte birlik kısmını oluşturan üreticilerin çoğu asgari ücret seviyesinde bir gelir elde edebiliyor.

Tablo 4.5. Katılımcıların gelir düzeyi

Gelir düzeyi	Frekans	Yüzde
2000- 3000	31	37.35
3001-4000	17	20.50
4001-5000	19	22.90
5001-6000	9	10.80
6001 ve üzeri	7	8.45

Gelir düzeyi	Frekans	Yüzde
Toplam	83	100

3.1.6. Aileyi oluşturan birey sayısı

Ankette değerlendirilen ailelerin birey sayılarıyla ilgili veriler tablo 5.6.'da verilmiştir. Ailelerin yarıdan fazlası (% 56.62) 3-5 kişiden oluşmaktadır. En fazla bireye sahip olan (6 ve üzeri) ailelerin oranı ise % 15.67 ile toplam içerisindeki en düşük orandır. Birey sayısı 1-2 olan ve % 27.71'lik orana sahip ailelerin hemen hemen tamamı emeklilerden oluşmaktadır. 6 ve üzeri bireye sahip ailelerin çoğunluğunu geçimini sadece fasulye üretimi ile sağlayan ve köyde yerleşik yaşayanlar oluşturmaktadır. Çapa bitkisi olan ve fazlaca işgücü isteyen fasulye gibi bir bitki için ailelerdeki birey sayılarının yetersizliği üretim için büyük bir problemdir.

Tablo 4.6. Aileyi oluşturan birey sayısı

Ailedeki birey sayısı	Frekans	Yüzde
1-2 kişi	23	27.71
3 - 5 kişi	47	56.62
6 ve üzeri	13	15.67
Toplam	83	100

3.1.7. Medeni durum

Değerlendirmeye alınan katılımcıların medeni durumlarını gösteren tablo 5.7.'ye göre; Katılımcıların %91.57'si yani neredeyse tamamına yakını evli bireylerden oluşmaktadır. Geriye kalan %8.43'lük bekar üreticiler ise 26 -35 yaş grubunda olan ve henüz evlenmemiş kişilerden oluşmaktadır. Üreticilerin çoğunun orta yaş üzeri olması bu tablonun oluşmasında ki en büyük etkidir. Boşanmış üreticinin olmaması kırsalda/köylerde aile bağlarının daha güçlü olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo 4.7. Medeni durum

Medeni durum	Frekans	Yüzde
Bekar	7	8.43
Evli	76	91.57
Boşanmış	0	0
Toplam	83	100

3.1.8. Üretim yapılan alan büyüklüğü

Üreticilerin yetiştiricilik yaptıkları arazi büyüklükleri ile ilgili veriler tablo 5.8.'de verilmiştir. Üreticilerden yarısının üretim yaptığı alan 1-4 da arasında bir alanda üretim yapmaktadır. Üretim yaptığı alan 10 dekardan büyük olan üretici oranı toplam oran içerisinde en düşük olandır ve bu oran sadece %10.85'tir.

Tablo 4.8. Üretim yapılan alan büyüklüğü

Fasulye üretimi yaptığınız alanın büyüklüğü	Frekans	Yüzde
1 Da'dan az	10	12.05
1 -2 da	21	25.30
3- 4 da	18	21.70
5 - 7 da	12	14.45
8 -10 da	13	15.65
10 üstü	9	10.85
Toplam	83	100

3.2. Üreticilerin İşle İlgili Alanlarda İnternette Yararlanma Durumları

Günümüzde her alanda olduğu gibi üretim, teknoloji, reklam, pazarlama gibi alanlarda internet etkin kullanılmaktadır. Yörede üretim yapan çiftçilerin internet kullanımı sorgulanarak bilgi kaynakları, üretim aşamalarında karşılaştıkları sorunlara çözüm bulma, teknolojik yöntemlerin etkin kullanımı gibi konular sorgulanmıştır.

3.2.1. İnternet kullanımı

Ankete katılan üreticilerin internet kullanımını gösteren veriler tablo 5.9.'da yer almıştır. Üreticilerin %37.35'i internet kullanmamaktadır. Bunun en büyük nedeni söz konusu kitlenin büyük bir bölümünün yaşlılardan oluşması ve teknoloji kullanımına yatkın olmamasıdır.

Tablo 4.9. İnternet kullanım durumu

İnternet kullanımı	Frekans	Yüzde
Kullanıyor	52	62.65
Kullanmıyor	31	37.35
Toplam	83	100

3.2.2. İnterneti kullanım amaçları

Katılımcılardan internet kullanan 52 kişinin, interneti kullanım amaçları tablo 5.10.'da değerlendirilmiştir. İnternet kullanan üreticilerin yarıdan fazlasının interneti

kullanım amacının fasulye yetiştiriciliğiyle herhangi bir ilgisi yoktur. Üreticilerden %32.70'i interneti bilgi amaçlı, %9.60'ı da pazarlama amacıyla kullanmaktadır.

Tablo 4.10. İnternet kullanan katılımcıların interneti öncelikli kullanım amacı

İnternet hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Pazarlama	5	9.60
İletişim	21	40.40
Bilgi- haber	17	32.70
Eğlence	9	17.30
Toplam	52	100

3.2.3. Yetiştiricilikte internetten yararlanma durumu

Üreticilerin fasulye yetiştiriciliğinde internetten yararlanma oranlarını gösteren veriler tablo 5.11.'de verilmiştir. İnterneti bilgi amaçlı kullandığını beyan eden üreticiler (%32,70) az ya da çok yetiştiricilik konusunda internetten yararlandıklarını beyan etmişlerdir. Üreticilerin büyük bir kısmı zaten hiç internet kullanmamaktadır, kullananların da çok büyük bir kısmı yetiştiricilik noktasında internetten faydalanmamaktadır.

Tablo 4.11. Yetiştiricilikte internetten yararlanma durumu

Yetiştiricilikte İnternetten yararlanıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	17	32.70
Hayır	35	67.30
Toplam	52	100

3.2.4. İnternetten edindikleri bilgilerin kaynakları

Yetiştiricilikte internetten yararlanan katılımcıların faydalandıkları kaynakları gösteren veriler tablo 5.12.'de gösterilmiştir. Üreticilerin internette yararlandıkları birinci kaynak sosyal medya, ikinci sırada ise kamu kurum/kuruluşları gelmektedir. Sosyal medyanın birinci, kamu kurumlarının ikinci kaynak olmasının sebebi, sosyal medyanın daha aktif ve daha kolay erişilebilir olmasıdır. Akademik makalelerin yararlanılan kaynaklar sıralamasında en sonda yer almasının sebebi yaş ortalamasının yüksek, eğitim seviyesinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Üreticiler akademik makaleler yerine hazır olarak sunulan, görüntülü anlatımların bulunduğu sosyal medya platformlarını tercih etmektedir.

Tablo 4.12. Yetiştiricilikte İnternette yararlanılan katılımcıların bilgi kaynakları

Hangi mecralardan bilgi alıyorsunuz	Frekans	Yüzde
Kamu kurumu	6	35.30
Akademik makaleler	1	5.90
Kişisel web siteleri	3	17.60
Sosyal medya	7	41.20
Toplam	17	100

3.2.5. Üretici platformlarına üyelik durumu

İnternet kullanan katılımcıların sosyal medya platformlarına üyelik durumlarına ilişkin veriler tablo 5.13.'te yer almaktadır. İnternet kullanan katılımcıların sadece %15'inin üretici platformlarına üyeliği bulunmaktadır. Üreticiler sosyal medyayı daha çok edilgen olarak kullanmaktadır.

Tablo 4.13. Üretici platformlarına üyelik durumu

Sosyal medyada yer alan üretici platformlarına üyeliğiniz var mı?	Frekans	Yüzde
Evet	8	15.40
Hayır	44	84.60
Toplam	52	100

3.2.6. Sorun çözmek için başvurulmuş sosyal medya platformları

Yetiştiricilikte internette yararlanılan katılımcıların sorunlarını çözmede kullandıkları sosyal medya mecralarıyla ilgili veriler tablo 5.14.'te verilmiştir. Üreticiler yetiştiricilikle ilgili karşılaştıkları sorunları çözmede en çok Facebook gruplarından yardım almaktadır. İkinci sırada Whatsapp grupları, üçüncü sırada ise Twitter yer almaktadır. Daha öncede değerlendirildiği üzere üreticilerin yaş ortalamasının yüksek olması sosyal medya kullanımında da etkili olmaktadır.

Tablo 4.14. Yetiştiricilikte internette yararlanılan katılımcıların sorunlarını çözmede kullandıkları sosyal medya mecraları

Sorunları çözmede kullandıkları sosyal medya mecraları	Frekans	Yüzde
Whatsapp gruplarıyla	5	29.40
Facebook gruplarıyla	10	58.80
Twitter'dan	2	11.80
Toplam	17	100

3.3. Maliyet Hesabı Yapma Durumları

Üreticilerin hem fasulye üretiminde hem de yıllık gelir gider hesabı yapma durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

3.3.1. Fasulye yetiştirirken maliyet hesabı yapma durumu

Üreticilerin üretim yaparken maliyet hesabı yapıp yapmadıklarını gösteren veriler tablo 5.15.'te verilmiştir. Üreticilerin %66.25'i herhangi bir maliyet hesabı yapmadan üretim yapmaktadır. Ancak %33.75'i maliyet hesabı yaparak girdi maliyetlerini hesaplamaktadır. Üreticilerin maliyet hesabı yapmamaalarının sebepleri arasında yaş ortalamasının yüksek, eğitim seviyesinin düşük olması, emek yoğun üretim yapılıyor olması gösterilebilir. Ayrıca üreticilerin büyük bir kısmının bu işi ek iş olarak veya kendi ihtiyacını karşılamak üzere yapıyor olması da önemli bir etkidir.

Tablo 4.15. Maliyet hesabı yapma durumu

Fasulye yetiştirirken maliyet hesabı yapıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	28	33.75
Hayır	55	66.25
Toplam	83	100

3.3.2. Yıllık gelir – gider hesabı yapma durumu

Üreticilerin yıllık gelir-gider hesabı yapıp yapmadıklarını gösteren veriler tablo 5.16.'da verilmiştir. Üreticilerin %66.25'i gelir- gider hesabı yapmadan üretim yapmaktadır. Ancak %33.75'i gelir-gider hesabı yaparak üretim yapmaktadır. Aile işletmesi olması, başka gelirlerinin olması, eğitim düzeyi gibi nedenler yıllık bilanço tutmamalarının nedenleri olarak sıralanabilir. Maliyet hesabı yapmayanlar yıllık gelir gider hesabı da yapmamaktadır.

Tablo 4.16. Düzenli olarak yıllık gelir- gider hesabı yapma durumu

Düzenli olarak yıllık gelir- gider hesabı yapıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	28	33.75
Hayır	55	66.25
Toplam	83	100

3.4. Üreticilerin Örgütlülük Durumları

3.4.1. Herhangi bir tarımsal kuruluşa üye olma durumu

Üreticilerin herhangi bir tarımsal kuruluşa üye olup olmadıklarına dair verilerin bulunduğu tablo 5.17.'ye göre; Üreticilerin %86.75'i herhangi bir kuruluşa üyeliği yoktur. Tarımsal kuruluşa üye olanların oranı sadece %13.25.

Tablo 4.17. Tarımsal kuruluşa üye olma durumu

Herhangi bir tarımsal kuruluşa üye misiniz?	Frekans	Yüzde
Evet	11	13.25
Hayır	72	86.75
Toplam	83	100

3.4.2. Üye olunan kuruluş

Bir tarımsal kuruluşa üye olduğunu belirten katılımcıların hangi kuruluşa üye olduğunu gösterir veriler tablo 5.18.'de yer almıştır. Örgütlü yapı içerisinde yer alan %13,25 oranındaki katılımcıların %54'ü ziraat odasına, %45'i ise kooperatiflere üyeliği bulunmaktadır.

Tablo 4.18. Üye olunan kuruluş

Hangi kuruluşa üyesiniz?	Frekans	Yüzde
Ziraat Odası	6	54.55
Kooperatif	5	45.45
Toplam	11	100

3.4.3. Kooperatifçilik hakkındaki görüşleri

Yetiştiricilere örgütlü yapının önemi, kooperatifçiliğin geliştirilmesine ilişkin sorular yöneltildiğinde %50'den fazlası (50 kişi), kooperatif örgütlenmesini olması gerektiği konusunda olumlu düşüncelere sahip. Üretim, pazarlama, güç birliği, sahteciliğin önlenmesi konusunda katkısının olacağını düşünmektedir. Yaklaşık %20'ye tekabül eden 17 kişi ise kooperatifleşmenin gereksiz olduğunu veya hiçbir şekilde ilgisini dahi çekmediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların %12'si daha önceki yıllarda kooperatifte aktif yer almış, üye olmuş ya da kooperatif kuruluşunda yer almışlardır. Ancak başarısız sonuçların alınması, beklenen hedeflere ulaşılamaması gibi sebeplerle olumsuz tecrübe sahibi olmalarından dolayı kooperatif yapısına karşı güven problemi yaşadıkları görülmüştür. %5'lik bir kısım ise kooperatif kavramı ile ilgili bilgilerinin olmaması nedeniyle fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

3.4.4. Kooperatif kurulması halinde destek olma durumu

Kooperatiflere üyelik konusunda üreticilerin düşüncelerini içeren Tablo 5.19 incelendiğinde üreticilerin %65'i yeni bir kooperatif kurulması halinde üye olabileceğini beyan ederken, %35'i kooperatifleşmeye olumsuz bakmaktadır. Bunun en temel nedenleri ise ortaklıklarda yaşanan olumsuz örneklerin olması ve bu gibi yapılarda meydana gelen suistimallerin yaratmış olduğu olumsuz düşüncelerdir.

Tablo 4.19. Kurulacak kooperatife destek verme (üye olma) durumu

Kooperatif kurulması halinde içinde yer alır mısınız?	Frekans	Yüzde
Evet	54	65
Hayır	29	35
Toplam	83	100

3.5. Yetiştiricilikle İlgili Teknik Eğitim Ve Destek Alma Durumu

3.5.1. Yetiştiricilikle ilgili eğitim görme durumu

Üreticilerin yetiştiricilikle ilgili bir eğitim alıp almadığına dair verilerin bulunduğu tablo 5.20.'ye göre; Üreticilerin ancak %21.70'i fasulye yetiştiriciliğiyle ilgili eğitim gördüğünü beyan etmiştir. %78.30'u ise yetiştiricilikle ilgili herhangi bir eğitim almamıştır. Eğitim görmeyen üreticiler aileden ve çevreden edindikleri bilgi ve tecrübelerle yetiştiricilik yapmaktadırlar.

Tablo 4.20. Teknik eğitim görme durumu

Yetiştiricilikle ilgili eğitim aldınız mı?	Frekans	Yüzde
Evet	18	21.70
Hayır	65	78.30
Toplam	83	100

3.5.2. Eğitimden memnuniyet durumu

Yetiştiricilikle ilgili eğitim alanların, aldıkları eğitimden memnuniyet oranlarını gösteren veriler tablo 5.21.'de verilmiştir. Yetiştiricilikle ilgili eğitime katılanların yaklaşık %95'i bu eğitimin faydalı olduğunu beyan etmiştir. Eğitim alanların sadece %5'i aldığı teknik eğitimi faydalı görmemiştir.

Tablo 4.21. Eğitimin yararlılık durumu

Eğitimin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	17	94.45
Hayır	1	5.55
Toplam	18	100

3.5.3. Üretimi geliştirmek için izlenen yola ilişkin durum

Fasulye yetiştiricilerinin, üretimi artırmak için hangi yolu izliyorsunuz, kimden/nereden yardım alıyorsunuz sorularına verdikleri cevaplara ait veriler tablo 5.22.'de yer almaktadır. Tecrübeli fasulye yetiştiricilerinden bilgi alırım seçeneği ilk sırada gelirken ikinci önem derecesine sahip seçenek gübre ilaç kullanımına dikkat ederim seçeneği gelmektedir. Kamu kurumlarından bilgi alma üçüncü önem derecesine sahip olurken son sırada ise bilimsel çalışmalar yapan kurumlarla iletişim gelmektedir.

Tablo 4.22. Fasulye üretimini geliştirmek için izlenen yol

Fasulye üretiminizi geliştirmek için hangi yolu izlersiniz?	Önem derecesi (1)		Önem derecesi (2)		Önem derecesi (3)		Önem derecesi (4)	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kamu kurumlarından bilgi alırım	11	13.25	9	10.85	43	51.80	20	24.10
Tecrübeli fasulye yetiştiricilerinden bilgi alırım	42	50.6	34	40.95	4	4.80	3	3.61
Gübre ve ilaç kullanımına dikkat derim	27	32.50	35	42.15	15	18.10	6	7.20
Bilimsel çalışmalar yapan kurumlardan yardım alırım	2	2.41	3	3.61	20	24.10	58	69.90

3.5.4. Teşvik/hibe destek alma durumu

Üreticilerin son 5 yılda herhangi bir teşvik veya hibe alıp almadığını gösteren veriler tablo 5.23.'te yer almaktadır. Üreticilerin yaklaşık %65'i herhangi bir destek veya hibe almadığını belirtirken %35'i son beş yılda hibe veya destek aldığını beyan etmiştir.

Tablo 4.23. Son beş yılda alınan teşvik/hibe desteği durumu

Son 5 yılda herhangi bir destekleme amacıyla teşvik ve /veya hibe aldınız mı?	Frekans	Yüzde
Evet	29	35
Hayır	54	65
Toplam	83	100

3.5.5. Alınan desteğin yeterlilik durumu

Alınan desteğin üreticiler tarafından yeterli görülüp görülmediğini gösteren tablo 5.24.'e göre; Üreticilerin %72.40'ı verilen destekleri yetersiz bulmaktadır. Destek alan üreticilerden %27.60'ı ise verilen desteklerin yeterli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 4.24. Son beş yılda alınan teşvik/hibe desteğin yeterlilik durumu

Destekleme/hibe miktarını yeterli buluyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	8	27.60
Hayır	21	72.40
Toplam	29	100

3.6. Üretimde Mülkiyet Ve Teknoloji Kullanımına İlişkin Veriler

3.6.1. Mülkiyet durumu

Üretim alanlarının mülkiyet durumunu gösteren veriler tablo 5.25.'te yer almaktadır. Üreticilerin %68.70'i kendi mülklerinde üretim yapıyor. Üreticilerin %22.90'ı ise kiralık tarla kullanarak üretim yapıyor. Az da olsa hem kendi toprağında, hem de kiralık alanlarda üretim yapan üreticiler de mevcuttur. Kiralık alan kullanımının sebebi aynı alanda üst üste ekim yapmaktan kaçınma isteği olarak karşımıza çıkmaktadır. Monokültür tarım yapıldığında yabancı ot verimi olumsuz etkilemektedir. Ayrıca yörede atıl tarım arazilerin çok olması, boş tarlaların düşük ücretle kiralanma imkânı da monokültür tarımdan kaçınmak için önemli bir avantaj sunmaktadır.

Tablo 4.25. Üretim yapılan alanların mülkiyet durumu

Üretim yaptığınız alan size mi ait kiralık mı?	Frekans	Yüzde
Bana ait	57	68.70
Bir kısmı kiralık	7	8.40
Kiralık	19	22.90
Toplam	83	100

3.6.2. Üretim aşamasında makine kullanımı durumu

Üretim aşamasında makine kullanımıyla ilgili veriler tablo 5.26.'da verilmiştir. Üreticilerin %67.45'i üretim aşamasında tarım makinesi kullanırken, %32.55'i herhangi

bir makine kullanmamaktadır. Küçük alanlarda yapılan fasulye üretiminde üretici kiralama yoluyla tarım makinesi kullanabilmektedir. Ancak zaten az bir alanda üretim yaptığı için kiralama gideri önemli bir sorun olmaktadır. Bu nedenle özellikle ekim aşamasında açılan karıklara tohumlar elle atılarak ekim yapılmaktadır. Üretim aşamasında büyük alanlarda traktör, daha küçük alanlarda ise bahçe (çapa) motoru kullanılmaktadır.

Tablo 4.26. Üretim aşamasında tarım makinesi kullanımı durumu

Üretim aşamasında tarım makinelerinden yararlanıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	56	67.45
Hayır	27	32.55
Toplam	83	100

3.6.3. Hasat aşamasında tarım makinesi kullanım durumu

Hasat aşamasında tarım makinesi kullanımıyla ilgili veriler tablo 5.27.'de verilmiştir. Üretim aşamasında olduğu gibi, hasat aşamasında da yaklaşık benzer sonuçlar çıkmaktadır. Üreticilerin %63.85'i makine kullanırken, %36.15'i de herhangi bir makina kullanmamaktadır.

Tablo 4.27. Hasat aşamasında tarım makinesi kullanımı durumu

Hasat aşamasında tarım makinelerinden yararlanıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	53	63.85
Hayır	30	36.15
Toplam	83	100

3.6.4. Tarım makinelerine sahiplik durumu

Üretim ve hasat aşamasında kullanılan tarım makinelerinin mülkiyet durumuna ilişkin veriler tablo 5.28'de verilmiştir. Üreticilerin %67.85'i kiralık tarım makinesi kullanırken %32.15'i kullandığı makinenin mülkiyetinin kendisine ait olduğunu beyan etmiştir.

Tablo 4.28. Tarım makinelerine sahiplik durumu

Kullandığınız makineler size mi ait kiralyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Bana ait	18	32.15
Kiralyorum	38	67.85
Toplam	56	100

3.6.5. Üretimde teknoloji kullanımı durumu

Üretim aşamasında herhangi bir teknolojik ekipman kullanılıp kullanılmadığına ilişkin verilerin bulunduğu tablo 5.29.'a göre; Üretim esnasında üreticiler tarafından kullanılan teknolojik herhangi bir ekipman bulunmamaktadır.

Tablo 4.29. Üretimde teknoloji kullanım durumu

Üretim aşamalarında teknolojik cihazlardan (drone, uzaktan sulama vb.) ve imkânlardan yararlanıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	-	-
Hayır	83	100
Toplam	83	100

3.7. Üretim Aşamasında Karşılaşılan Diğer Sorunlar

3.7.1. Tarım işçisi çalıştırma durumu

Üretimde tarım işçisi çalıştırılıp çalıştırılmadığına dair veriler tablo 5.30.'da verilmiştir. Üretim yapılan alanlar küçük olduğu için üreticilerin çok büyük bir kısmı tarım işçisi çalıştırmamakta, iş gücünü aile içinden sağlamaktadır. Sadece üretim alanı büyük olan ve aile iş gücü yetersiz kalan üreticiler işçi çalıştırmaktadır. Katılımcıların %12'si üretim sezonunda kısa süreli işçi çalıştırdıklarını beyan etmişlerdir. Toplam çalıştırılan kısa süreli işçi sayısı 105 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.30. Tarım işçisi çalıştırma durumu

Tarım işçisi çalıştırıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	10 (105 işçi kısa süreli)	12
Hayır	73	88
Toplam	83	100

3.7.2. İşçi bulma imkânı ile ilgili durum

Tarım işçisi bulmakta sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili veriler tablo 5.31.'de verilmiştir. Üreticilerin büyük çoğunluğu işçi bulmakta zorlandığını söylemektedir. Mevsimlik tarım işçisi bulmakta sorun yaşandığı için işçi çalıştıramayan üreticiler bulunuyor. Bazı üreticiler işçi bulmaları halinde daha fazla üretim yapabileceklerini beyan etmişlerdir. Az sayıda gündelik çalışan işçi olduğu, üreticinin işçi çalıştırma maliyetini karşılayacak ekonomik gücünün olmadığı, işçilerin standart olmayan işçi ücretlerini beğenmemeleri gibi nedenlerle işçi bulma sorunu yaşanmaktadır. Yörede yaşayan insanlar kendi ihtiyaçlarını karşılamak adına küçük alanlarda tarım yaptıklarından meşgul olabilecekleri uğraşları bulunmaktadır. Ayrıca sadece kısa süreli

tarım işçiliği yaparak yıllık geçimini sağlayacak kazancı temin edemeyeceklerinden tarım işçisi kavramı gelişmemiştir.

Tablo 4.31. Tarım işçisi bulma imkânı ile ilgili durum

Tarım işçisi bulmakta sorun yaşıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	7	70
Hayır	3	30
Toplam	10	100

3.7.3. Üretim aşamasında yaşadıkları sorunlar

Üretim esnasında üreticilerin karşılaştığı sorunlarla ilgili veriler Tablo 5.32.'de verilmiştir. Üreticiler açısından birinci derecede önemli görülen sorun sulama maliyetleri (%33.75) olurken ikinci derece öneme sahip sorun ise ilaç ve gübre temini (%25.3) olarak belirtilmektedir. Üçüncü önem derecesine sahip sorun olarak teknik araç yetersizliği (%20.5) olarak görülürken dördüncü önem derecesine sahip sorun yetersiz teknik bilgi (%21.70) olarak belirtilmiştir. Önemi az hissedilen sorunlardan (5.önem derecesine sahip) zirai mücadelede yetersiz bilgi (%30) belirtilirken en düşük öneme sahip sorun ise işçilik masrafları beyan edilmiştir.

Tablo 4.32. Üreticilerin üretim aşamasında yaşadıkları sorunlar

	Önem derecesi (1)		Önem derecesi (2)		Önem derecesi (3)		Önem derecesi (4)		Önem derecesi (5)		Önem derecesi (6)	
	Sa y1	%	Sa y1	%	Sa y1	%	Sa y1	%	Sa y1	%	Sa y1	%
İlaç ve gübre temini	3	3.6	21	25.3	15	18	9	10.85	12	14.45	3	3.6
Zirai mücadelede yetersiz bilgi	5	6	9	10.85	15	18	13	15.7	25	30	4	4.8
Yetersiz teknik bilgi	7	8.4	9	10.85	8	9.6	18	21.7	17	20.5	3	3.6
İşçilik masrafları	3	3.6	3	3.6	3	3.6	2	2.4	8	9.6	37	44.6
Teknik araç yetersizliği	9	10.85	18	21.27	17	20.5	9	10.85	9	10.85	0	0
Sulama maliyetleri	28	33.75	6	7.2	4	4.8	4	4.8	4	4.8	6	7.2

Veri toplama aşamasında bu anket sorusunda “diğer” seçeneği de katılımcılara sunulmuştur. Yetiştiriciler tarafından belirtilen diğer sorunlar ise şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Sulama kanallarının yetersiz olması,

2. Genel işçiliğin zor olması,
3. Aşırı sıcaklık, kuraklık, mevsim geçişlerinin dengeli olmaması, yağış rejiminin düzensiz olması şeklinde karşılaşılan doğa olayları,
4. Mevsimlik işçi bulmada zorluk çekiliyor olması,
5. Toprak analizi yaptırma imkanının az olması,

3.7.4. Kullanılan sulama yöntemi

Üretimde kullanılan sulama yöntemiyle ilgili veriler tablo 5.33.'te verilmiştir. Üreticilerin %90'ı vahşi sulama yöntemi olan salma sulama yöntemini kullanmaktadır. Modern sulama yöntemlerinden yağmurlama sulama yöntemini kullananların oranı %9 olurken %1'i damla sulama yöntemini kullanmaktadır.

Tablo 4.33. Kullanılan sulama yöntemi

Hangi sulama yöntemini kullanıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Salma sulama	75	90
Damla sulama	1	1
Yağmurlama sulama	7	9
Toplam	83	100

3.7.5. Gübre kullanımı durumu

Üretimde kullanılan gübre çeşitleriyle ilgili veriler tablo 5.34.'te verilmiştir. Üreticilerin %96'sı fasulye yetiştiriciliğinde hayvan gübresi kullanıyor. Yine kimyasal gübre ve organik orijinli gübre kullanımı yok denecek kadar azdır. Kullanılan kimyasal gübre ise yapraktan sıvı formda verilen yaprak gübresidir. Doğa dostu olan kompost/solucan gübresi kullanımı ise istisna olacak kadar azdır. Solucan gübresini kullanan üretici oğlunun yönlendirmesiyle kullandığını belirtmiştir.

Tablo 4.34. Gübre kullanımı durumu

Üretimde hangi gübreyi kullanıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Hayvansal gübre	80	96
Kimyasal gübre	2	2.5
Kompost- solucan gübresi	1	1.5
Gübre kullanmıyorum	-	
Toplam	83	100

3.7.6. Zirai mücadele yöntemi

Üretimde kullanılan zirai mücadele yöntemleriyle ilgili veriler tablo 5.35.'te verilmiştir. Üreticilerin tamamı zirai mücadele yöntemi olarak kültürel mücadeleyi tercih

etmektedir. Ancak üreticilerin %10'luk bir kısmı kültürel mücadeleyle birlikte kimyasal mücadele yöntemini de kullanmaktadır.

Tablo 4.35. Zirai mücadele yöntemi

Zirai mücadele yöntemlerinden hangilerini kullanıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Kültürel mücadele yapıyorum (Çapalama, ot yolma...)	83	100
Kültürel mücadele + Hastalık ve zararlılara karşı zirai ilaç kullanıyorum	8	10
Biyolojik mücadele yapıyorum.	-	

3.8. Tarım Sigortaları (TARSİM) İle İlgili Düşünceleri

3.8.1. Tarım sigortalarından haberdar olma durumu

Üreticilerin tarım sigortası (TARSİM) hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları tablo 5.36.'da verilmiştir. Üreticilerin %29'u tarım sigortalarını bildiklerini beyan ederken %71'i haberlerinin olmadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 4.36. Tarım sigortalarından haberdar olma durumu

Tarım Sigortası (TARSİM) hakkında bilginiz var mı?	Frekans	Yüzde
Evet	24	29
Hayır	59	71
Toplam	83	100

3.8.2. Tarım sigortası yaptıрма durumu

Üreticilerin tarım sigortası (TARSİM) yaptıırıp yaptıırmadıklarıyla ilgili veriler tablo 5.37.'de verilmiştir. Üreticilerden tarım sigortasını bildiklerini beyan edenlerin oranının az olması nedeniyle sigorta yaptııran sayısı da düşük oranda kalmaktadır. TARSİM'den haberi olan %29'luk oranda üreticinin de sadece %8'i sigorta yaptıırdığını beyan etmiştir. Üretim küçük alanlarda yapıldığı ve üreticiler için asıl geçim kaynağı olmadığı için oluşabilecek doğal zararlara karşı önlem alma hassasiyeti düşük kalmıştır. Tarım sigortasını fasulye üretimi ana geçim kaynağı olan üreticiler yaptıırmaktadır.

Tablo 4.37. Tarım sigortası yaptıırma durumu

Son 5 yılda tarım sigortası (TARSİM) yaptıırdınız mı?	Frekans	Yüzde
Evet	2	8
Hayır	22	92
Toplam	24	100

3.8.3. Hasar ödemelerinden yararlanma durumu

Üretimde meydana gelen ürün kaybına karşı tarım sigortası ödemelerinden yararlanılıp yararlanılmadığıyla ilgili veriler tablo 5.38.'de verilmiştir. Ankete katılan üreticilerden tarım sigortası yaptıranların yarısı oluşan hasar nedeniyle sigorta ödemelerinden yararlandığını söylerken, diğer yarısı oluşan zarara karşı sigorta ödemelerinden yararlanamadığını beyan etmiştir.

Tablo 4.38. Hasar ödemelerinden yararlanma durumu

Tarım sigortası hasar ödemelerinden yararlandınız mı?	Frekans	Yüzde
Evet	1	50
Hayır	1	50
Toplam	2	100

3.8.4. Zarar tazmininin yeterli görülme durumu

Üretimde meydana gelen ürün kaybına karşı, TARSİM tarafından yapılan ödemenin yeterli olup olmadığına ilişkin veriler tablo 5.39.'de verilmiştir. Ankete katılan ve oluşan hasar nedeniyle sigorta ödemelerinden yararlandığını söyleyen üreticilerin tamamı yapılan ödemenin oluşan zararı karşılamadığını beyan etmiştir.

Tablo 4.39. Zararın tazmininin yeterli görülme durumu

Zararınızı karşıladığını düşünüyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet		
Kısmen		
Hayır	1	100
Toplam	1	100

3.8.5. Tarım sigortasının gerekliliğine ilişkin algı durumu

Üreticiler tarafından, tarım sigortasının gerekli görülüp görülmediğiyle ilgili veriler tablo 5.40.'ta verilmiştir. Tarım sigortasından haberdar olan üreticilerin %75'i, tarım sigortası yaptırmamalarına rağmen tarım sigortasının üretimin devamlılığı için gerekli olduğunu beyan ederken, %25'i gerekli olmadığı görüşünü beyan etmiştir. Tarım sigortalarını bilmeyenler çoğunlukta (%71) olmasına karşın anket çalışması esnasında tarım sigortacılığının ne olduğu anlatıldığında üreticinin düşüncesinin olumlu yönde değiştiği görülmüştür.

Tablo 4.40. Tarım sigortasının gerekliliğine ilişkin algı durumu

Tarım sigortasını üretimin devamlılığı için gerekli görüyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	18	75
Hayır	6	25
Toplam	24	100

3.9. Katılımcıların Diğer Konulara İlişkin Düşünceleri

3.9.1. Üretimi artırmak için yapılabilecekler

Toplam fasulye üretimini artırmak için yapılması gerekenler hakkında üretici görüşleri tablo 5.41.'de verilmiştir. Üreticilerin yarıdan fazlası (%50.60) her ne kadar üretimi bilimsel bilgiler çerçevesinde yapmak için bir çaba sarf etmese de ekim, sulama, gübreleme gibi yetiştiricilik aşamalarında bilimsel tekniklerin kullanılması gerektiğini düşünüyor. Üretimin artmasında ikinci derecede öneme sahip olarak görülen konu desteklemelerin artırılması olarak belirtiliyor. Bu grup köyde yerleşik yaşayan ve geçimini tarımsal faaliyetlerle sağlayanlardan oluşmaktadır. Önem sıralamasında üçüncü derecede görülen üretimi artırma yöntemi, üreticilerin bir araya gelerek kooperatif kurması. En az öneme sahip konu ise pazar imkânlarının geliştirilerek ihracata yönelik politikalar oluşturulması olarak belirtiliyor.

Tablo 4.41. Üretimi artırmak için yapılabilecekler

Toplam ispir fasulyesi üretimini artırmak için sizce neler yapılmalı?	Önem derecesi (1)		Önem derecesi (2)		Önem derecesi (3)		Önem derecesi (4)	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Üreticiler bir araya gelerek kooperatif kurmalı	13	15.65	9	10.85	41	49.40	20	24.10
Ekim, sulama, gübreleme gibi yetiştiricilik aşamalarında bilimsel teknikler kullanılmalı	43	50.60	32	38.55	5	6.00	3	3.60
Desteklemeler artırılmalı	28	33.70	36	43.40	15	18.10	4	4.80
Pazar imkânları geliştirilerek ihracata yönelik politikalar oluşturulmalı.	2	2.41	3	3.60	20	25.00	58	69.90

Tabloda verilenlerin dışında yetiştiriciler zirai mücadele yöntemlerinin kullanılmasının gerekli olduğunu, yetiştiricilere verilen hibe ve desteklerin kontrol edilmesi gerektiğini, sulama yatırımlarının artırılmasının mutlaka sağlanması gerektiği, makinalı tarıma geçilmesinin yaygınlaştırılmasının gerektiği, teknik eğitimlerin sayısının yetersiz olduğu ve bu eğitimlerin artırılmasının fayda sağlayacağı ve ilgili kamu

kurumlarının üreticiyle daha fazla iletişim kurması gerektiği, onları yönlendirmesinin üretimin artırılmasına katkı sunacağı da beyan etmişlerdir.

3.9.2. Yetiştirilen ürünün satış dönemi

Yetiştirilen ürünün satış dönemine ilişkin veriler tablo 5.42.'de verilmiştir. Üreticilerin neredeyse tamamı ürününü hasattan sonra hemen satmaktadır. Bunun nedeni üretimin az, talebin ise yüksek olması. Üreticilerden çoğu ürününü tanıdığı eşe dosta sattığı için hasat sonrası elden çıkarıyor. Çok küçük bir grup ise ürünün piyasada azaldığı için daha fazla değerlendirildiği zamanı bekliyor.

Tablo 4.42. Yetiştirilen ürünün satış dönemi

Yetiştirdiğiniz fasulyeyi ne zaman satıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Hasat Sırasında	1	1.20
Hasat Sonrası	78	94.00
Sözleşmeli ekim yapıyorum	-	-
Piyasa şartlarına göre uygun zamanı beklerim	4	4.80
Toplam	83	100

3.9.3. Üreticinin pazara ilişkin bilgi kaynakları

Üreticilerin pazarla ilgili bilgileri edindikleri kaynakları gösteren veriler tablo 5.43.'te verilmiştir. Üreticilerin %84.40'ı pazar konusunda kurumsal bir yerden destek almamaktadır. Bu konuda daha çok çevredeki diğer üreticilerden yararlanmaktadır. Pazarlama ile bilgilerin alındığı ikinci kaynağın kooperatifler oluşu, yeterli seviyede olmasa da, üreticilerin bir kısmının kooperatifleşme faaliyetleri içerisinde olduğunu göstermektedir. Üreticilerin kurumsal bir desteğe ihtiyaç duymamalarının en önemli sebebi üretim az olması, arzın talebi karşılayamaması nedeniyle pazarlama sorununun bulunmayışıdır.

Tablo 4.43. Pazara ilişkin bilgi kaynakları

Fasulye pazarıyla ilgili bilgileri nereden alıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
İlçe Tarım Müdürlüğünden	3	3,60
Ziraat Odasından	3	3.60
Kooperatiflerden	4	4.80
Diğer yetiştiricilerden	70	84.40
Sosyal medyadan	3	3.60
Toplam	83	100

3.9.4. Dijital Tarım Pazarı'na (DİTAP) üyelik durumu

Üreticilerin dijital tarım pazarına üyelik oranlarını gösteren veriler tablo 5.44.'te verilmiştir. Üreticilerin %95'lik kısmı dijital tarım pazarına kayıtlı değildir. Üreticilerin çoğunun fasulye üretimini küçük çapta yapıyor olması, ürettiği az miktardaki ürünü çevresine pazarladığı için bir pazarlama platformuna ihtiyaç duymamaktadır. Ayrıca DİTAP'ı bilen üretici oranı da çokazdır.

Tablo 4.44. DİTAP'a üyelik durumu

Dijital Tarım Pazarı (DİTAP'a) üye misiniz?	Frekans	Yüzde
Evet	4	4.80
Hayır	79	95.20
Toplam	83	100

3.9.5. Tahsilat zamanına ilişkin durum

Üreticilerin sattığı ürünün bedelini ne zaman tahsil ettiğine ilişkin veriler tablo 5.45.'te yer almaktadır. Yaklaşık %85'i ürününü peşin satmaktadır. Üreticilerin büyük kısmı küçük işletmelerden oluşmakta ve ürettikleri az miktardaki ürünü çevrelerindeki tanıdıkları nihai tüketiciler ile ilçedeki esnafa satmaktadırlar. Vadeli satış yok denilecek kadar azdır. Ancak, geçimini İspir kuru fasulyesi üretiminden sağlayan üreticiler ürün ücretinin bir bölümünü peşin olarak alırken bir bölümünü de vadeye bırakabilmektedir.

Tablo 4.45. Tahsilat zamanına ilişkin durum

Fasulye sattığınız firmalar ödemelerinizi nasıl yapıyor?	Frekans	Yüzde
Vadeli satış	1	1.20
Peşin satış	70	84.40
Bir kısmını vadeli bir kısmını peşin satıyorum	12	14.40
Toplam	83	100

3.9.6. Üreticilerin zorluk çektiği aşamaya ilişkin durum

Üreticilerin üretim konusunda mı yoksa pazarlama konusunda mı daha çok zorlandığını gösteren tablo 5.46.'ya göre; üreticilerin %91.50'si üretim aşamasında daha çok zorluk çektiğini beyan ederken, %8.50'si pazarlama sıkıntısı çektiğini söylemektedir.

Tablo 4.46. Üreticinin hangi aşamada zorluk çektiğine ilişkin durum

Ürün üretiminde mi, yoksa satışında mı daha fazla zorluk çekiyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Yetiştirirken	76	91.50
Satarken	7	8.50
Toplam	83	100

3.9.7. Fasulye fiyatının oluşum süreci

Fasulye fiyatlarının nasıl oluştuğuna dair veriler tablo 5.47.'de verilmiştir. Genelde tarım ürünlerinde fiyatı alıcı firmalar belirler. Ancak İspir kuru fasulyesinde böyle bir durum söz konusu değildir. Fiyatı alıcı firmaların belirlediğini söyleyen üretici oranı %4'ler civarında. Üreticilerin %82'si fiyatın pazar dinamiklerine göre belirlendiğini beyan etmektedir. Üretimi fazla olan ve aracı firmalara ürün satan üreticilerin ise alıcı ile pazarlık yaparak ürününü sattığı görülmektedir.

Tablo 4.47. Fasulye fiyatının oluşum durumu

Fasulyenin fiyatı nasıl oluşuyor?	Frekans	Yüzde
Pazar dinamiklerine göre oluşuyor.	68	82
Pazarlık usulü oluşuyor.	12	14.50
Firmalar belirliyor.	3	3.50
Toplam	83	100

3.9.8. Ürün fiyatının üretici nezdinde değeri

Ürün satış fiyatlarının üreticiyi memnun edip etmediğini gösteren tablo 5.48.'de verilmiştir. Üreticilerin %80'i ürününün satış fiyatından memnun olduğunu beyan etmiştir. Üreticilerin %10'u ürün fiyatının yüksek olduğunu düşünürken %65'i değerinde (normal) görüyor. %18'i ise emek yoğun üretim olduğu için oluşan fiyatı düşük buluyor.

Tablo 4.48. Ürün fiyatının üretici nezdinde değeri

Fasulyenin fiyatı sizce nasıl?	Frekans	Yüzde
Çok düşük	1	1.20
Yüksek	10	12
Normal	54	65.00
Düşük	18	21.80
Toplam	83	100

3.9.9. Bağlı olunan aracı, komisyoncu durumu

Üreticinin herhangi bir aracı ile çalışıp çalışmadığına ilişkin veriler tablo 5.49.'da verilmiştir. Üreticilerin tamamını herhangi bir aracı/komisyoncuya bağlı kalmaksızın direkt kendi satmaktadır.

Tablo 4.49. Aracı / komisyoncu ile çalışma durumu

Bağlı bulunduğunuz herhangi bir komisyoncu veya aracı firma var mı?	Frekans	Yüzde
Evet	-	
Hayır	83	100
Toplam	83	100

3.9.10. Satışta diğer üreticilerle ortak karar alma durumu

Satış esnasında üreticiler arasında birlikte hareket etme, ortak tavır alma durumuna ilişkin veriler tablo 5.50.'de verilmiştir. Üreticilerin %65'i satış yaparken diğer üreticilerle birlikte hareket ettiğini söylerken, %35'i ortak hareket etmediğini beyan etmektedir.

Tablo 4.50. Satışta diğer üreticilerle ortak karar alma durumu

Fasulyenizi satarken diğer yetiştiricilerle ortak hareket ediyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	54	65.00
Hayır	29	35.00
Toplam	83	100

3.9.11. Finansman temini

Üretim finansmanının nasıl karşılandığına dair veriler tablo 5.51.'de verilmiştir. Üreticilerin hiç birisi herhangi bir kurum ve kuruluştan kredi benzeri bir finansman sağlamamaktadır. Genellikle kendi imkânları ile üretim yapmaktadırlar. Dışardan bir finansmana ihtiyaç duyanlar da ancak yakın çevresinden/akrabalarından borç alarak bu ihtiyacını karşılamaktadırlar.

Tablo 4.51. Finansman kaynakları

Fasulye üretimi için gerekli finansmanı nereden temin ediyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Ziraat Bankasından kredi kullanıyorum.	-	
Tarım Kredi Kooperatifinden kredi kullanıyorum	-	
Diğer bankalardan kredi kullanıyorum	-	
Aracılardan borç alıyorum	-	
Çevremden/akrabadan borç alıyorum	7	8.50
Kredi kullanmıyor, öz kaynaklarımla üretiyorum	76	91.50
Toplam	83	100

3.9.12. Tanıtım faaliyetleri

Ürünü pazarlamak için tanıtım faaliyeti yapılıp yapılmadığını gösteren tablo 5.52.'ye göre; Üreticilerden %92.80'i herhangi bir tanıtıma ihtiyaç duymadığını beyan

ediyor. %7.20'si tanıtım yaptığını belirtirken daha çok dijital ortamda bu faaliyetleri gerçekleştiriyorlar.

Tablo 4.52. Tanıtım faaliyetleri

Fasulyenizin tanıtımını nasıl yapıyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Tanıtıma gerek duymuyorum	77	92.80
Ürünü farklı pazarlara götürüyorum	-	-
İnternet ve sosyal medya üzerinden satıyorum	2	2.40
Ditap aracılığıyla yapıyorum	4	4.80
Toplam	83	100

3.10. Hipotez Testleri

Üreticilerin yaşı ve eğitim düzeylerine göre yetiştiricilikte internetten faydalanma, maliyet hesaplama ve tarım sigortalarını biliyor olma durumları arasında ilişkinin var olup olmadığını test edebilmek amacıyla 3 farklı hipotez geliştirilmiş ve ki-kare testi ile hipotezler test edilmiştir. Buna göre;

H1: Yaş ile yetiştiricilikte internetten faydalanma arasında ilişki vardır.

H2: Eğitim düzeyi ile fasulye yetiştiriciliğinde maliyet hesaplama arasında ilişki vardır.

H3: Yaş ile tarım sigortaları hakkında bilgi sahibi olma arasında ilişki vardır.

3.10.1. Yaş ile İnternet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Yetiştiricilerin yaşlarına göre internet kullanımı durumu öncelikli olarak tespit edilmiştir. Katılımcılardan 26- 35 yaş aralığında bulunan 12 kişinin tamamı (%100) internet kullanmaktadır, 36 – 50 yaş aralığındaki 19 kişiden 15'i (%79'u) internet kullanmakta, 51 ve üzeri yaş aralığında olan 52 kişiden 24'ü de (%46'sı) internet kullanmaktadır.

Yaş arttıkça internet kullanımı azalmakta, yaş azaldıkça teknolojiye yatkınlık, internet kullanımı oranı artmaktadır. Bu veriler beklenen sonuçlarla uyumluluk göstermektedir. Bu sonuç doğrudan tarımsal konularla ilişkilendirilmese de teknolojiye yatkınlık ve yeni gelişmelere uyumluluk süreçlerinde, üretimin artırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasını, tarımsal yayım çalışmalarını kolaylaştıracak bir faktör olarak değerlendirilebilir. Konuya ilişkin açıklama bu çalışmanın sonuç bölümünde ayrıntılı olarak değinilmekte ve öneri olarak sunulmaktadır.

Tablo 4.53. Yaş ile internet kullanımı durumu

İnternet kullanıyor musunuz?					
Yaş	Kişi sayısı	Evet		Hayır	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
26-35	12	12	100	-	-
36-50	19	15	79	4	21
51 ve üzeri	52	24	46	28	54

3.10.2. Yaş ile Yetiştiricilikte internetten yararlanma ilişkisinin incelenmesi

Yaş konusu tarımsal üretimde oldukça önemlidir. Çünkü üretimin devamlılığı başta olmak üzere, yeni tekniklerin ve bilgilerin elde edilmesi, üretimde bunların kullanılması daha genç ve dinamik yetiştiriciler tarafından gerçekleştirilmektedir. Günümüzün bilgi teknoloji çağı olması, internetin hayatın birçok alanına nüfuz etmiş olması nedeniyle, İspir ilçesindeki yetiştiricilerin bu ortamı ürün yetiştirmede kullanıp kullanmadıklarını ve bu durumun yaşları ile ilgisi olup olmadığını tespit edebilmek için hipotez geliştirilmiştir. Buna göre;

H1: Yaş ile yetiştiricilikte internetten faydalanma arasında ilişki vardır.

Yetiştiricilerin yaşları ilerledikçe internet kullanımları düşeceğinden, yetiştiricilikte internetten faydalanma durumları da düşecektir. Yetiştiricilikte internetten yararlanma durumları gösteren frekans dağılımı Tablo 5.54’te verilmiştir.

Tablo 4.54. Yaş ile yetiştiricilikte internetten yararlanma durumu

Yetiştiricilikte internetten yararlanıyor musunuz?					
	Kişi sayısı	Evet		Hayır	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
26-35	12	7	58	5	42
36-50	19	4	21	15	79
51 ve üzeri	52	7	13.5	45	86.5

Tabloya göre internetten yararlanma durumu yaş arttıkça düşmektedir. Bu durumun anlamlılığını görebilmek için ki-kare testi çalıştırılmıştır. Elde edilen sonuç Tablo 5.55’te verilmiştir.

Tablo 4.55. Yaş ile yetiştiricilikte internetten yararlanma durumuna ilişkin “ki-kare” tablosu

Yaş	Evet	Hayır	Toplam	X2	Sd	p
26-35	7	5	12	11.565	2	0.003
36-50	4	15	19			
51 ve üstü	7	45	52			
Toplam	18	65	83			

Ki kare testi P değeri katılımcıların yaş gruplarına göre yetiştiricilikte internetten yararlanma oranının değişiminin anlamlı olduğunu göstermektedir.

26- 35 yaş aralığındaki 12 kişiden 7’si (%58’si) yetiştiricilikte internetten yararlanıyor. 36 – 50 yaş aralığındaki 19 kişiden 4’ü (%21’i) yetiştiricilik konularında internetten yararlanırken, 51 ve üzeri 52 kişiden 7’si (%13.5’i) yetiştiricilikte interneti kullanıyor.

Tablo incelendiğinde genç kategoride yer alan üreticilerin interneti tarımsal konularda aktif kullandığı görülürken yaş arttıkça kullanım oranı düştüğü tespit edilmiştir. Dolayısıyla H1 hipotezi kabul edilmiştir.

3.10.3. Eğitim düzeyi ile fasulye yetiştiriciliğinde maliyet hesabı yapma davranışı ilişkisi

Tarımsal faaliyetlerde maliyet hesaplamasının yapılması özellikle tam rekabet piyasa koşullarının geçerli olması nedeniyle, son derece büyük önem kazanmaktadır. Çünkü serbest piyasa içerisinde alıcı ile satıcı dengesi içerisinde oluşan fiyatlara yetiştiricinin müdahale edebilme, değişiklik yapabilme gibi bir olasılığı pek bulunmamaktadır. O nedenle yetiştirici henüz ürün yetiştirme aşamasında maliyetlerini kontrol altında tutabilmeli ve üretim sonunda oluşacak piyasa fiyatlarında kârını maksimize edebilmelidir. Bunun için yetiştiricilerin eğitim seviyesi dikkate alınarak ikinci bir hipotez oluşturulmuş ve sınanmıştır. Buna göre;

H2: Eğitim düzeyi ile fasulye yetiştiriciliğinde maliyet hesaplama arasında ilişki vardır.

Yapılan ki-kare testi sonuçları Tablo 5.56’da görülmektedir.

Tablo 4.56. Eğitim düzeyinin maliyet analizi yapma davranışı etkisine ilişkin ki-kare tablosu

Eğitim	Analiz yapan	Analiz yapmayan	Toplam	X2	Sd	p
İlköğretim	18	44	62	7.043	2	0.030
Orta öğretim	5	10	15			
Lisans	5	1	6			
Toplam	28	55	83			

Ki kare testi sonucuna göre eğitim seviyesi ile maliyetleri hesaplama arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Dolayısıyla H2 hipotezi kabul edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça yetiştiricilikte üretim maliyetini hesaplama davranışı da artmaktadır.

3.10.4. Yaş seviyesinin Tarım sigortalarını (TARSİM) bilme oranlarıyla olan ilişkisinin incelenmesi

Son olarak tarım sigortaları yani TARSİM hakkında bilgi sahibi olmanın yetiştiricilerin yaşları ile ilişkisinin olup olmadığını görebilmek için hipotez geliştirilmiştir. Çünkü üreticilerin yıllar içerisinde elde ettikleri tecrübeleri, uzun yıllardır tarım yapıyor olmaları, tarım sigortalarının gerekliliğine olan inancın ve bilginin zayıf olması gibi durumların olması nedeniyle yaş değişkeni ile olan ilişkisinin test edilmesine karar verilmiştir. Buna göre geliştirilen hipotez şu şekildedir:

H3: Yaş ile tarım sigortaları hakkında bilgi sahibi olma arasında ilişki vardır.

Tablo 4.57. Yaş ile TARSİM'i bilme ilişkisine dair ki-kare tablosu

Yaş Aralığı	Evet	Hayır	Toplam	X2	d	p
26-35	4	8	12	2.003	2	0.367
36-50	8	11	19			
51 ve üstü	13	39	52			
Toplam	25	58	83			

Ki kare analizi sonucuna $p > .05$ olarak hesaplanmıştır. Buna göre yaş ile tarım sigortaları hakkında bilgi sahibi olma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. H3 hipotezi reddedilmiştir.

26- 35 yaş aralığında 12 kişiden sadece 4'ü (%33), 36 – 50 yaş aralığında yer alan 19 kişiden 8'i (%42'si), 51 ve üzeri yaş grubundaki 52 kişiden 13'ü (%25'i) TARSİM'i bilmektedir. Tarım sigortalarının bilinirliğinin oransal olarak 36-50 yaş aralığında daha fazla biliniyor olmasının tarım sigortalarının hayata geçtiği dönemlerde bu yaş grubunun

genç kategorisinde yer alıyor olması ile tarımsal üretimde tecrübeli sayılacak kadar üretimde zaman geçirmiş olmasının etkisinin olabileceğine dair izlenim oluşmaktadır.

3.11. Ölçek İfadelerinin Analizi

Anketin son bölümünde katılımcılara 5'li likert tipi ölçek ile hazırlanan (1-Tamamen Katılmıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum) 14 ifadeye katılma dereceleri sorulmuştur. İfadelerden 4,7,9. Numaralı ifadeler ters kodlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik analizi için Cronbach's Alpha değerine bakılmış ve 0.54 (%54) olarak hesaplanmıştır. Sonucun orta düzeyde güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Basıklık (0.866) ve çarpıklık (1.787) değerlerinin -1.96 ile +1.96 arasında olduğu için ölçek normal dağılıma uyduğu görülmüştür.

3.11.1. Tanıtıma ilişkin konulardaki görüşleri

Üreticiler ürettiği fasulyenin ulusal ve uluslararası pazarlarda 'İspir kuru fasulyesi' adıyla bilindiğini düşünüyorlar ancak ulusal ve uluslararası pazarlarda tanıtım çalışmalarını yeterli düzeyde görmüyorlar. İlçede düzenlenen festivalin fasulyenin tanıtımına olumlu katkı yaptığını düşünüyorlar. Yine ilçede faaliyette bulunan yetiştirici organizasyonlarının (kamu – özel kurum kuruluşlar) ürünün pazarlanması noktasında yeterli çalışma yapmadıklarını düşünüyorlar. Pazarlama ağının geliştirilmesi adına yapılabilecekler destek vermeye hazır olduklarını belirtiyorlar.

Tablo 4.58. Ürün tanıtımına ilişkin görüşler

İfadeler	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Tamamen katılmıyorum	
	Sa y1	%	Sa y1	%	Sa y1	%	Sa y1	%	Sa y1	%
İspir fasulyesi ulusal ve uluslararası pazarlarda "İspir Kuru Fasulyesi" adıyla bilinmektedir.	23	27.71	55	66.25	1	1.20	3	3.60	1	1.20
İspir'de faaliyet gösteren yetiştirici organizasyonları fasulyenin pazarlanması için etkin çalışmalar yapıyorlar.	3	3.60	21	25.30	9	10.85	42	50.60	8	9.60
İspir fasulyesinin ulusal ve uluslararası pazarlara Tanıtım çalışmaları yeterli düzeyde değildir.	6	7.20	43	51.80	9	10.85	24	28.90	1	1.20
İlçede düzenlenen festivaller fasulyenin tanıtımına katkı sağlıyor	2	2.40	47	56.60	15	18.10	18	21.70	1	1.20
Fasulye pazarlamasının geliştirilmesiyle ilgili her türlü desteği vermeye hazırım.	40	48.20	33	39.75	6	7.20	3	3.60	1	1.20

3.11.2. Örgütlü olma, birlikte hareket etme ile ilgili görüşleri

Üreticilerin en büyük sorunlarından birisi örgütlü olmanın önemini bilmelerine rağmen daha önce yaşanan olumsuz örneklerden de yola çıkarak bir araya gelemiyorlar. Üreticilerin %78'i yetiştiriciler arasında güven ortamı tesis edilemediğinden birlikte hareket edemediklerini belirtiyor. Güven ortamı olmadığından örgütlü yapının kurulabilmesi için kamu kurumlarının öncülük etmesi gerektiği kanaati hakim. %86.75'i kamu kurumları öncülüğünde örgütlü yapının kurulabileceğine inanıyor. Olumsuz tecrübeler nedeniyle üretici gelecekte örgütlü yapının kurulacağına olan inancını yitirmiş durumda. Üreticilerin %65'i gelecekte örgütlü yapının kurulabileceğine inanmıyor.

Tablo 4.59. Örgütlü olma, birlikte hareket etme ile ilgili görüşleri

İfadeler	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Tamamen katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yetiştiriciler arasında güven ortamı tesis edilemediğinden yetiştiriciler birlikte hareket etmiyorlar.	13	15.66	65	78.31	-	-	5	6.02	-	-
Kamu kurumlarının desteği olmadan yetiştiricilerin birlikte hareket edeceği satış organizasyonu oluşturulamaz	11	13.25	61	73.50	2	2.40	9	10.85	-	-
Fasulye yetiştiricilerinin gelecekte örgütlü hareket edeceklerine inanıyorum.	3	3.60	21	25.30	5	6.00	49	59.00	5	6.00

3.11.3. Yeterlilik ve teknik eğitim ile ilgili düşünceleri

Üretici yetiştiricilikle ilgili teknik bilgisinin yeterli olduğunu düşünüyor. Bu nedenle ilçede teknik eğitimlere katılma ihtiyacı hissetmiyor. Üreticilerin yaklaşık %90'ı yetiştiricilik bilgi ve becerisi konusunda kendini donanımlı görüyor. Yarıdan fazlası da düzenlenen eğitim faaliyetlerine katılmayı düşünmüyor.

Tablo 4.60. Yeterlilik ve teknik eğitime gösterilen ilgiye ilişkin görüşler

İfadeler	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Tamamen katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Fasulye yetiştiriciliğiyle ilgili yeterli teknik bilgi ve beceriye sahibim.	34	40.95	40	48.20	1	1.20	6	7.20	2	2.40
İlçede gerçekleşen konuyla ilgili eğitim programlarına katılıyorum.	2	2.40	24	28.90	10	12.00	44	53.00	3	3.60

3.11.4. Fiyat oluşumu ile ilgili görüşleri

Örgütlü olamamanın etkisini fasulyenin fiyatının oluşumunda görebiliyoruz. Üretici örgütlü olunması halinde fiyatın daha yüksek olabileceği görüşünde. Buna rağmen fasulyenin fiyatının oluşumu sürecinde yetiştiricilerin etkisinin de olduğunu düşünüyorlar. Üreticilerin yaklaşık %60'ı fasulyenin fiyatının kalitesiyle dengeli olduğunu düşünüyor. Ayrıca satış sonrası paranın tahsili konusunda üretici zorluk yaşamamaktadır.

Tablo 4.61. Fiyat oluşumu ile ilgili görüşleri

İfadeler	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Tamamen katılmıyorum	
	Sa		Sa		Sa		Sa		Sa	
	yı	%	yı	%	yı	%	yı	%	yı	%
Fasulye yetiştiricileri birlikte hareket edebilseler fasulyelerini daha yüksek fiyattan satabilirler	20	24.00	53	63.85	3	3.60	7	8.40	-	-
Fasulyenin satış fiyatı belirlenirken yetiştiricilerin hiçbir şekilde etkisi olmuyor	3	3.60	24	28.90	7	8.40	47	56.60	2	2.40
İspir fasulyesi kalitesine oranla daha ucuza satılıyor	6	7.20	26	31.30	3	3.60	44	53.00	4	4.80
Satış sonrası parayı alırken zorluk çekiyorum.	8	9.63	4	4.80	-	-	36	43.35	35	42.15

5. SONUÇ

Türkiye genelinde kilometrekareye düşen insan sayısı (2020 yılı, nüfus yoğunluğu) 109 kişi olurken Erzurum'un nüfus yoğunluğu 30 kişi (TÜİK), İspir ilçesinin nüfus yoğunluğu ise 15 kişiden oluşmaktadır. İlçenin nüfus yoğunluğu ülke ortalamasının sadece %13.7'si kadardır. Nüfusun az olmasının sosyolojik nedenlerinin yanında önemli bir kısmını ekonomik nedenler oluşturmaktadır. Bu kapsamda coğrafi işaretli ürün olan İspir kuru fasulyesinin üretiminin artırılması başka bölgelere göç etmiş yöre halkının tersine göçü cazip kılacaktır.

Kilometrekarede sadece 15 kişinin yaşadığı İspir ilçesinde nüfusun yaş ortalamasının yüksek; etkin ve verimli çalışma imkânlarından yoksun olduğu, buna bağlı olarak da gelir seviyesinin düşük kaldığı sonucuna varılabilir. Kırsal nüfusun yerinde ikamesi ve gelir seviyesinin artırılması önem arz etmektedir.

Günümüzde tarımsal üretimin ve kırsal bölgelerin en önemli sorunu nüfusun kent merkezlerinde toplanmış olmasıdır. Türkiye'de 2021 yılında il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı %93.2 olurken belde ve köylerde yaşayanların oranı %6.8'e düşmüştür (TÜİK 2021). Sosyal imkânların yetersiz olması nedeniyle kırsal bölgelerde yaşayan genç nüfusun kent merkezlerinde yaşıyor olması tarımsal üretim açısından değerlendirilmesi gereken en önemli sorun olarak durmaktadır.

Yerel örgüt ve kuruluşların (belediye, kaymakamlıklar, valilikler, sanayii-ticaret-meslek odaları, kooperatifler, şirketler, borsalar, çeşitli kamu kurumları vb.) coğrafi işaretli ürünlerin gelişiminde önemli yeri vardır. Özellikle kırsalda örgütlü yapı ile bu kuruluşlar arasındaki iş birliği ve organizasyon gelişimi gerekmektedir (ATO 2021).

Tarıma dayalı ekonomik bir yapı içerisinde bölgenin tarımsal ürünlerini ön plana çıkaracak bir pazarlama stratejisine ihtiyaç duyulmaktadır (STB, 2021).

Araştırmacılara, politika geliştiricilere kaynak teşkil edebilecek veriler bulunan bu çalışmada bölgeye özgü sonuçlar yer almaktadır. Nitekim Arıkan, M. (2017) çalışmasında üreticilerin %89.3'ü tüccar ve pazarlamacı aracılığı satış yaparken bu bölgede aracı komisyoncuya satış son derece azdır. Ancak Topbaş, N. T., (2019) çalışmasında üreticilerin pazarlamada karşılaştıkları sorunlar arasında en önemli konuların 'Piyasa düzeninin olmaması' ve 'Üreticilerin örgütlü olmamaları' konuları burada geçerliliğini korumaktadır. Üreticilerin sorunları arasında yer alan örgütlü yapılara olan güven sorunu yaşanıyor olması üreticilerin bir araya gelmesinin önündeki en büyük engel olarak duruyor. Olumsuz tecrübe ve algıya rağmen üreticinin üretimi artırmak için yine örgütlü olmayı işaret etmesi önemli bir sonuçtur.

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında bölgenin sosyoekonomik yapısının, üretim imkânlarının ve kapasitesinin belirlenmesi ayrıca gerekli önlemlerin ve destekleyici uygulamaların hayata geçirilmesiyle önemli bir potansiyel oluşturacağı açıktır. İspir ilçe sınırları içerisinde yapılan çalışmanın ülkemizde kırsal alanların sorunlarını yansıtması, buradan hareketle nüfusun yerinde ikamesi ve kırsal kalkınma planlarının oluşturulmasında önemli veriler sunmaktadır.

4.1. Ankete Katılan Üreticilere İlişkin Verilerin Özeti

Ankete katılanların yarısından fazlası 51 ve üstü yaşa sahiptir. %75'i ilköğretim mezunu, %7'si üniversite mezunudur. %62'si başka gelire sahiptir. Katılımcıların yarısı asgari ücret seviyesinde gelire sahiptir. Aile birey sayısı bakımından katılımcıların yaklaşık yarısı 3-5 kişiden oluşmaktadır. Üretim yapılan alan bakımından yaklaşık yarısı 1 – 4 da arasında bir alanda üretim yapmaktadır.

Katılımcıların yarısından fazlası internet kullanırken az bir kısmı yetiştiricilikte internetin imkânlarından yararlanmaktadır. İnternette yararlandıkları alan ise genelde sosyal medya olduğu tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin yaşları ile internet kullanımları arasında oransal olarak bir düşüş vardır. Yaş arttıkça internet kullanım oranı da düşmektedir. Bu konu özellikle üretimde yeni yöntemlerin, teknolojilerin kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla düzenlenecek eğitim faaliyetlerinde internette faydalanılarak, genç yetiştiricilere yönelik çalışmalarda bir ortam olarak değerlendirilebilir. Ayrıca sosyal medya üzerinden de yetiştiricileri bilgilendirici etkinlikler, duyurular ve bir takım tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin faydalı olabileceği görülmektedir.

Üretimde maliyet hesabı ile yıllık gelir gider hesabı yapanların oranı düşük kalmaktadır. Eğitim düzeyinin son derece etkili olduğu bu maliyet hesaplarına, yetiştiricilerin daha fazla önem vermesi gerekmektedir. Bunun için maliyet hesaplamalarının nasıl yapılabileceği, hangi konulara özen gösterilmesi gerektiği yetiştiricilere anlatılmalı ve gösterilmelidir.

Üreticilerin yaklaşık %85'i herhangi bir tarımsal kuruluşa üyeliği bulunmamasına karşılık yaklaşık yüzde 50'si örgütlü bir yapının gerekliliğine inanmaktadır. Örgütlü yapı içerisinde haklarının korunabileceğini, ürünlerine piyasa değerinden alıcı bulabileceklerini düşünen yetiştiricileri bir araya getirebilecek bir yapının oluşturulması için somut adımlar atılması gerekmektedir. Bu konuda yetiştiricilere önder olabilecek sivil toplum örgütü, yerel yönetim ya da özel idare tarafından çalışmaların başlatılması yetiştiricileri olumlu yönde etkileyecektir.

Planlanan eğitimlere katılma oranı oldukça düşük kalmaktadır. Ancak eğitime katılanlar genelde eğitimlerin faydalı olduğunu düşünmektedirler. Üreticinin eğitimlere katılımı için alternatif yöntemler geliştirilmelidir. Onlara bir takım teşvikler verilerek, eğitimden yararlanma oranlarının artırılması planlanmalıdır.

Üreticiler yetiştiricilik aşamasında karşılaştıkları sorunlara çözüm bulma noktasında ilk önce başka çiftçilere danışmayı tercih etmektedirler. Üretim yapılan alanların mülkiyeti çoğunlukla kendilerine ait olmakla birlikte üst üste aynı alana ekim yapmamak için az miktarda kiralama yöntemini de kullanılmaktadır.

Üreticilerin %10'u geçici tarım işçisi çalıştırırken %90'ı kendi imkânlarıyla üretim yapmaktadırlar. Üretim aşamasında karşılaşılan en büyük sorunun sulama maliyetleri, ikinci sırada ise çiftlik gübresi maliyeti olduğu tespit edilmiştir.

Tarım sigortasının bilinirliği az olmakla birlikte sistem anlatıldığında gerekliliği konusunda oldukça yüksek düzeyde olumlu yaklaşım sergiledikleri görülmektedir.

Ürünün pazarlanması aşamasında genelde sorun yaşanmamaktadır ve üretici ürününü hasat sonrasında temizleyip kuruttuktan sonra satışını yapmaktadır. Üreticinin elinde depolama ve uygun zamanı bekleme gibi bir planı ve imkânı bulunmamaktadır. Ancak esnaf ve aracılar sezon sonunda ürünü toplayarak peyderpey piyasaya arz etmektedirler. Topbaş, N. T., (2019) çalışmasında üreticilerin pazarlamada karşılaştıkları sorunlar arasında en önemli iki maddenin 'Piyasa düzeninin olmaması' ve 'Üreticilerin örgütlü olmamaları' olarak belirtmektedir. Arıkan, M. (2017) çalışmasında üreticilerin %89,3'ü tüccar ve pazarlamacı aracılığı ile portakal satışını yaptığını belirtmektedir. İspir kuru fasulyesi üretim miktarının az olması nedeniyle pazara ürünü ulaştırma bir diğer ifade ile satışı ile ilgili herhangi bir sorun yaşanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla diğer araştırmacıların elde ettiği sonuçlara göre farklılık söz konusudur. Buradan hareketler ürünün özellikli ya da yöresel veya coğrafi işaretli bir ürün olması halinde satışı aşamasında diğer ürünle kıyasla nispeten daha kolay olacağı söylenebilir.

Coğrafi işaretli ürün olması nedeniyle piyasada oluşan fiyatın diğer ticari fasulyelerden daha yüksek olmasına rağmen üretici kendi ürettiği fasulyenin fiyatını normal karşılamaktadır. Konvansiyonel üretimde büyük alanlarda yetiştiricilik yapılırken İspir fasulyesinin genelde küçük alanlarda üretilmesi, emek yoğun üretim şekli fiyatını doğal olarak yükseltirken üretici bu fiyatı emeğinin karşılığı olarak görmektedir.

Üretici banka ve benzeri kurumlardan hiçbir şekilde finansman/ kredi kullanmamaktadır. İhtiyaç olması halinde çevresinden, akrabalarından borç alma yolunu tercih etmektedir.

4.2. Sorunlar ve Çözüm Önerileri

- Tarımsal üretimin yapıldığı alanların engebeli, parçalı ve küçük parsellerden oluşması büyük işletmelerin kurulmasının önünde engel olarak görülmektedir. Bunun sonucu olarak üretimde mekanizasyonun yaygınlaşması kısıtlı kalmaktadır.
- Henüz intikali yapılmamış arazi sayısının fazla olması nedeniyle üretici desteklerden yeterince yararlanamamaktadır. İntikal işlemlerinin bilinçlendirme faaliyetleriyle çözülmesi gerekmektedir.
- Üretim yapılan arazilerin küçük ve çok sayıda parselden oluşması arazi toplulaştırma çalışmalarının aciliyetini ve önemini ortaya koymaktadır.
- İlçede az sayıda esnaf fasulye piyasasını kontrol ederek fiyatları belirleme ve piyasayı yönlendirme potansiyeline sahiptir. İlçede bu grupta yer alan esnaf başka şehirlerden daha ucuza getirdikleri fasulyeyi İspir kuru fasulyesi olarak sattıkları tespit edilmiştir. Bu durum ilçede yaşayan üretici, kamu kurumları, STK'lar tarafından bilinmekle birlikte önlem alma konusunda somut bir girişim bulunmamaktadır. Yaygın görüşe göre farklı fasulye türlerinin İspir kuru fasulyesi olarak pazarlanması uzun vadede coğrafi işaret tescilli yerel ürünün olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Tüketici nezdinde beklenen ürün kalitesinin yakalanamaması, taşış, yapıyor algısı güven düzeyini düşürücü bir tehdit unsurudur. Üreticilerin kamu kurumlarından, Esnaf ve Sanatkârlar odası, Ziraat odası, kooperatif ve birliklerden beklentisi başka illerden getirilen ürünlerin engellenmesi yönündedir.
- İlçede kooperatifleşme oranı çok düşük kalmaktadır. 2019 yılında kurulan İspir hanımeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi, 2021 yılı üretim döneminde 100 da alanda (kiralananarak) fasulye üretimine başlamıştır. Modern üretim tekniklerinin kısmen uygulandığı üretim alanında makineli ekim yöntemi ile yağmurlama sulama yöntemi kullanılmıştır. Kurulan üretim kooperatifi kiraladığı alanda üretim yapmanın yanında üreticinin ürününü de satın alarak üretimi teşvik edici rol üstlenmiştir.
- İlçede sulama kooperatifi olmakla birlikte faaliyeti bulunmamaktadır. Halbuki Sayın ve Sayın (2004:466) örgütlü yapıların üreticiye önemli avantajları olduğunu belirtmektedir. Bunların başında katma değerden daha fazla pay alabilme, tarımsal üretimindeki girdilerin maliyetini düşürme, ürünü için piyasa fiyatlarında

dahi iyi bir fiyat yakalayabilme, ihtiyaç duyacağı teknik bilgiye erişim kolaylığı ve pazarlık gücünü arttırarak ölçek ekonomisinden faydalanma bu avantajlar arasındadır. Bunların farkına varan gelişmiş ekonomiler alanında uzmanlaşmış, araştırma faaliyetlerini önceliklendiren, sanayi ile işbirliğinde bulunan ve hatta o ülkenin tarım politikalarının oluşturulmasında lobi faaliyetleri yürütebilen güçlü ve özerk örgütlenme yapılarının olduğu görülmektedir (Altuntaş, 2021:939). Kooperatifçiliğin geliştirilmesi ve özellikle işletme, üretim ve pazarlama kooperatiflerinin yaygınlaştırılması üreticilere pazarda önemli avantaj sağlayacaktır. Üreticileri örgütlü yapının sağlayacağı faydalar hakkında bilgilendirmek, onlara başarılı kooperatifçilik örneklerini göstermek özetle onları bilinçlendirmek gerekmektedir. Bu yönde çalışmaların organize edilmesi ve uygulanması için kamu eliyle farkındalık yaratılmalıdır.

- Büyük şehirlerde yaşayan ancak emekli olan insanlar ilkbaharda ilçeye gelerek az da olsa üretim yaparak toplam üretim miktarına katkı sağlamaktadırlar. Aile ekonomisine katkının yanında atıl arazilerin değerlendirilmesi de sağlanmaktadır.
- Üreticiler, kamu kurumu ve örgütlü yapılardan yeterince destek alamadıklarını belirtmişlerdir. Üretici ile kurumlar arasında eksik olan iletişim kanallarının daha aktif kullanımı bilinçlenme, kamunun imkânlarından yararlanma ve toplam üretime katkısını artıracaktır.
- Üreticiyi yönlendirecek, üretim kapasitesinin artmasına, teknolojik imkânların geliştirilmesine katkı sağlayacak İlçe Tarım Müdürlüğünde teknik personel sayısının görece yetersiz olması sorun olarak durmaktadır. Mahalle sayısı (99) dikkate alındığında personel sayısı (16 teknik personel içinde 5 ziraat mühendisi görev yapmaktadır) yetersiz kalmaktadır. Mühendisler mesailerinin büyük bir bölümünü ÇKS ve diğer resmi işlemlere ayırmak durumunda kalmaktadırlar. Donanımlı ve yeterli tecrübeye sahip teknik personel sayısının artırılması gerekmektedir. Üreticiler, ziraat mühendislerinin üretim alanlarını dolaşarak yerinde ve zamanında yönlendirmeye müdahale etmelerini beklemektedirler.
- İlçe belediyesinde Tarım Şube Müdürlüğü bulunmakta ancak görevli personel olarak sadece bir veteriner hekim çalışmaktadır. Ziraat mühendisi personel takviyesi yapılması gerekmektedir.
- Üretim aşamasında hastalık ve zararlılarla yeterince mücadele edilemiyor. Üreticinin kültürel mücadele yöntemleri haricinde hastalık ve zararlılarla

mücadele yöntemlerine ilişkin bilgi ve deneyimi bulunmamaktadır. Münavebe ile çapalama, ot yolma haricinde bir mücadele yöntemi kullanılmamaktadır. Bu nedenle verim düşük kalmaktadır. Ülke geneli kuru fasulye üretim ve verim değerlerine bakıldığında 2021 yılı kuru fasulye verimi 283 kg /da olarak gerçekleşmişken İspir kuru fasulyesi verimi 144 kg/da olarak gerçekleşmiştir. Ülke verim değerlerinin yaklaşık (%51) yarısı kadar verim alınmaktadır. İlçede üretilen fasulye verimi ar-ge destekleriyle ülke ortalamasına çıkarıldığı takdirde aynı üretim alanı değişmeden yaklaşık 1.090 tona yükselecektir. Bunun yanında ilçenin toplam ekilebilir sulu tarım alanı 38 543 da'dır. (tarla: 33 443 da, meyve 3 328, sebze: 1 737da, sera: 35 da). Diğer tarımsal üretimden vazgeçilip katma değeri daha yüksek olan İspir kuru fasulyesi ekilmesi durumunda yaklaşık 10.907 ton ürün elde edilebilir potansiyele sahiptir. 2021 yılı Türkiye toplam kuru fasulye üretim miktarı 305.000 ton olduğu dikkate alındığında toplam üretimin yaklaşık %3,5'i kadar bir üretim kapasitesine ulaşılabilecektir. Halihazırda (2020- 2021 üretim sezonunda kg fiyatı 38 TL baz alındığında) $38 \times 554\,400 = 21\,067\,200$ TL ilçe ekonomisine katkısı olurken $10\,907 \times 38 = 414\,466\,000$ TL'lik ekonomik katkı ilçe ekonomisinin yanında ülke ekonomisine de önemli katkı sunabilecek durumdadır. Verimin ülke ortalamalarına yaklaştırılması ve üretim miktarının artırılması için zirai mücadele yöntemleri, teknolojik imkânların kullanılması, sulama sistemlerinin verimli kullanılması, eğimli arazilerin taraçalama ile üretime kazandırılması gibi adımlar atılarak katma değeri yüksek olan fasulyenin ekiminin özendirilmesi ülke ekonomisine önemli katkı sağlayacaktır. Yaklaşık 10 bin tonluk bir üretim miktarına ulaşıldığında ihracat imkânına da kavuşabilecektir.

- İlçede tek paketleme fabrikası bulunmakta ancak kapasitesinin çok altında çalışmaktadır. Paketleme fabrikasının mülkiyeti İspir Esnaf Ve Sanatkârlar Odasına ait olmakla birlikte özel bir firmaya kiralanmıştır. Firma az miktarda fasulyeyi paketleyerek bir zincir marketin az sayıda şubesinde satışa sunmaktadır. Üretimin artırılması durumunda paketleme fabrikasının verimli bir şekilde değerlendirilebileceği ve zincir market aracılığıyla tüm ülkeye gönderilebilecek potansiyele sahip olduğu görülmüştür.
- Tarım işçisi kavramı iş alanlarının azlığı nedeniyle gelişmemiştir. İlçe dışından tarım işçisi gelmemektedir. Yabancı kökenli işçi bulunsa da bu kişiler tarımsal üretimde değil düzenli ve yıl boyu iş imkânı bulunan sektörlerde çalışmaktadırlar. Fasulye üretimini artırmak isteyen üreticiler büyük alanlarda üretim yapmak

isteseler de tarım işçisi bulamamaktan dolayı ekim alanlarını artıramamaktadırlar. Tarım işçisi olmadığı için üretici kendi işgücü kapasitesine göre üretim yapmaktadır. Tarım işçisi temini noktasında kamu kurumu ve ilgili örgütlü yapıların girişimleri ve organizasyonu ile çiftçilerin işçi ihtiyacı belirlenerek mevsimlik işçi temini yoluna gidilmesi gerekmektedir.

- Üreticiler kendi üretiminden tohumluğunu ayırıp sonraki sezon bu tohumlukları kullanmayı tercih etmektedirler. Hibe desteği olarak verilen tohum birden çok üreticiden alınan ve karıştırılarak verilen tohumlardan oluşmaktadır. Tohumu alan üretici tek tek ayıklayıp kullanabilmektedir. Bazı üreticiler ise verilen tohumu karışık olması ürünün safiyetini ve homojenliğini bozacağından üretimde kullanmadığını beyan etmiştir.
- Verilen hibe tohuma başvuru sayısı fazla olduğundan kura ile belirleme yöntemi tercih edilmiştir. Üretim alanı büyük olan ile üretim alanı alt sınırdaki olan her başvuru sahibinin şansı eşit olmakla birlikte alınan tohumun tamamını ekebilecek alanı olmayan üretici de aynı miktarda tohum almıştır. Bazı üreticiler yeterli tohum alamadığını belirtirken bazı üreticiler ihtiyacından fazla tohum aldığını belirtmiştir. Mahalle muhtarlarının kontrolünde üretim miktarları ve alanları baz alınarak dengeli dağılım yapılması önerilmektedir.
- İlçede toprak analiz laboratuvarı bulunmamaktadır. Üretici toprak analizi yaptırmak istediğinde maliyetini kendisi karşılayarak Erzurum'da bulunan laboratuvara göndermek durumunda kalmaktadır. Ücretli olması ve il merkezine göndermek zorunda kalması analiz yaptırmayı azaltmaktadır. Kompoze gübrenin tercih edilmediği üretim alanlarında ahır gübresi kullanılmakta ancak toprağın hangi minerale ihtiyacı olduğu bilinmemektedir. Verimin düşük kalmasında toprak analizi yaptırmamanın önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. İlçe Tarım Müdürlüğü'nün toprak analizi konusunda üreticinin farkındalığını artırıcı çalışmalar yapması önem arz etmektedir.
- İlçe Tarım Müdürlüğü ve Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından verilen eğitimlere üreticinin yeterince ilgi göstermediği tespit edilmiştir. Bazı eğitimler talep olmadığı için iptal edilme yoluna gidilmiştir.
- İlçede İspir kuru fasulyesi üretimi yapan üreticilerin eğitim seviyesinin düşük yaş ortalamasının yüksek olması gibi etkenlerle tarım sigortacılığı farkındalığı düşüktür. Ancak anket çalışması yapılırken bizzat bu çalışmanın sahibi tarafından

TARSİM hakkında yapılan bilgilendirme faaliyetleri sonucunda algının değiştiği görülmüştür. TARSİM'i bilenlerin oranı %29 olmasına karşın konu anlatıldıktan sonra tarım sigortacılığının gerekliliğine inananların oranının %75'e çıkması ilgili kurumlar açısından dikkate değer bir durumdur. İlçe Tarım Müdürlüğü ve TARSİM bu bölgede bilgilendirici faaliyetlere ağırlık vererek sigorta yaptıрма oranını artırmak mümkün hale gelecektir.

- Üretici, üretilen fasulyenin kamu kurumları öncülüğünde oluşturulacak organizasyon kapsamında ve kontrolünde satışının yapılmasını talep etmektedir. Suistimallerin önlenmesi ve piyasaya giren farklı şehirlerden getirilen ürünlerin önlenmesinin sağlanacağı düşünülmektedir.

İspir Kuru Fasulyesi üretiminin, potansiyeli oldukça yüksek bir ürün olmasına rağmen, yıllık ortalama 550 - 600 ton arasında sıkışmış olması önemli bir sorundur. Sadece verimliliğin ülke ortalamasına çıkarılması durumunda üretim iki katına çıkacaktır. Aynı zaman ve girdiler kullanılarak maliyetler artmadan gelirin iki katına çıkarılması mümkün olacaktır. İyi bir planlama ile sulanabilir alanların fasulye tarımına yönlendirilmesiyle yıllık yaklaşık 21 milyon liralık ticaret hacminin 400 milyon lira seviyelerine çıkması da mümkün olacaktır. Belirtilen ticaret hacminin ilçe ekonomisine katkısıyla birlikte gelir seviyesini ülke ortalamasının üstüne çıkaracağı gibi tersine göçü de cazip hale getirecek önemli bir faktör olacaktır.

Aktif işgücüne genç nüfusun katılımı, organizasyon yapılarının oluşturulması, üretimde teknolojik imkânlarından yararlanma oranlarının artırılması, kamu hizmetlerinin ve sosyal imkânların artırılması durumunda bölge ekonomisine önemli katkılarının yanında ihracata da kapı aralayacaktır.

Yapılan çalışmalar sonucunda İspir kuru fasulyesi üretim ve pazarlama imkânları kapsamında genç nüfusun üretimden uzaklaşması, markalaşma ve organizasyon yapısının kurulamaması, arazilerin parçalı olması, eğitim ve bilinç düzeyinin yetersiz olması, kamu imkânlarından yeterince yararlanamama gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Kırsal nüfusun azlığı, gelir seviyesindeki eşitsizlik, tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelirin sürdürülebilirliği gibi sorunların çözümü için mesai harcanmasını zorunlu kılmıştır. Son dönemde uygulanmaya çalışılan politikalar bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmaya ve kırsal kalkınmayı teşvik etmeye yönelik olsa da yeterince etkin olmaktan uzaktır.

Bu çalışma neticesinde varılan sonuçların İspir ilçesinin ekonomisinin gelişmesine katkı sağlayabileceği öngörülmektedir. Ayrıca bu alan içerisinde yürütülecek diğer

alışmalar için araştırmacılaraya yn belirleyebilecek, bir alt yapı sunabilecek niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Kronik hale dönüşen bölgesel sorunların üzümünde politika belirleyicilere, bölgedeki sivil toplum ve ifti örgütlerine, ayrıca da üreticilere bir dizi tavsiyelerde bulunulmuştur. Bölgede gerçekleştirilecek disiplinli çalışmalar ile kırsal nüfusun artırılabilceği, tersine gn hareketlendirileceği ve nüfusun yerinde ikamet etmesinin mümkün olduğu görülmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Agarwal, S. ve M.J., Barone (2005). Emerging Issues for Geographical Indication Branding Strategies, Matric Research Paper, Iowa State University, USA.
- Altuntaş, B. (2021). Tarımsal Kooperatifçiliğin Gelişimi ve Kırşehir İlinin Tarımsal Kooperatifçilik Potansiyelinin Swot Analizi ile Değerlendirilmesi, Ahi Evran International Conference on Scientific Research, 30 Kasım- 2 Aralık, Full-Texts Book, 938-949.
- Anonim a: T.C. İspir Kaymakamlığı, Tarih, www.ispir.gov.tr Erişim tarihi: 12.11.2021
- Anonim b: <https://www.ispir.bel.tr> Erişim tarihi: 15.11.2021
- Anonim e: <https://erzurum.ktb.gov.tr> erişim tarihi: 16.11.2021
- Anonim g: Geographical Indications, Discussion Paper, International Food & Agricultural Trade, Policy Council, USA, 2003
- Anonim h: Scotch Beef PGI Registration, UK/0117/0274/SPE, <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/registeredName.html?denominationId=653>, Erişim tarihi: 25.11.2021
- Avrupa Komisyonu (2021), Avrupa Komisyonu <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/> erişim tarihi: 22.12.2021
- Arkan, M., 2017, 'Türkiye'de Coğrafi İşaretli Ürünlerin Kırsal Alana Olan Etkilerinin Üretici Açısından Belirlenmesi: Finike Portakalı Örneği' Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya
- Atay, E., 2013, 'Geographic Indicators In The World And In Turkey And The Case Of Adapazarı Islama Köfte', Yeditepeuniversity, Graduate Institute Of Social Science, İstanbul
- ATO 2021: Coğrafi işaretli ürünler raporu. <https://www.atonet.org.tr/> erişim tarihi: 21.12.2021
- Aydoğan, C, 2017, 'İleri İspir Kuru Fasulye (phaseolus vulgaris l.) Hatlarında Verim Ve Kalite Çalışmaları' Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum

- Balcı, A., 2004, Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem Teknik ve İlkeler. 4.baskı, PEGEMA Yayımcılık, Ankara
- Balcı, A. 2004. Sosyal Bilimlerde Araştırma. Yöntem Teknik ve İlkeler. Dördüncü baskı. PEGEMA Yayımcılık. Ankara
- Barham, E., Sylvander, B., 2011, Labels of origin for food: local development, global recognition. Cabi.
- Başaran, D.,2016, ‘Kırsal Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Etkisi: Gaziantep Ve Siirt İlleri Örneği’ Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya
- Başbüyük A., 2004, “Coğrafi Açından Türkiye’de Kırsal Kalkınma Sorunu”, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 9, Sayı 12
- Bıyıklı, B., 2015, ‘İspir Kuru Fasulye (phaseolus vulgaris l.) Popülasyonunun Karakterizasyonu Ve Seleksiyon Yoluyla Islahı’ Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarla Bitkileri Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
- Bryman A., 2007, Barriers To Integrating Quantitative And Qualitative Research. Journal of Mixed Methods Research, sf 8-22.
- Bulut, A., 2013, ‘Coğrafi İşaretler Ve Kırsal Kalkınma: Ezine Peyniri Örneği’, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale
- Chever T., C. Renault, S. Renault, S. and V. Romieu, 2012. Value of Production of Agricultural Products and Foodstuffs, Wines, Aromatised Wines and Spirits Protected by a Geographical Indication (GI), European Commission, TENDER N° AGRI–2011–EVAL–04, Final Report.).
- Çakaloğlu, M., 2015, ‘Marka Ürünler, Coğrafi İşaret ve tüketeci Algısı’, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya
- Çakır,İ. E., 2009, ‘1642 tarihli Avarız Defterine Göre İspir Sancağı’, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 2 / 8 Yaz

- DAP (2016). ‘DAP Bölgesi Yöresel Ürünlerini Ticarileştirme Stratejilerinin Belirlenmesi Projesi Raporu’, Kalkınma Bakanlığı, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/2-dap-bolgesi-yoresel-urunlerini-ticarilestirme-stratejilerinin-belirlenmesi.pdf> Erişim tarihi: 27.10.2021
- Demirer, H.R., 2010, ‘Yöresel Ürün Ve Coğrafi İşaretler; Fransa Ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme’ Akdeniz üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Antalya.
- Deris (2019). DERIS IP Protection. Coğrafi İşaretlerin Tarihsel Süreci, <https://prosecution.deris.com/tr/kutuphane/cografi-isaret/cografi-i-saretlerin-tarihsel-sureci>, Erişim Tarihi: 15.10.2021
- DPT, 2006, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi [https://kkp.tarim.gov.tr/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20\(2007-2013\).pdf](https://kkp.tarim.gov.tr/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20(2007-2013).pdf) Erişim Tarihi: 21.12.2021
- Efeoğlu, R., 2015, ‘İspir Fasulyesi’nin Üretim-Piyasaya Arz Süreçlerinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri’ Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
- Erol, Y., 2014 ‘Türkiye’de Coğrafi İşaretleme Sisteminin Mevcut Yapısı’ Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tokat
- Giovannucci, D., T., Josling, W. Kerr, B., O'Connor and M.,T. Yeung, 2009. Guide to Geographical Indications: Linking Products and Their Origins, MPRA Paper No. 27955, UTC.
- Gökovalı, U., ‘Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği’, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2, Haziran 2007
- Gönenç, S., 2006. Avrupa Birliği ve Türkiye Zeytin Sektöründe Coğrafi İşaretler ve Kooperatiflerin Rolü, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik Dergisi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Hakemli Dergi, Cilt: 41, Sayı:4, Ankara

- Gündoğdu, G., 2006, 'Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı Ve Korunması' Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Güreşçi, E., 2007, 'Kırsal Göçün Nedenleri Ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği' Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Erzurum
- Hatipoğlu, K. S., 2011. Coğrafi İşaretler, www.arastirma.boun.edu.tr/_files/etkinlikler/20111019/7.ppt
<http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/registeredName.html?denominationId=1856> Erişim tarihi: 27.10.2021
- İspir İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2021). <http://www.ispir.gov.tr/ilce-tarim-ve-orman-mudurlugu> Erişim Tarihi: 01.11.2021
- Karatekin T., ve Doğançukuru F., 2019, 'Konya İli Selçuklu ilçesi Örneğinde Tarımsal Bilgi Kaynağı Olarak Sosyal Medyanın Kullanımı' Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Lisans Tezi, Konya
- Kan M., 2011, 'Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara
- Kan M., Gülçubuk B., Kan A., Küçükçongar M., 'Coğrafi İşaret Olarak Karaman Divle Tulum Peyniri', KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 12, ISSN: 1309-9132, s. 15-23, 2010.
- Kırzioğlu, M. F., 1976, 'Osmanlıların Kafkas-ellerini Fethi 1451–1590', Ankara, s. 161
- KUDAKA (2014). T.C. Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı TRA1 düzey 2 bölgesi ilçeler raporu 2014- 2023, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/tra1-bolge-plani-ilceler-raporu/642> http: 27.10.2021
- Küçükyılmaz, S.(2019). Tüketicilerin Coğrafi İşaretleli Ürün Farkındalığı ve Algısının Analizi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- MGM (2021). Uzun Yıllar Tüm Parametreler Bülteni 1989-2020, İspir 1117A060.

- Nizam, D. (2009). Coğrafi İşaret Koruması: Ege Pamuğu İşareti Üzerine Bir Çalışma, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Nishat, A., (Kasım, 2021). How to calculate your sample size using a sample size formula. <https://blog.remesh.ai/how-to-calculate-sample-size>, Erişim Tarihi: 31 Ekim 2021
- OECD, (2000), Appellations of origin and geographical indications in OECD Member countries: Economic and legal implications, Working Party on Agricultural Policies and Markets of the Committee for Agriculture Joint Working Party of the Committee for Agriculture and the Trade Committee. COM/AGR/APM/TD/WP, 15/Final, Paris 2000.
- Oğuz, Z., 2016, Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde Coğrafi İşaretlerin Kullanımı: Siirt İli Örneği, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mardin
- Özcan, S., 2016. ‘Coğrafi İşaret Kavramı Ve Devrek Bastonu Örneği’ Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bartın
- Özkan, G., 2018, ‘İspir Fasulyesi (phaseolus vulgaris l.) Genotiplerinde SSR Moleküler Belirteçler İle Genetik Çeşitliliğin Belirlenmesi’ Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
- Quetier, F., Marty, P., Lepart, J. (2005). Farmers’ management strategies and land use in an agropastoral landscape: roquefort cheese production rules as a driver of change. *Agricultural Systems*, 84(2), 171-193).
- Rangnekar, D. (2004). The Socio-Economics of Geographical Indications, (A Review of Empirical Evidence from Europe), Intellectual Property Rights and Sustainable Development, UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development.
- Reviron, S. ; Thevenod-Mottet, E. ; El-Benni, N. (2009). Geographical Indications:creation and distribution of economic value in developing countries, NCCR Trade Regulation Working Paper, Swiss National Centre of Competence in Research, No.14 pp.30 pp. ref.32

- Sancak, K., 2019, ‘Ankara İli Çankaya İlçesinde Coğrafi İşaretli Ürünlerde Tüketici Algısı (Beypazarı Kuruşu, Çubuk Turşusu, Kalecik Karası Üzümü Örneği)’, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara
- Sayın, B., & Sayın, C. (2004). Türkiye’de tarımsal üretici örgütlenmesi, Avrupa Birliğine uyum hazırlıkları ve tarımsal üretici birlikleri kanunu. Türkiye VI. Tarım ekonomisi kongresi, 16(18), 465-470.
- SEGE- 2022, İlçelerin sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması. <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf> , Erişim tarihi: 23.11.2022
- STB, 2021, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı - DAP Bölgesi Yöresel Ürünlerini Ticarileştirme Stratejilerinin Belirlenmesi Projesi, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/2-dap-bolgesi-yoresel-urunlerini-ticarilestirme-stratejilerinin-belirlenmesi.pdf> http: 27.10.2021)
- Şahin, C., Doğanay, H., Özcan, N.A. (2004). Türkiye Coğrafyası, Fizikî- Beşerî - Ekonomik- Jeopolitik, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, G., 2019, ‘Türkiye’nin Coğrafi İşaretleri Ve Bunların Türkiye Ekonomisinde Etkin Kullanımları’ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim, Dalı Doktora Tezi, İstanbul
- Şentürk, B., 2011, ‘Coğrafi İşaretlerin Ekonomik Etkileri: Mikro ve Makro Açından Bir Değerlendirme’ Muğla üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla
- Steenkamp, J.-B. E. M., & de Jong, M. G. (2010). A Global Investigation into the Constellation of Consumer Attitudes toward Global and Local Products. Journal of Marketing, 74(6), 18–40. <https://doi.org/10.1509/jmkg.74.6.18>
- Tekelioğlu, Y. (2010) Yöresel Ürünler, Coğrafi İşaretler ve Türkiye Uygulamaları Gastro Dergisi, Sayı 59, s. 118-121
- Tomescu, A. M., 2015, Awareness of Consumer about the Labeling of Traditional Food as well as Local Products - a Local Perspective, Abstracts of the International

Conference European Integration – New . Challenges, 11th edition - EINCO 2015, May 28 -30, 2015, Oradea, Romania.

Topbaş, N. T., 2019, ‘Yerel Ve Kırsal Kalkınmada Coğrafi İşaret: Zile Pekmezi Araştırması’ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tokat

Tregear, A., 2001. OLP Sector in United Kingdom, Development of Origin Labelled Products: Humanity, Innovation and Sustainability, University of Newcastle, Project Report, UK

Tuncay, M.,2009, ‘Coğrafi İşaretlerin Korunması’, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale

TÜİK 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500> erişim tarihi: 05,05,2022

Türkpatent (2021), Türk Patent ve Marka Kurumu, <https://ci.turkpatent.gov.tr/veri-tabani> Erişim tarihi: 30.05.2022

Türkpatent (2022), Türk Patent Enstitüsü, <http://www.tpe.gov.tr/TurkPatentEnstitusu/> Erişim tarihi: 30.05.2022

Ünsal, V., 2000, ‘Eski Çağlarda İspir ve Çevresi’, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum

WTO, 2014, Uruguay Round Agreement: TRIPS Part II — Standards concerning the availability, scope and use of Intellectual Property Rights http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_04b_e.htm

Yalçın, D., 2019, ‘Coğrafi İşaretlerin Şehir Markalaşmasına Etkileri: Sakarya İli Örneği’ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Ve Reklamcılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Sakarya

Yazar, M., 2011, ‘İspir Kasabasının Kalkınmasını Güçleştiren Coğrafi Faktörler’, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum

Yılmaz, E.,2007 ‘İspir Şeker Fasulyesinden Elde Edilen Polifenol Okidaz Enziminin Bazı Biyokimyasal Özelliklerinin İncelenmesi’, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kimya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum

Yurtoğlu, N.,2014, ‘Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları Ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri: 1950-1960’, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

Yürekli, D., 2015, ‘Coğrafi İşaretlerin Tescili Ve Uygulama Sürecindeki Sonuçların Analizi’ Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

EKLER

EK 1: Anket Formu

ANKET FORMU

Bu anket Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans tezi olarak hazırlanan ‘‘ Coğrafi (Menşe) işaretli İspir Fasulyesi’nin üretim potansiyelinin ve ülke ekonomisine katkısının artırılmasına yönelik öneriler ve uygulanabilir bir üretim modeli oluşturma: (İspir ilçesi örneği)’’ adlı çalışmaya kaynak teşkil etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Hüsamettin KURT

ANKET SORULARI

1- Cinsiyetiniz:

E () K ()

2- Yaşınız:

a)18-25 b) 26-35 c) 36-50 d)51 ve üzeri

3- Eğitim

a)Okur-yazar değil b)İlköğretim c)Lise d)Üniversite e)Lisansüstü

Düzeğiniz:

4- Tarım

dışında

da

çalışıyor

musunuz?

a) Evet

b) Hayır

5- Cevabınız

EVETse

mesleğiniz:

a)Memur b)Esnaf c)İşçi d) Diğer (.....)

6- Geliriniz:

a)Asgari Ücret b)3 000- 4 000TL c)4 001-5 000TL d)5 001-6 000TL e) 6 001 ve üzeri

7- Aileniz

kaç

kişiden

oluşuyor:

a) 1-2

b) 3-5

c) 6 ve daha fazla

8- Medeni

durumunuz:

a) Bekar

b) Evli

c) Boşanmış

9- İnternet

kullanıyor

musunuz?

a) Evet

b)Hayır

10-İnterneti hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?

() Pazarlama amaçlı

() İletişim amaçlı

() Bilgi/haber almak,

() Eğlence

11-İnternette

yetiştiricilikle

ilgili

yararlanıyor

musunuz?

a)Evet

b)Hayır

12-Cevap EVET ise nerelerden?

a) Kamu kurumları web sitelerinden

b) İnternetteki akademik makalelerden

c) Kişisel web sitelerinden

d) İlgili sosyal medya kanallarından (Youtube, Facebook)

13-Sosyal medyada yer alan üretici platformlarına üyeliğiniz var mı?

a) Evet

b)Hayır

14-İşinizle ilgili sorunları çözmede sosyal medyayı aktif kullanıyor musunuz?

a) Evet

b)Hayır

15-Cevap EVET ise nasıl?

a) Whatsapp gruplarıyla etkileşim halindeyim.

b) Facebook gruplarıyla etkileşim halindeyim.

c) Twitter’den ilgili kurumları/kişileri takip ediyorum.

16-Fasulye

yetiştirirken

maliyet

hesabı

yapıyor

musunuz?

a) Evet

b) Hayır

17-Düzenli olarak yıllık gelir- gider hesabı yapıyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

18-Herhangi bir tarımsal kuruluşa üye misiniz?

a)Evet

b) Hayır

19-Cevap EVET ise hangi/hangilerine? (Birden fazla seçebilirsiniz)

a) Ziraat Odası b) Kooperatif c) Üretici birliği d) Meslek Odası d)Diğer (.....)

20-Sivil Toplum Kuruluşları ve kamu kurumlarından yetiştiricilikle ilgili eğitim aldınız mı?

a) Evet

b) Hayır

21-Cevap EVET ise aldığınız eğitimin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

a)Evet

b)Hayır

- 22-** Fasulye üretiminizi geliştirmek için hangi yolu izlersiniz? (Tercih sıklığınıza göre sıralayın. 1- En sık 2- Ara sıra 3- Nadiren 4- Hiç)
- () İlçe tarım, Ziraat Odası, Kooperatif vb. kurumlardan bilgi alırım.
- () Tecrübeli fasulye yetiştiricilerinden bilgi alırım.
- () Gübre ve ilaç kullanımına dikkat derim.
- () Bilimsel çalışmalar yapan kurumlardan yardım alırım.
- 23-** Son 5 yılda herhangi bir destekleme amacıyla teşvik ve /veya hibe aldınız mı?
- a) Hayır b) Evet (adı, miktarı belirtiniz).....
- 24-** Cevap EVET ise destekleme/hibe miktarını yeterli buluyor musunuz?
- a) Evet b) Hayır
- 25-** Fasulye üretimi yaptığınız alanın büyüklüğü (dekar cinsinden) nedir?
- a) 1 DA'dan az b) 1- 2 da c) 3-4 da d) 5 -7 da e) 8-10 da f) 10 da'dan büyük
- 26-** Üretim yaptığınız alan size mi ait kiralyor musunuz?
- a) Bana ait b) Kiralıyorum c) Bir kısmı kiralık
- 27-** Üretim aşamasında tarım makinalarından yararlanıyor musunuz?
- a) Evet b) Hayır
- 28-** Hasat aşamasında tarım makinalarından yararlanıyor musunuz?
- a) Evet b) Hayır
- 29-** Kullandığınız makinalar size mi ait kiralyor musunuz?
- a) Bana ait b) Kiralıyorum
- 30-** Üretim aşamalarında teknolojik cihazlardan (drone, uzaktan sulama, sensörlü sistemlerle ürün takibi vb.) ve imkanlardan yararlanıyor musunuz?
- a) Evet (Açıklayın)
- b) Hayır
- 31-** Tarım işçisi çalıştırıyor musunuz?
- a) Evet (Kaç kişi?)
- b) Hayır
- 32-** Tarım işçisi bulmakta sorun yaşıyor musunuz?
- a) Evet (Açıklayın).....
- b) Hayır
- 33-** Tarım Sigortası (TARSİM) hakkında bilginiz var mı?
- a) Evet
- b) Hayır (34, 35, 36. Soruları cevaplamayınız)
- 34-** Son 5 yılda ispir fasulyesi için tarım sigortası (TARSİM) yaptırdınız mı?
- a) Evet
- b) Hayır (35 ve 36. Soruları cevaplamayınız)
- 35-** Tarım sigortası hasar ödemelerinden yararlandınız mı?
- a) Evet
- b) Hayır (36. Soruyu cevaplamayın)
- 36-** Zararınızı karşıladığını düşünüyor musunuz?
- a) Evet
- b) Kısmen
- c) Hayır
- 37-** Tarım sigortasını üretimin devamlılığı için gerekli görüyor musunuz?
- a) Evet
- b) Hayır
- 38-** Hangi sulama yöntemini kullanıyorsunuz?
- a) Salma Sulama b) Damla Sulama c) Yağmurlama Sulama
- 39-** Üretimde hangi gübreyi kullanıyorsunuz? (Birden fazla tercih yapabilirsiniz)
- () Hayvansal gübre
- () Kimyasal gübre
- () Kompost- solucan gübresi
- () Gübre kullanmıyorum
- 40-** Zirai mücadele yöntemlerinden hangilerini kullanıyorsunuz?
- a) Kültürel mücadele yapıyorum (Çapalama, ot yolma...)
- b) Hastalık ve zararlılara karşı zirai ilaç kullanıyorum
- c) Biyolojik mücadele yapıyorum.
- 41-** Fasulye yetiştiriciliğinde karşılaştığınız sorunlar nelerdir? (Önem derecesine göre sıralayınız. 1: önem derecesi en yüksek, 6: önem derecesi en düşük)
- () İlaç ve gübre temini

- () Zirai mücadele konusunda yetersiz bilgi
 () Fasulye yetiştiriciliği konusunda yetersiz teknik bilgi
 () İşçilik masrafları
 () Teknik araç yetersizliği
 () Sulama maliyetleri
 () Diğer:
- 42-** Toplam ispir fasulyesi üretimini artırmak için sizce neler yapılmalı?
 a) Üreticiler bir araya gelerek kooperatif kurmalı
 b) Ekim, sulama, gübreleme gibi yetiştiricilik aşamalarında bilimsel teknikler kullanılmalı
 c) Desteklemeler artırılmalı
 d) Pazar imkanları geliştirilerek ihracata yönelik politikalar oluşturulmalı.
 c) Ayrıca:
- 43-** Kooperatifçilik hakkında ne düşünüyorsunuz?
44- Kooperatif kurulması halinde içinde yer alır mısınız?
 a) Evet b) Hayır
- 45-** Yetiştirdiğiniz fasulyeyi ne zaman satıyorsunuz?
 a) Hasat Sırasında
 b) Hasat Sonrası
 c) Sözleşmeli ekim yapıyorum.
 d) Piyasa şartlarına göre uygun zamanı beklerim
- 46-** Fasulye pazarıyla ilgili bilgileri nereden alıyorsunuz?
 () İlçe Tarım Müdürlüğünden
 () Ziraat Odasından
 () Kooperatiflerden
 () Diğer yetiştiricilerden
 () Sosyal medyadan
- 47-** Dijital Tarım Pazarı (DİTAP'a) üye misiniz?
 a) Evet b) Hayır
- 48-** Fasulye sattığınız firmalar ödemelerinizi nasıl yapıyor?
 a) Vadeli satış b) Peşin satış c) Bir kısmını vadeli bir kısmını peşin satıyorum.
- 49-** Yetiştirdiğiniz fasulyelerin üretiminde mi, yoksa satışında mı daha fazla zorluk çekiyorsunuz?
 a) Yetiştirirken b) Satarken
- 50-** Fasulyenin fiyatı nasıl oluşuyor?
 a) Fiyat pazar dinamiklerine göre oluşuyor.
 b) Fiyat pazarlık pazarlık usulü oluşuyor.
 c) Firmalar fiyatı belirliyor.
- 46.** Sattığınız fasulyenin fiyatı sizce nasıl?
 a) Çok düşük b) Düşük c) Normal d) Yüksek
- 51-** Bağlı bulunduğunuz herhangi bir komisyoncu veya aracı firma var mı?
 a) Evet b) Hayır
- 52-** Fasulyenizi satarken diğer yetiştiricilerle ortak hareket ediyor musunuz?
 a) Evet b) Hayır
- 53-** Fasulye üretimi için gerekli finansmanı nereden temin ediyorsunuz?
 a) Ziraat Bankasından kredi kullanıyorum.
 b) Tarım Kredi Kooperatifinden kredi kullanıyorum
 c) Diğer bankalardan kredi kullanıyorum
 d) Aracılardan borç alıyorum.
 e) Çevremden/akrabadan borç alıyorum.
 f) Kredi kullanmıyor, özkaynaklarımla üretiyorum.
- 54-** Fasulyenin tanıtımını nasıl yapıyorsunuz?
 a) Tanıtıma gerek duymuyorum.
 b) Ürünü farklı pazarlara götürüyorum.
 c) İnternet ve sosyal medya üzerinden satıyorum.
 d) Ditap aracılığıyla yapıyorum.

Aşağıdaki sorulara ait fikirlerinize en uygun şıkkı işaretleyiniz

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum
İspir fasulyesi ulusal ve uluslararası pazarlarda "İspir Fasulyesi" adıyla bilinmektedir.					
Fasulye yetiştiricileri birlikte hareket edebilseler fasulyelerini daha yüksek fiyattan satabilirler.					
İspir'de faaliyet gösteren yetiştirici organizasyonları fasulyenin pazarlanması için etkin çalışmalar yapıyorlar.					
İspir fasulyesinin ulusal ve uluslararası pazarlara tanıtım çalışmaları yeterli düzeyde değildir.					
İlçede düzenlenen festivaller fasulyenin tanıtımına katkı sağlıyor.					
Yetiştiriciler arasında güven ortamının tesis edilemediğinden yetiştiriciler birlikte hareket etmiyorlar.					
Kamu kurumlarının desteği olmadan yetiştiricilerin birlikte hareket edeceği satış organizasyonu oluşturulamaz.					
Fasulye yetiştiricilerinin gelecekte örgütlü hareket edeceklerine inanıyorum.					
Fasulye yetiştiriciliğiyle ilgili yeterli teknik bilgi ve beceriye sahibim.					
İlçede gerçekleşen konuyla ilgili eğitim programlarını takip ediyorum ve bu programlara katılıyorum.					
Satış sonrası parayı alırken zorluk çekiyorum.					
İspir fasulyesi kalitesine oranla daha ucuza satılıyor.					
Fasulyenin satış fiyatı belirlenirken yetiştiricilerin hiçbir şekilde etkisi olmuyor.					
Fasulye pazarlamasının geliştirilmesiyle ilgili her türlü çalışmaya gerekli desteği vermeye hazırım.					

EK 2: İspir Kuru Fasulyesi Tescil Belgesi

Tescil No: 141
Koruma Tarihi : 07/07/2008
Başvuru No: C2008/029
Coğrafi İşaretin Türü: Menşe
Başvuru Sahibi: İSPİR ESNAF VE SANATKÂRLAR ODASI
Başvuru Sahibinin Adresi: Yukarı Mahalle Cumhuriyet Cad. Esnaf İş Hanı Kat:2 İspir / ERZURUM
Ürünün Adı: Kuru Fasulye
Coğrafi İşaretin Adı: İspir Kuru Fasulyesi
Kullanım Biçimi: Markalama
Coğrafi Sınırları: İspir ilçesi sınırları
Diğer bilgiler ektedir.

Teknik özellikleri ve denetim biçimi ekte verilen coğrafi işaret; 05.05.2010 tarih ve 27572-0 sayılı Resmi Gazetede ilan edilmiştir. 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'nin 12 nci maddesi gereğince 07.07.2008 tarihinden geçerli olmak üzere tescil edilmiştir.

Değişiklik ilanı:

15.11.2018 tarih ve 41 sayılı bülten

Tescil No: 141

Coğrafi İşaret: İspir Kuru Fasulyesi

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

İspir Kuru Fasulyesine ait genel özellikler.

Hip.An.Ol	Yaprak Rengi	Çiçek Rengi	Uç yaprak Şekli	Uç yaprak Ucu	Yaprak buruşukluğu	Mak.has.uyg
Yok	Yeşil	Eflatun	Üçgen	O.Sivri	Az. Bur.	Değil
O.Sivri: Orta Sivri, U.Sivri: Uzun Sivri, Az Bur: Az buruşuk						
Mak.Has.Uyg: Makineli Hasada Uygunluğu						
Tohum Çimlenme Süresi (gün)			Çiçeklenme Süresi(gün)		Olgunlaşma Süresi(gün)	
8			56-61		130-140	

Büyüme Tipi: Yarı Sarılcı

Bitki Boyu: 150 - 170 cm

Bitkide bakla sayısı: 40 - 50 adet

Bakla uzunluğu: 7 cm - 12 cm

İlk bakla yüksekliği: 11 cm -15 cm

Baklada tohum sayısı: 4 adet - 5 adet

1000 tane ağırlığı: 300 g-325 g

Tohum verimi: 230 kg/da - 305 kg/da

İspir fasulyesi, ülkemizde şeker fasulyesi olarak bilinen yuvarlağa yakın ve hafif böbrek şeklinde olabilmektedir.

Üretim Metodu: Fasulye sıcak iklim bitkisi olması nedeniyle yetiştiriciliği de ılıman ya da sıcak iklimlerde yapılabilir. Nitekim fasulye 0°C'nin altındaki sıcaklıklardan zarar görmektedir. Sıfırın altındaki 2-3 °C'lik sıcaklıklar bile oldukça önemli zararlara neden olmaktadır. Fasulye tohumlarının çimlenebilmesi için toprak sıcaklığının en az 10 °C olması gereklidir. Fasulye tohumları toprak sıcaklığı 20-30 °C arasında olduğu zaman en iyi çimlenme göstermektedir. Fasulye gelişme devresi içinde 20-25 °C arasında sıcaklık ister.

Daha yüksek sıcaklarda çiçeklerin tozlanıp döllenenmesi olumsuz yönde etkilenir ve ayrıca çiçek ve bakla dökülmeleri görülür.

Toprak Hazırlığı; İyi hazırlanmış keseksiz tohum yatağı iyi bir çimlenme ve çıkış gereklidir. Diğer taraftan sulama suyunun tarlada rahat bir şekilde dağıtılabilmesi için tarlanın iyi bir şekilde tesviye edilmesi gerekir. Bu amaçla ilkbaharda ekim öncesi tohum yatağı hazırlığı ve yabancı ot kontrolü için yapılacak toprak işlemlerde toprağı alt üst etmeyen ve 8-12 cm derinlikte alttan işleyen kazayağı, kırlangıç kuyruğu gibi aletler kullanılmalıdır. Daha sonra toprak tesviyesi ve varsa kesekleri parçalamak amacıyla diskaro + tapan, tırmık + tapan ya da freze gibi aletler kullanılır.

Ekim zamanı; Ekim zamanını belirleyen en önemli faktör sıcaklıktır. Fasulye 0°C'nin altındaki sıcaklıklardan zarar görür. Bu nedenle fasulye ekimine ilkbahar son donlarının bitiminden sonra başlanır. Buna göre son donların meydana geldiği dönemde fasulye toprak düzeyine çıkmamış olmalıdır. Fasulyede minimum çimlenme sıcaklığı 10 °C olmakla birlikte bu sıcaklıkta çimlenme çok yavaştır. Çimlenmenin kısa sürede ve yüksek oranda gerçekleşmesi için toprak sıcaklığının en az 15°C yi bulması gerekir. Dolayısıyla ekim zamanı bölgelere göre farklılık gösterir. Yörede bazen erken ekim yapılmakta dolayısı ile don ve aşırı yağışlardan zarar görebilmektedir.

Gübreleme; Baklagil bitkileri Rhizobium bakterileri vasıtasıyla ihtiyaç duydukları azotun ¾ ünü atmosferden sağlayabilmektedirler. Fakat fasulye simbiyotik yolla atmosferden en az miktarda (ortalama 5-6 kg/da) azot bağlayan bitkidir. Bitki bakteri, toprak ve iklim özelliklerine bağlı olarak simbiyotik azot fiksasyonu çok önemli düzeylerde değişebilmektedir. Yörede fasulye yetiştiriciliğinde yalnızca çiftlik gübresi kullanılmakta dolayısı ile verimde azalmalar görülebilmektedir.

Bakım; Fasulye tarımında en önemli bakım işlemi çapalama ve yabancı ot kontrolüdür. Ekim sonrası sulama yapılmış veya yağmur yağmışsa toprak yüzeyinde kaymak denilen sert bir tabaka oluşabilir. Çimlenen tohumların kolayca çıkış yapabilmesi için bu tabakanın hafif bir çapalama yapılarak kırılması gerekir. Bitkiler çiçek oluşturmaya kadar yabancı otların kontrol edilmesi gerekir.

Sulama; fasulye bitkisinin ekimden hasadına kadar 400-450 mm suya ihtiyacı vardır. Bitkinin ekimi yazlık olduğu için bu miktarın büyük bir çoğunluğunun sulama suyu ile verilmesi gerekir. Yörede genellikle ilk çiçeklenmeye kadar sulama yapılmamakta daha sonra düzenli olarak salma şeklinde sulama yapılmaktadır.

Çimlenme dönemi; Fasulye ekiminin yapıldığı toprakta çimlenme için toprakta yeterli miktarda nem bulunmalıdır. Çimlenme için yeterli nemin bulunmadığı durumda ya ekim öncesi sulama yapılarak toprak tava gelince ekilir, ya da ekim sonrası sulama yapılır. Ekimden sonra yapılacak sulama veya meydana gelecek yağış özellikle ağır topraklarda

kaymak tabakası oluşturur. Bu kaynak tabakası çıkışı zorlaştıracığı için bu tabakanın yumuşatılması için hafif bir yağmurlama sulama yapılabilir.

Çıkış çiçekleme arası dönem; Hava sıcak ve toprakta nem sıkıntısı varsa bitkiler 10-15 cm boylandığında hafif sulama çok uygundur. Bu dönem ile çiçeklenme arasında hafif bir sulama yapılmalıdır. Sulamada karık sulama tercih edilmeli mümkün olmadığı durumlarda diğer sulama yöntemleri kullanılmalıdır. Gelişmenin ilk dönemlerinde fazla su verilmesi bitkide kök ve gövde çürüklerini artırır kök gelişimini yavaşlatır.

Hasat ve harman; Kuru tane amaçlı fasulye yetiştiriciliğinde hasat zamanının tespiti son derece önemlidir. Hasadın erken yapılması denelerin buruşuk olmasına bağlı olarak verim ve kalitede azalmalara neden olmaktadır. Hasat için en uygun zaman bitkilerde baklaların genel olarak sarardığı tohumların normal şekil ve rengini kazandığı dönemdir. Harman makine ile yapılacaksa tanelerin fasla sertleşmemesi gerekir. Hasat ve harman şekli yetiştiricilerin imkanlarına göre değişir. Ülkemizde hasat genel olarak bitkilerin elle yolunması ya da biçilmesi şeklinde yapılır. Hasadın günün serin ve özellikle sabah saatlerinde yapılması hasat kayıplarını azaltmaktadır. Hasadı yapılan bitkiler küçük gruplar halinde iklim şartlarına bağlı olarak 5-6 gün kurumaya bırakılır. Harman çoğunlukla sopayla dövmek ya da üzerinden traktör gezdirmek suretiyle yapılmaktadır. Bu amaçla özel geliştirilmiş harman makineleri kullanılmaktadır. Bu durumda kırık tane oranının fazla olmaması için batör dönme hızının yüksek olmaması gerekir. Yörede hasat ağustos ayının ikinci yarısından itibaren başlamakta eylül ayı sonuna kadar devam etmektedir. Hasat elle yapılmakta sökülen bitkiler gölge yerlere taşınarak baklalar da bulunan daneler elle çıkarılmaktadır.

Denetleme: Ürünün ekim aşaması, hasat aşaması ve pazarlamasına yönelik denetimler yılda 3 sefer ve şikâyet halinde her zaman olmak suretiyle İspir Esnaf ve Sanatkarlar Odası koordinatörlüğünde İspir İlçe Tarım Müdürlüğü ve Atatürk Üniversitesi İspir Hamza Polat Meslek Yüksekokulundan görevlendirilecek ürün konusunda uzman en az 3 kişilik denetim mercii tarafından yapılacaktır. Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Denetim mercii hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Hüsamettin KURT
Uyruğu:	T.C.
Orcid Numarası:	0000-0001-8825-1434

Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Fakülte	Ziraat Fakültesi
Bölümü	Tarla Bitkileri
Mezuniyet Yılı	2018
Yüksek Lisans	
Üniversite	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Enstitü Adı	Fen Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Programı	
Mezuniyet Tarihi	2023

Tezden Üretilen Makaleler ve Bildiriler

H.K. ve ALTUNTAŞ B. (2023) Coğrafi (Menşe) İşaretli İspir Kuru Fasulyesinin Üretim, Pazarlama İmkanlarının Tespiti ve Ülke Ekonomisine Katkısının Artırılmasına Yönelik Öneriler, Ahi Evran Akademi, Cilt:4 Sayı:1 S: 39-48